

Σύνοψη Εθνικής Στρατηγικής για την Ανάπτυξη των Ορεινών Κοινοτήτων Τροόδους

Πρόλογος

Η μελέτη αφορά τον σχεδιασμό της Εθνικής Στρατηγικής για την Ανάπτυξη των Ορεινών Κοινοτήτων (ΕΣΑΟΚ) και περιλαμβάνει: τη διάγνωση της περιοχής, τη στρατηγική και το επιχειρησιακό σχέδιο το οποίο αναφέρεται σε 250 δράσεις. Η βαθύτερη συνεισφορά αυτού του έργου είναι ότι προτείνει ένα πρότυπο ανάπτυξης προσαρμοσμένο στις ιδιαίτερες συνθήκες της ορεινής Κύπρου. Το πρότυπο αυτό λαμβάνει υπόψη τις δυνατότητες του βουνού, την ένταξή του στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο και την πολιτικό-διοικητική πραγματικότητα της χώρας.

Το όλο πλαίσιο σχεδιασμού της ΕΣΑΟΚ προσδιόρισε η θετική συγκυρία της βούλησης της Κυπριακής Κυβέρνησης να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη ορεινή πολιτική και των Τροοδιτών να συμμετέχουν ενεργά στο σχεδιασμό της ανάπτυξης του τόπου τους.

Η εθνική διάσταση της ΕΣΑΟΚ προκύπτει από την αντίστοιχη εθνική σημασία της περιοχής του Τροόδους για την Κύπρο. Το βουνό αποτελεί μια ζωτικής και στρατηγικής σημασίας εδαφική συνιστώσα της χώρας ως ένας εκτεταμένος τόπος κατοίκησης και πόρων. Είναι ο διαχειριστής της μεγάλης εθνικής αξίας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου.

I. Εισαγωγή

Ο σχεδιασμός της Εθνικής Στρατηγικής για την Ανάπτυξη των Ορεινών Κοινοτήτων (ΕΣΑΟΚ) της Κύπρου, είχε ως αντικείμενο τον καθορισμό των στόχων που πρέπει να επιτευχθούν, προκειμένου η περιοχή του Τροόδους να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις και να επανενταχθεί στην αναπτυξιακή διαδικασία. Το όλο πλαίσιο σχεδιασμού προσδιόρισε η θετική συγκυρία της βούλησης της Κυπριακής Κυβέρνησης να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη ορεινή πολιτική, και των Τροοδιτών να συμμετέχουν ενεργά στον σχεδιασμό της ανάπτυξης του τόπου τους.

Ο σχεδιασμός της ΕΣΑΟΚ αφορά μέρος των ορεινών περιοχών της Κύπρου με διακριτή γεωγραφική και πολιτισμική ταυτότητα και την ιστορική ονομασία Τρόδος. Τα όρια της συγκεκριμένης περιοχής καθόρισε η εθελούσια απόφαση συνεργασίας 115 κοινοτήτων. Η περιοχή καλύπτει το 25% της ελεύθερης Κύπρου, έχει περίπου 30.000 μόνιμους κατοίκους, και διατηρεί δεσμούς με τουλάχιστον 70.000 αποδήμους.

Η ανάγκη και το πλαίσιο παρέμβασης

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι ορεινές κοινότητες εισήλθαν σε διαδικασία πληθυσμιακής μείωσης συμπαρασύροντας τις παραγωγικές δραστηριότητες, με κίνδυνο να οδηγηθεί στην εγκατάλειψη σημαντικό τμήμα της επικράτειας. Τα οικιστικά τους κέντρα δεν ανακάμπτουν πληθυσμιακά, ενώ το 20% των κοινοτήτων δεν έχουν νέους κάτω των 24 ετών. Το Τρόδος διαθέτει πλέον οριακά την απαραίτητη πληθυσμιακή κρίσιμη μάζα για τη βιωσιμότητα των παραγωγικών του δραστηριοτήτων και την εδαφική του συνοχή. Αυτή η δημογραφική και παραγωγική εξέλιξη του Τροόδους, συνδέεται με φαινόμενα τα οποία αναπτύχθηκαν από τα μέσα του περασμένου αιώνα (μετανάστευση, αστικοποίηση, κτλ.), αλλά και με την έλλειψη πολιτικής για τις ορεινές περιοχές. Το βουνό παραμένει ένας χώρος εύθραυστος, απειλούμενος από τη διατάραξη των οικοσυστημάτων, από φυσικούς κινδύνους, αλλά και τον τρόπο ενσωμάτωσής του στον αστικό κόσμο. Η εξασθένηση του ρόλου της περιοχής στη διαχείριση των φυσικών πόρων και στην αντιμετώπιση σημαντικών προκλήσεων (κλιματική αλλαγή, νερό, βιοποικιλότητα), θα έχει ανυπολόγιστες συνέπειες και

κόστος για την Κύπρο. Αυτά τα διακυβεύματα αναγορεύουν το ζήτημα των παρεμβάσεων στο Τρόδος σε στόχο εθνικής σημασίας με πολλαπλές πτυχές και σαφείς αναπτυξιακές και χωροταξικές διαστάσεις.

Ωστόσο, σήμερα, η αναγνώριση της πολυλειτουργικότητας και των μειονεξιών στους τομείς της παραγωγής και διαβίωσης του βουνού, τείνει να του προσδώσει την αξία που του αρμόζει, ενώ η εικόνα του αναβαθμίζεται από το εξωτερικό περιβάλλον: οι πολιτικές για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος και την αποφυγή της εγκατάλειψης, το ενδιαφέρον των καταναλωτών για την κληρονομιά και τα προϊόντα του, αλλά και οι νέες τεχνολογίες.

Αυτές οι προοπτικές, σε συνδυασμό με τις επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον, τις ελλείψεις εξυπηρητήσεις και μεταφορικές υποδομές, αλλά και τις διεθνείς και ευρωπαϊκές δεσμεύσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας, θέτουν επιτακτικά την **τοποθέτηση του κυπριακού βουνού στο επίκεντρο των χωροταξικών και αναπτυξιακών πολιτικών**. Αυτή η προσπάθεια επιχειρήθηκε στην υπόλοιπη Ευρώπη ήδη από τις δεκαετίες του 1980–1990. Για την Κύπρο, το διακύβευμα της ενσωμάτωσης των ορεινών κοινοτήτων αφορά τη σύνδεση του χωροταξικού και αναπτυξιακού σχεδιασμού μέσω μιας ενιαίας ορεινής πολιτικής, πιο αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης και προσαρμοσμένης μορφής διακυβέρνησης στο πλαίσιο των εθνικών και ευρωπαϊκών στρατηγικών, υπό τον συντονισμό της Κυπριακής Κυβέρνησης.

Ο σχεδιασμός της ΕΣΑΟΚ

Ο σχεδιασμός της ΕΣΑΟΚ απαντά σ' αυτό το διακύβευμα, λαμβάνοντας ωστόσο υπόψη ότι η βιωσιμότητα και η προοπτική του Τρόδους συνδέονται με εξωγενείς δυναμικές και διακυβεύματα, η σημασία των οποίων ξεπερνά την κλίμακα της περιοχής και αποκτά εθνικές διαστάσεις. Η ύπαρξή τους έχει τροποποιήσει ριζικά, σε σχέση με τις προηγούμενες δεκαετίες, το περιβάλλον στο οποίο καλείται το Τρόδος να σχεδιάσει τη στρατηγική για το μέλλον του.

Το περιβάλλον αυτό προσδιορίζουν πρωτίστως, η παγκοσμιοποίηση και η ενσωμάτωση της Κύπρου στην Ε.Ε.: η πρώτη, ενισχύει τον διεθνή ανταγωνισμό και επηρεάζει τη σχέση του Κράτους με τους διάφορους τομείς που παραδοσιακά ήλεγχε ως κράτος – πρόνοια και ρυθμιστής της οικονομίας του. Το Τρόδος μπορεί να απαντήσει σ' αυτή την πρόκληση μέσω ενός ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, βασισμένου στην ιδιοτυπία των προϊόντων του. Αντίθετα, η Ε.Ε., διαμορφώνει το πλαίσιο για μια νέα σχέση μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, μέσω της προσαρμογής της δημόσιας δράσης του κάθε κράτους–μέλους (συμμετοχικός σχεδιασμός και τοπική διακυβέρνηση). Αναγνωρίζει τις ιδιαιτερότητες του βουνού και προτάσσει το πρότυπο της εδαφικής ανάπτυξης.

Στην Ε.Ε., οι γενικότερες εξελίξεις για τις ορεινές περιοχές, συνέβαλλαν όντως, από τη δεκαετία του 1980 στην αντιστροφή των μέχρι τώρα αντιλήψεων όσον αφορά: (α) τις προοπτικές του βουνού, αλλά και (β) τη θέση του στο εσωτερικό του κάθε κράτους:

- α) πέρασμα από πολιτικές προστασίας σε πολιτικές που επιδιώκουν να συμβάλλουν με τρόπο βιώσιμο στην ανάπτυξη του βουνού, σηματοδοτώντας νέες στοχεύσεις για τη διαμόρφωση ενός νέου προτύπου προστασίας – ανάπτυξης σ' αυτές τις περιοχές.
- β) εδαφοποίηση (territorialisation) της δημόσιας δράσης, με βάση τη διαπίστωση ότι οι τοπικές κλίμακες μπορούν καλύτερα να προσδιορίσουν πολιτικές κατάλληλες ως προς την διαφορετικότητα των τοπικών καταστάσεων και τα αναπτυξιακά διακυβεύματα.

Η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε., οδήγησε στην υιοθέτηση των κοινοτικών προγραμματικών περιόδων και σε δεσμεύσεις (κοινοτικές οδηγίες για περιβάλλον, ΑΠΕ, κτλ. Παράλληλα, η εφαρμογή της Εδαφικής Πολιτικής της Ε.Ε., προϋποθέτει το πέρασμα από τη δημόσια κρατική πολιτική δράση

στη δημόσια εδαφική δράση, την οποία η Κύπρος δεν έχει ολοκληρώσει. Ο επιχειρησιακός σχεδιασμός, εξαιρουμένου του προγράμματος Leader και κάποιων κινήτρων χωροθέτησης (απόσταση από πόλεις, υψόμετρο) υπέρ της υπαίθρου, διατηρεί τη λογική της εθνικής αλυσίδας και κλίμακας. Ωστόσο, είναι σε εξέλιξη μια σημαντική προσπάθεια εθνικών μεταρρυθμίσεων (υγεία, παιδεία, αυτοδιοίκηση, κτλ.), οι οποίες άπτονται των σχέσεων κέντρου/ περιφέρειας. Αυτή η δυναμική εξέλιξη, σε συνδυασμό με την έλλειψη ορεινής πολιτικής, απαιτεί τον επαναπροσδιορισμό της ένταξης των Ορεινών Περιοχών στο όλο εθνικό σύστημα σχεδιασμού χωροταξικών και αναπτυξιακών πολιτικών.

H αναπτυξιακή διάσταση της ΕΣΑΟΚ και η ορεινή πολιτική

Ενόψει της ανάγκης μιας ολοκληρωμένης αντιμετώπισης της διαχείρισης και της ανάπτυξης των ορεινών κοινοτήτων, και με βάση τη διεθνή και ευρωπαϊκή εμπειρία, η ΕΣΑΟΚ, προτείνει την υιοθέτηση από την Κυπριακή Δημοκρατία, της αρχής της ορεινότητας ως ένα πλαίσιο που :

- θεμελιώνει τη σύμβαση εθνικής και εδαφικής αλληλεγγύης μεταξύ Τροόδους – Κράτους,
- διέπει τις τομεακές και οριζόντιες πολιτικές για τις ορεινές κοινότητες, και
- καθορίζει τη διαμόρφωση μιας Ορεινής Πολιτικής, το κύριο συστατικό της οποίας είναι ο τομεακός και εδαφικός συντονισμός των επιμέρους πολιτικών.

Βασική αρχή μιας τέτοιας συνεκτικής ορεινής πολιτικής, είναι η ισόρροπη σχέση μεταξύ των λογικών της προστασίας και της ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής, η ΕΣΑΟΚ θέτει ως εθνικό αναπτυξιακό στόχο **τη μετάβαση από μια παθητική πολιτική αντιστάθμισης των μειονεξιών, σε μια ενεργητική πολιτική προώθησης της βιώσιμης ενδογενούς ανάπτυξης.**

Για την προώθηση αυτής της πολιτικής, η ΕΣΑΟΚ δομεί τους στρατηγικούς της στόχους με βάση την συνεκτικότητα του τρίπτυχου Παραγωγή – Πλαίσιο Ζωής – Φύση, για να σχεδιάσει και να καθορίσει τον αναπτυξιακό προσανατολισμό της περιοχής Τροόδους. Με βάση την εδαφική προσέγγιση της ανάπτυξης, η ΕΣΑΟΚ καθορίζει τις επιμέρους τομεακές και διατομεακές αναπτυξιακές στοχεύσεις, τις σχέσεις της τοπικής κοινωνίας με το χώρο της, αλλά και τον τρόπο συμμετοχής των εταίρων για την εφαρμογή της.

Το πρότυπο αυτό, εστιάζοντας στη **βιώσιμη ενδογενή ανάπτυξη**, ξεπερνά τις δύο ακραίες προσεγγίσεις του ορεινού χώρου: (α) ότι η διαχείρισή του αφορά κατά βάση το φυσικό περιβάλλον, γεγονός που αντανάκλα την αδυναμία εξεύρεσης λύσεων για το πραγματικό πρόβλημα των ορεινών περιοχών – δηλαδή την αδυναμία ξεπεράσματος των μειονεξιών της ορεινότητας και συγκράτησης του πληθυσμού, και (β) την άποψη ότι η δυναμική των ορεινών περιοχών συνδέεται με την αστική επέκταση σ' αυτές, η οποία αξιολογείται πλέον ως περιοριστική, αδυνατώντας να αξιοποιήσει τις νέες προοπτικές για το βουνό. Η πόλη, θεωρώντας το βουνό χώρο προς κατανάλωση, το μετατρέπει σε χώρο αδρανής.

Το ζήτημα της συγκρότησης της περιοχής Τροόδους σε αναπτυξιακή οντότητα

Κεντρικής σημασίας για την ανάπτυξη του Τροόδους, είναι η συγκρότηση της Εδαφικής Αναπτυξιακής Οντότητας Τροόδους. Η επίτευξη αυτού του στόχου συνιστά μια δύσκολη και καινοτομική προσπάθεια, εφόσον πρέπει να καταστήσει θεσμικά συμβατές τις σχέσεις μεταξύ του χώρου αναφοράς (ιστορικές περιοχές, διοικητική διαίρεση), του πλαισίου πολιτικής (αναζήτηση μορφών διακυβέρνησης, συμπλέγματα υπηρεσιών), και της εδαφικής ανάπτυξης (συνεργασία, συντονισμός για την αξιοποίηση των πόρων).

Ως χώρος αναφοράς, η περιοχή υποφέρει όχι τόσο από τη διαίρεσή της σε δύο επαρχίες, όσο από την έλλειψη ενός ενδιάμεσου σώματος μεταξύ αυτών και των μικρών κοινοτήτων. Η διατήρηση της κοινότητας αντί των ιστορικών περιοχών ως στοιχειώδη μονάδα σχεδιασμού, έχει επιπτώσεις στον σχεδιασμό, στη χωρική κατανομή και οργάνωση των υποδομών, και στη συνοχή της περιοχής.

Το πλαίσιο πολιτικής προσδιορίζουν η προσπάθεια του Κράτους για αποκεντρωμένη συνεργασία, η ανάγκη οικοδόμησης τοπικής διακυβέρνησης (συμμετοχή στον σχεδιασμό και εφαρμογή των πολιτικών), και η ελλιπής εκπροσώπηση της περιοχής.

Η εδαφική προσέγγιση της ανάπτυξης την οποία υιοθετεί η Ε.Ε., αναγνωρίζει και εντάσσει την περιοχή στα προγράμματά της (βλέπε LEADER), παρότι δεν αποτελεί διοικητική ενότητα, ως εδαφική οντότητα (territory) με βάση τη θέληση των Τροοδιτών να αξιοποιήσουν τους πόρους τους. Η ένταξη αυτή απαιτεί συνεργασίες τοπικών φορέων και δρώντων, τις οποίες οργανώνει και συντονίζει πλέον ο σχετικά νέος θεσμός των Αναπτυξιακών Εταιρειών (ΑνΕΤ και ΑνΕΛεμ).

Ο σχεδιασμός της ΕΣΑΟΚ στοχεύει να καταστήσει λειτουργικές τις σχέσεις μεταξύ αυτών των τριών πεδίων, θεμελιώνοντας την Εδαφική Αναπτυξιακή Οντότητα Τρόδους μέσω της οργάνωσης των τοπικών δρώντων, της συμπλεγματοποίησης και της διακυβέρνησης ως δομή συντονισμού. Η ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας θα αναγορεύσει το Τρόδος σε υπεύθυνο συνομιλητή του κράτους, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της δημόσιας εδαφικής δράσης (territorial action), στο πλαίσιο άσκησης της Ευρωπαϊκής και Εθνικής Εδαφικής Πολιτικής.

Προς ένα βιώσιμο πρότυπο εδαφικής ανάπτυξης: η στοχοθέτηση της ΕΣΑΟΚ

Με βάση την αρχή της ορεινότητας (εδαφική αλληλεγγύη), η ΕΣΑΟΚ στοχεύει στη βελτίωση (α) του εισοδήματος των Τροοδιτών, και (β) των συνθηκών διαβίωσης (εδαφική δικαιοσύνη) μέσω της βιώσιμης και εδαφικής ανάπτυξης.

Ο πρώτος στόχος συνδέεται με την οικοδόμηση της νέας ορεινής οικονομίας. Η ΕΣΑΟΚ υποδεικνύει ότι η προσαρμογή της στο νέο παραγωγικό περιβάλλον, δεν μπορεί πλέον να περιορισθεί στο θεσμικό πλαίσιο το οποίο οργανώθηκε πάνω σε κλαδικές πολιτικές. Η νέα ορεινή οικονομία οφείλει να ανακτήσει την εδαφική διάσταση της παραγωγής (δεσμοί με το τόπο), ως μια εναλλακτική λύση στην κρίση υπερπαραγωγής και στην κοινοτυπία των αγροτικών προϊόντων και τουριστικών υπηρεσιών. Η ζήτηση της αγοράς για προϊόντα συνδεδεμένα με τους πόρους μιας περιοχής, επιτρέπει σε τόπους με κληρονομιά όπως το Τρόδος, να πετύχουν μια ανταγωνιστικότητα βασισμένη στη διακρίσιμότητα, παρά στη μείωση του κόστους. Αυτή η εξέλιξη ωθείται από τους καταναλωτές, οδηγεί σε μια ορεινή οικονομία υψηλής προστιθέμενης αξίας, αλλά προϋποθέτει τον συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων, την προσαρμογή των τομεακών πολιτικών, καθώς και του τοπικού συστήματος εκπαίδευσης και υποστήριξης της επιχειρηματικότητας.

Ο δεύτερος στόχος συνδέεται κυρίως με τον τομέα των κοινωνικών υποδομών (υγεία, εκπαίδευση, φροντίδα, πολιτιστική δημιουργία). Η αναγνώριση των μειονεξιών του βουνού από την Ε.Ε. και την Κύπρο, νομιμοποιεί την ΕΣΑΟΚ να προτείνει ως κριτήριο χωροθέτησης όχι τον αριθμό των επωφελούμενων, αλλά την εξυπηρέτηση του τόπου. Εξάλλου, οι επιπτώσεις και το κόστος της εγκατάλειψης, διευρύνουν τις δυνητικές χωροταξικές παρεμβάσεις, οι οποίες δεν συνδέονται τόσο με τον αριθμό των ανθρώπων που διαμένουν σ' αυτές τις περιοχές, όσο με τη φύση των σχέσεων τους με τον περιβάλλοντα χώρο τους. Σε κάθε περίπτωση, ο σχεδιασμός της ΕΣΑΟΚ λαμβάνει υπόψη ότι πρόκληση για την Κυβέρνηση και την Κεντρική Διοίκηση είναι η εξασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ της κάλυψης της περιοχής και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, μέσω βελτιωμένων υποδομών και νέων τεχνολογιών.

Η αντιμετώπιση του δημογραφικού και πληθυσμιακού προβλήματος (το οποίο αξιολογείται ως κομβικής σημασίας ζήτημα της περιοχής), εξαρτάται κυρίως από την επίτευξη των δύο προηγούμενων στόχων. Ωστόσο, λόγω της ανάγκης να υπάρξει επείγουσα παρέμβαση σ' αυτό το σύνθετο ζήτημα, προτείνεται στην Κυπριακή Δημοκρατία να εφαρμόσει μια ολοκληρωμένη Πολιτική Προσέλκυσης και Υποδοχής πληθυσμού, η οποία θα συνδυάζει πρόσβαση σε κατοικία, εξυπηρετήσεις και απασχόληση. Ο ρόλος της εκπαίδευσης θεωρείται εδώ καθοριστικός, τόσο για την ενίσχυση του αισθήματος του ανήκειν στους νέους σ' αυτό τον τόπο, όσο και για την υποστήριξη μιας καινοτομικής επιχειρηματικότητας, βασισμένη στην εγγύηση των ισχυρισμών ποιότητας και ταυτότητας..

Η διάσταση του χώρου στην ΕΣΑΟΚ

Η ΕΣΑΟΚ, ως μια ολοκληρωμένη εδαφική στρατηγική, προσδιορίζοντας τις βασικές αναπτυξιακές κατευθύνσεις για την περιοχή του Τροόδους, έχει ανάγκη από ένα κατάλληλο χωροταξικό πλαίσιο εφαρμογής. Το έλλειμμα σχεδιασμού εντοπίζεται κυρίως στην ενδιάμεση κλίμακα (ιστορικές περιοχές), με αποτέλεσμα τη μη ορθολογική οργάνωση των υποδομών και των υπηρεσιών. Η ΕΣΑΟΚ, λαμβάνοντας υπόψη το προσχέδιο νόμου περί συμπλεγμάτων υπηρεσιών κοινοτήτων¹, εκτιμά ότι στην κλίμακα των ιστορικών περιοχών εξασφαλίζεται η βέλτιστη ισορροπία μεταξύ αποτελεσματικότητας και συμμετοχικότητας. Θεωρεί τις περιοχές αυτές ως το καταλληλότερο επίπεδο σύζευξης διοικητικών λειτουργιών, χωροταξικού σχεδιασμού και αναπτυξιακών δράσεων. Η σύζευξη αυτή θα ενισχύσει τη λειτουργικότητα του χώρου και τον αειφορικό χαρακτήρα της ανάπτυξης. Η πρόταση σύστασης Περιφερειακού Συμπλέγματος Τροόδους, αποσκοπεί στην ενιαία εκπροσώπηση της περιοχής Τροόδους και στην ανάδειξή της σε υπεύθυνο συνομιλητή του Κράτους, συμβάλλοντας στην αποτελεσματική εφαρμογή της ΕΣΑΟΚ και στην ενίσχυση της εδαφικής συνοχής της περιοχής.

Το πλαίσιο εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ

Ο σχεδιασμός των συνολικών παρεμβάσεων της ΕΣΑΟΚ ορίζει τη συμβολή και το ρόλο της Κυπριακής Δημοκρατίας στην εφαρμογή της. Οι στρατηγικές οριζόντιες παρεμβάσεις αφορούν την Κυβέρνηση και τη Δημόσια Διοίκηση, και αναφέρονται στην υιοθέτηση της αρχής της ορεινότητας, τη χωροταξία, την προσέλκυση πληθυσμού, την οριοθέτηση της Εθνικής Ορεινής Περιοχής, και τη δημιουργία Οργανισμών διαχείρισης φυσικών και πολιτιστικών πόρων με τη συμμετοχή του Τροόδους. Αντίθετα, οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις, προτείνουν δράσεις οι οποίες οργανώνονται με τρόπο που να απαντούν στις ανάγκες του κάθε τομέα, αλλά και να διασυνδέονται με άλλες συναφείς ή και συμπληρωματικές δράσεις και πολιτικές διατομεακές ή/και οριζόντιες στο πλαίσιο της ΕΣΑΟΚ, συμπεριλαμβανομένων των θεσμικών διευθετήσεων στις οποίες πρέπει να προβεί το Κράτος.

Για την εφαρμογή της ΕΣΑΟΚ προτείνεται: (α) στο επίπεδο του Τροόδους, μια μορφή συντονισμού με τη συμμετοχή των τοπικών φορέων και δρώντων και με την υποστήριξη των Αναπτυξιακών Εταιρειών, και (β) σε εθνικό επίπεδο, μια πολυεπίπεδη λειτουργική δομή διακυβέρνησης με ρυθμιστή το Κράτος, η οποία βασίζεται σε τρεις πυλώνες: (i) στον θεσμό του Επιτρόπου Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων και τις κυβερνητικές υπηρεσίες, (ii) στους οργανισμούς διαχείρισης εθνικής σημασίας τοπικής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, και (iii) στους εκπροσώπους της περιοχής Τροόδους μέσω της δικής τους μορφής συντονισμού.

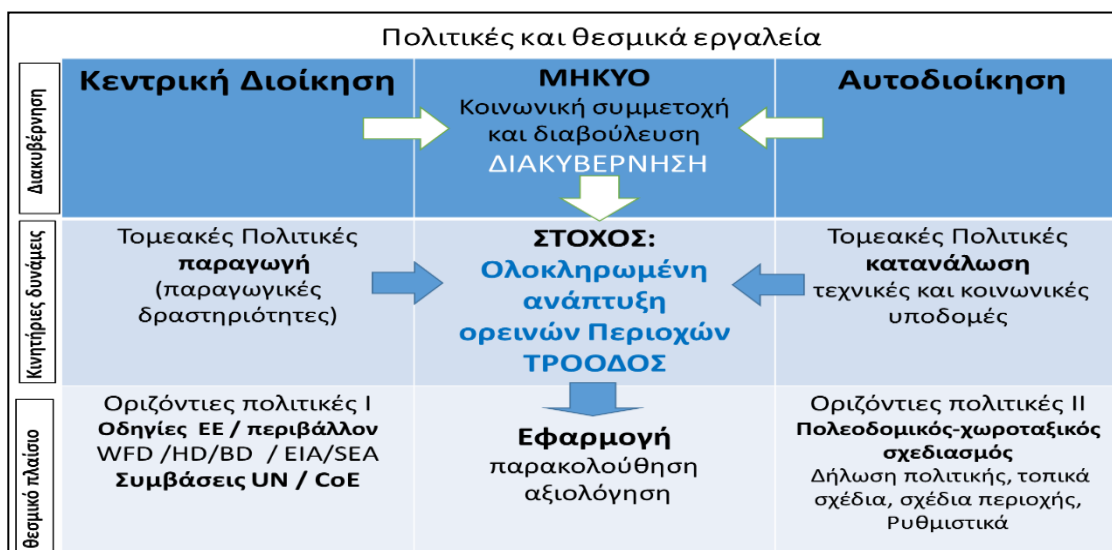
¹ Προσχέδιο Νόμου που τροποποιεί τον περί κοινοτήτων νόμο του 1999 μέχρι το 2018

Αυτές οι νέες μορφές συνεργασίας και συντονισμού, επιτρέπουν την ενεργό συμμετοχή του Τροόδους σε διαδικασίες σχεδιασμού και χρηματοδότησης, τις οποίες υιοθετεί η Ε.Ε. και η Κυπριακή Δημοκρατία ως Κράτος-Μέλος. Επειδή οι νέοι θεσμοί προϋποθέτουν άτομα ικανά να τους ενεργοποιήσουν, προτείνεται η εκπαίδευση του τοπικού πληθυσμού ώστε να αναλάβει τις ευθύνες που του αναλογούν. Ως βασική πηγή χρηματοδότησης, προτείνεται το χωρικό εργαλείο Ολοκληρωμένη Εδαφική Επένδυση (ΟΕΕ) της Ε.Ε., το οποίο επιτρέπει τη συνολική ένταξη της ΕΣΑΟΚ σε ένα ενιαίο χρηματοδοτικό πλαίσιο.

Συσχέτιση θεσμικών εργαλείων και δεσμεύσεων (εθνικές, κοινοτικές, διεθνείς) που αφορούν το περιβάλλον και άλλες οριζόντιες πολιτικές

Όπως προαναφέρθηκε η επιτυχής και αποτελεσματική εφαρμογή της ΕΣΑΟΚ προϋποθέτει την συνέργεια και εταιρική σχέση των εμπλεκόμενων ώστε να συσχετιστούν κατάλληλα όλα τα υπάρχοντα θεσμικά εργαλεία και δεσμεύσεις (εθνικές και κοινοτικές ή διεθνείς) που αφορούν το περιβάλλον και άλλες οριζόντιες πολιτικές.

Η ενσωμάτωση των αρχών, κριτηρίων και στόχων της βιώσιμης και εδαφικής ανάπτυξης στο σχεδιασμό της στρατηγικής, επιτρέπει σε μεγάλο βαθμό, την εναρμόνιση της σχέσης της ΕΣΑΟΚ ως εργαλείο πολιτικής, με το ευρύτερο περιβάλλον πολιτικής και θεσμικών εργαλείων.

Το παραπάνω διάγραμμα απεικονίζει το πλέγμα σχέσεων μεταξύ πολιτικών, θεσμικών εργαλείων και διακυβέρνησης, τις οποίες η ΕΣΑΟΚ εντάσσει στο σχεδιασμό της, συνδυάζοντας:

- α) το ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο (χωροταξικό και δεσμεύσεις ως προς το περιβάλλον),
- β) τις παραγωγικές και καταναλωτικές υποδομές ως κινητήριες δυνάμεις της ανάπτυξης και της ελκυστικότητας του πλαισίου ζωής και
- γ) την δομή διακυβέρνησης (συντονισμού) για την ενεργοποίηση και εφαρμογή της ΕΣΑΟΚ.

II. Παρουσίαση της περιοχής Παρέμβασης

Η συγκρότηση της περιοχής του Τροόδους

Η Περιοχή μελέτης βρίσκεται γεωγραφικά στο κέντρο σχεδόν της ελεύθερης Κύπρου και καλύπτει σημαντικό τμήμα του ορεινού όγκου του Τροόδους. Η συνολική έκταση της Περιοχής είναι 1.476,8Km², ποσοστό 15,7% σε σχέση με τη συνολική έκταση του νησιού που είναι 9.251Km², ή το 25% της ελεύθερης Κύπρου. Η περιοχή περιλαμβάνει 115 κοινότητες, οι περισσότερες των οποίων θεωρούνται οι πλέον ορεινές της Κύπρου.

Εικόνα 1. Περιοχή Παρέμβασης

Πληθυσμός

Το 2011, η απογραφή της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου κατέγραψε για την Περιοχή 27.650 κατοίκους, ενώ το 1960 αριθμούσε περίπου 60.000 κατοίκους (μείωση 53%). Με βάση στοιχεία που συλλέχθηκαν από τους κοινοτάρχες, οι κάτοικοι της περιοχής το 2018 ανέρχονταν σε 29.155, αριθμός που επιβεβαιώνει τη σταθεροποίηση του πληθυσμού τα τελευταία χρόνια. Από τις δύο απογραφές, προκύπτει ένα σημαντικά υψηλό ποσοστό γήρανσης του πληθυσμού (27%, >65 ετών, έναντι 13,3% για το σύνολο της χώρας), ενώ οι απομονωμένες υποπεριοχές (Μαραθάσα) και κοινότητες (Βόρεια Πιτσιλιά Λευκωσίας), συνεχίζουν να χάνουν τον πληθυσμό τους.

Διοικητική Οργάνωση

Διοικητικά η Περιοχή Τροόδους διαμοιράζεται σε δύο Επαρχίες, της Λευκωσίας και της Λεμεσού². Η τοπική διοικητική δομή λειτουργεί μέσω του συστήματος κοινοτήτων (Δήμοι δεν υπάρχουν στην περιοχή). Ωστόσο, αυτή την ορεινή περιοχή συγκροτούν οκτώ υποπεριοχές με διακριτά γεωγραφικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Από αυτές, οι έξι θεωρούνται ιστορικές, ενώ αυτές της Ορεινής Μόρφου – Ασίνου και των Ορεινών Θερέρτων αποτελούν σχετικά πρόσφατα δημιουργήματα. Στον πίνακα που ακολουθεί απεικονίζονται οι οκτώ υποπεριοχές, ο αριθμός των κοινοτήτων τους, η διοικητική τους ένταξη, ο πληθυσμός και η έκτασή τους.

² Οι Επαρχίες της Κύπρου χαρακτηρίζονται ως επιπέδου LAU 1 ενώ οι Κοινότητες ως επιπέδου LAU 2.

Πίνακας 1: Κύρια Γεωγραφικά Χαρακτηριστικά ανά υποπεριοχή

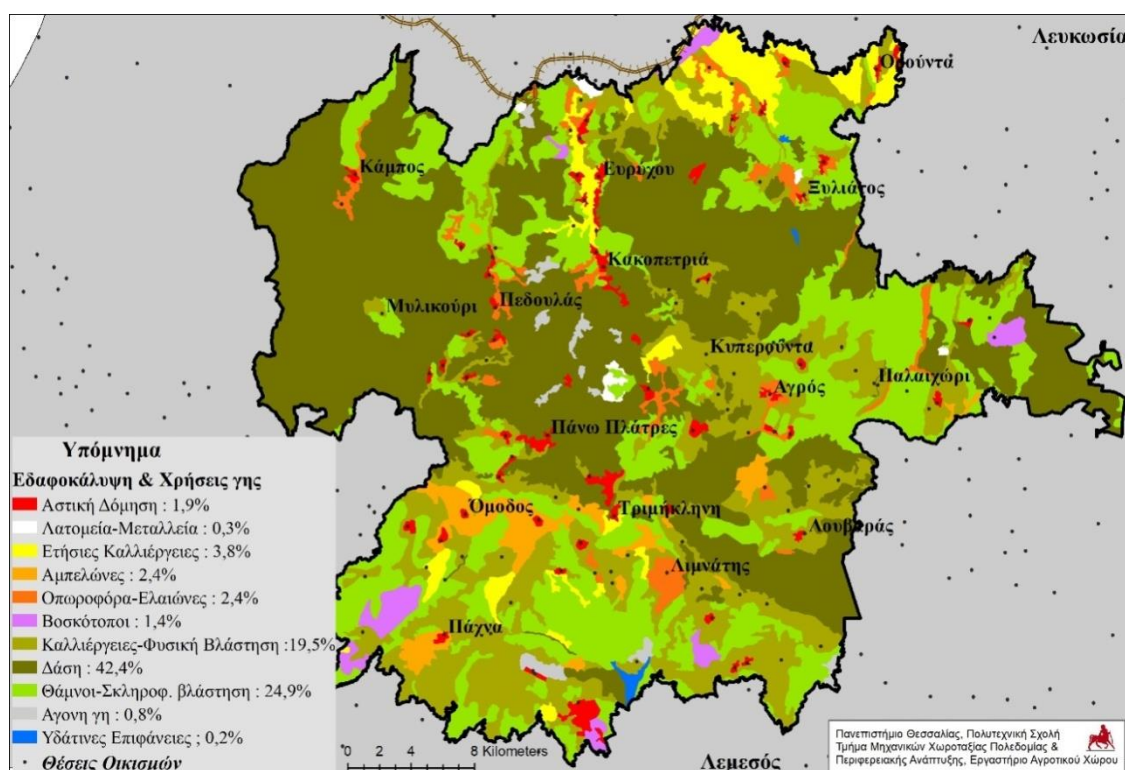
Ιστορική περιοχή	Αριθμός Κοινοτήτων	Διοικητική Υπαγωγή	Πληθυσμός 2011	Έκταση (τ.χλμ.)
Κρασοχώρια – Αμπελοχώρια	28	Λεμεσός	7.553	311,4
Σολέα	17	Λευκωσία	4.983	165,4
Νότια Πιτσιλιά	11	Λεμεσός	4.571	98,8
Ορεινή Μόρφου -Ασίνου	9	Λευκωσία	2.709	156,7
Βόρεια Πιτσιλιά	17	Λευκωσία	2.660	202,5
Κουμανδάρια	14	Λεμεσός	2.536	149,9
Μαραθάσα	14	Λευκωσία (8) Λεμεσός (6)	1.523	313,3
Ορεινά Θέρετρα Λεμεσού	5	Λεμεσός	1.160	78,8
Σύνολο Περιοχής	115	–	27.695	1476,8

Πηγή: ΣΥΚ-2011, ίδια επεξεργασία

Αυτές οι ιστορικές περιοχές δεν εκπροσωπούνται διοικητικά από το υφιστάμενο σύστημα. Στην πραγματικότητα, η ενιαία εκπροσώπηση της περιοχής δεν υφίσταται, παρά μόνο μέσω των Επάρχων. Υπάρχουν δύο τοπικές Αναπτυξιακές Εταιρείες, τη λειτουργία των οποίων επηρεάζουν αρνητικά οι μη ξεκάθαρες σχέσεις με τις ΑΤΑ και το έλλειμμα οργάνωσης στον επαγγελματικό τομέα.

Φυσικογεωγραφικά Στοιχεία

Η περιοχή του Τροόδου παρουσιάζει ποικιλόμορφο ανάγλυφο, με γενικό χαρακτηριστικό τις βαθιές κοιλάδες κυρίως, με ομαλές πλαγιές, ενώ διαθέτει πυκνό υδρογραφικό δίκτυο. Αποτελεί

Εικόνα 2 Κατηγορίες κάλυψης γης Corine 2012 με τα αντίστοιχα ποσοστά

τη δεξαμενή πολύ σημαντικών φυσικών πόρων για το νησί, με προεξάρχον το νερό. Οι βροχοπτώσεις φθάνουν μέχρι και 1000 χιλιοστά στις ψηλότερες περιοχές, ενώ σε υψόμετρα άνω των 1000 μ. σημειώνονται χιονοπτώσεις κάθε χειμώνα.

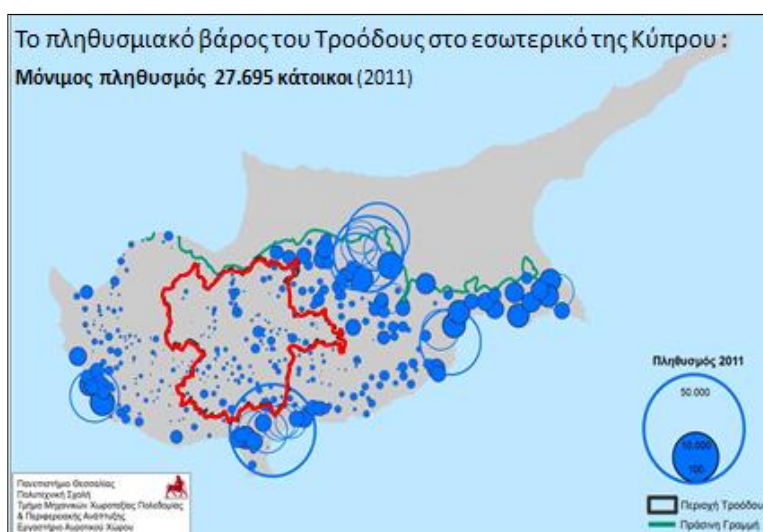
Στην περιοχή κυριαρχεί η φυσική βλάστηση, ενώ νησίδες καλλιεργειών εμφανίζονται σε κοιλάδες. Πιο εκτεταμένες ετήσιες καλλιέργειες υπάρχουν στο βορειοδυτικό πεδινό τμήμα, και ειδικότερα στην ευρύτερη περιοχή της ορεινής Μόρφου. Αντίθετα, στο νότιο τμήμα της περιοχής εκτείνονται αμπελώνες καθώς και φυσικοί βοσκότοποι. Στον παραπάνω χάρτη αποτυπώνονται οι καλύψεις – χρήσεις γης με τα αντίστοιχα ποσοστά που καταλαμβάνουν.

Η περιοχή διαθέτει ένα ποικιλόμορφο οικοσύστημα και σημαντική δασοκάλυψη (κρατικά δάση: Τροόδους, 110 Km², Πάφου (700 Km²), Αδελφοί, Μαχαιρά (60,6 Km²) και Λεμεσού, τέσσερις Περιοχές Προστασίας της Χλωρίδας και Πανίδας. Το μεγαλύτερο μέρος του Δάσους Τροόδους (90 Km²), κηρύχθηκε εθνικό πάρκο, με κύρια λειτουργία την αναψυχή του κοινού.

Τα παραπάνω διαμορφώνουν ένα διακριτό και ποικιλόμορφο φυσικό τοπίο (καταρράκτες, κοιλάδες, ποτάμια, μικρά φράγματα και φυσικά τοπία, με πλούσια χλωρίδα και πανίδα). Η περιοχή χαρακτηρίζεται επίσης, ως το κέντρο της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου, διαθέτοντας μεγάλο αριθμό εκκλησιών, μοναστηριών, ξωκλησιών και άλλων μνημείων. Επτά από τις δέκα εκκλησίες οι οποίες έχουν ενταχθεί στον κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, βρίσκονται στην περιοχή.

Η γεωγραφική – χωροταξική ενσωμάτωση της περιοχής

Χαρακτηριστικό της οικιστικής οργάνωσης της περιοχής είναι η πολυκεντρικότητα. Στο σύνολο των 115 οικισμών, μόνο οκτώ οικισμοί κατανεμημένοι σχεδόν σε όλες τις υποπεριοχές έχουν πληθυσμό που εγγίζει ή μόλις ξεπερνά τους 1.000 κατοίκους. Χωροταξικά, οι θέσεις τους διαμορφώνουν ένα

πολυκεντρικό οικιστικό δίκτυο στο οποίο συγκεντρώνεται περίπου το 1/3 του συνολικού πληθυσμού.

Σημαντικό σταθμό στην ενσωμάτωση και στη λειτουργικότητα του χώρου της περιοχής εκτός της εξόδου προς τις πόλεις, αποτέλεσε η Τουρκική εισβολή του 1974. Οι άμεσες αρνητικές συνέπειες αφορούν κυρίως τις βόρειες περιοχές (Σολέα, Μαραθάσα, Ορεινή Μόρφου): απώλεια θέσεων εργασίας, αποκλεισμός πρόσβασης στις παραλίες και αποκοπή της

οδικής σύνδεσης με τη Λευκωσία. Η πρόσφατη διάνοιξη των οδοφραγμάτων δημιουργεί προοπτικές οι οποίες πρέπει να μελετηθούν και αξιολογηθούν στην κλίμακα του Τροόδους.

Το ορεινό ανάγλυφο της περιοχής δεν επιτρέπει τη διάνοιξη μεγάλων ευθύγραμμων οδικών αξόνων, γεγονός που επηρεάζει την προσπέλαση στις πόλεις της Λευκωσίας και της Λεμεσού (μέσες χρονοαποστάσεις των κεντρικών οικισμών 60'), αλλά και την εσωτερική συνδεσιμότητα. Οι πιο απομονωμένες περιοχές θεωρούνται η Μαραθάσα και πιο ανατολικά, η ζώνη Πολύστυπου, Άλωνα, Φτερικουδί. Αντίθετα, οι πιο ευνοημένες περιοχές είναι οι γεωγραφικά εγγύτερες στη Λευκωσία (Ορεινή Μόρφου και Ανατολική Πιτσιλιά Λευκωσίας) και στη Λεμεσό (κοινότητες των Κρασοχωριών και της Κουμανταρίας). Ωστόσο, το σχετικά πυκνό οδικό δίκτυο της εσωτερικής συνδεσιμότητας, ευνοεί την επισκεψιμότητα της περιοχής τουλάχιστον όσον αφορά τον πληθυσμό της Β' κατοικίας.

Μέρος Α΄:

Συνοπτική παρουσίαση της Εδαφικής
Διάγνωσης

---

1. Διάγνωση υφιστάμενης κατάστασης

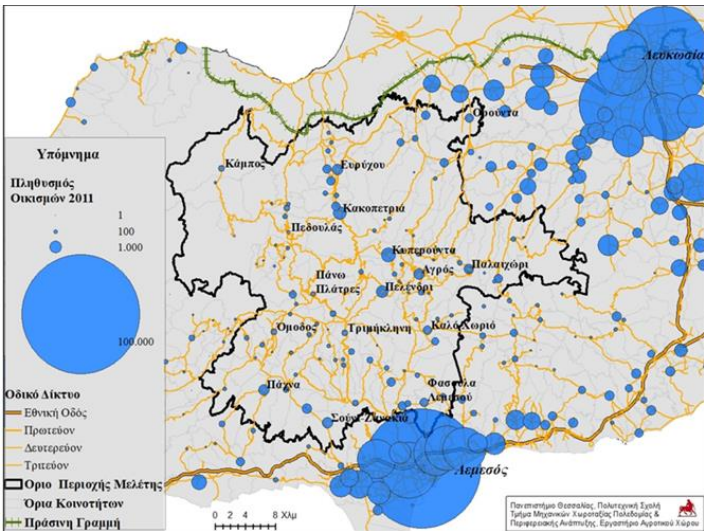
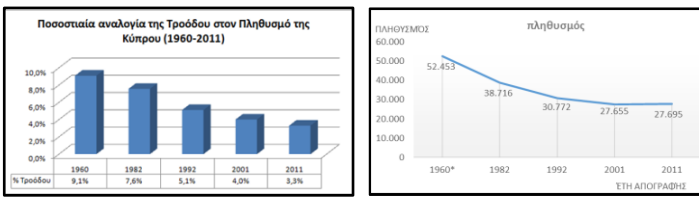
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Τάσεις

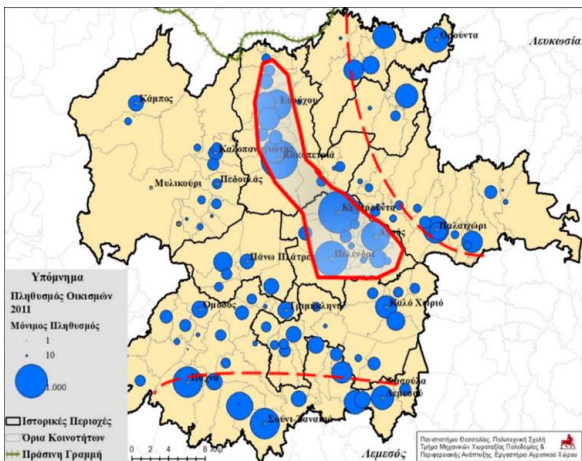
Πληθυσμός : **27.695 κατ.** Σταθεροποίηση στο εσωτερικό του Τρόδους αλλά μείωση του ειδικού του βάρους στο σύνολο του πληθυσμού της Κύπρου

Πυκνότητα: **18,8 κατ/km²** (132.9 κατ/km² σε Κύπρο)

946 οικογένειες εγκαταστάθηκαν στο Τρόδος μετά το 2011 εκ των οποίων 682 είναι <40 ετών

Συγκέντρωση πληθυσμού στον άξονα με τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα (Σολιά –Πιτσιλιά Λεμεσού) και στην περιαιστική περιοχή της Λεμεσού.

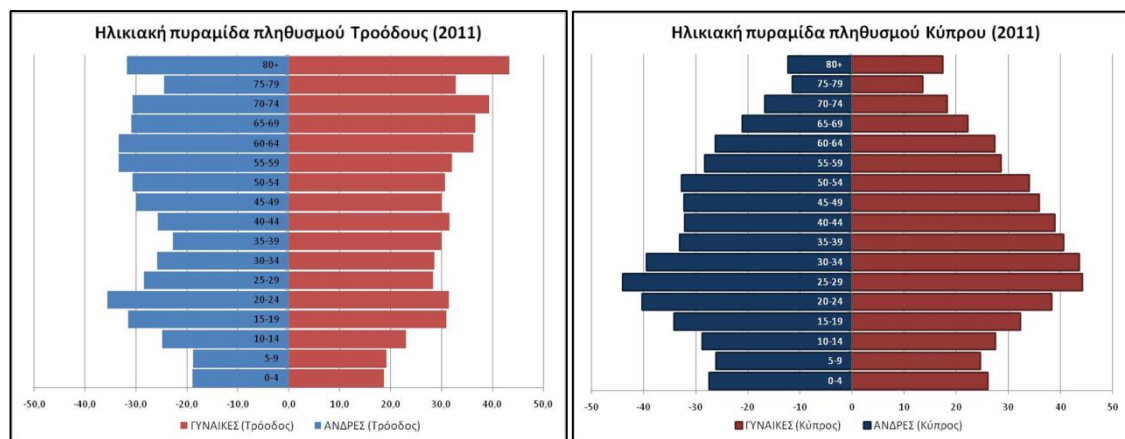

Αξιολόγηση

•••

- ❑ Η πληθυσμιακή γήρανση διαμορφώνει δυσοίωνες προοπτικές για τη δημογραφική εξέλιξη της περιοχής μέχρι το 2030 με επιπτώσεις στην κοινωνική συνοχή (έλλειψη κρίσιμη μάζας στην εκπαίδευση, στις υπηρεσίες, στην παραγωγή).
- ❑ Ο εποχικός πληθυσμός αποτελεί σημαντικό στοιχείο αξιολόγησης τόσο της κατοικισμότητας όσο και της επισκεψιμότητας του Τρόδους: απόδημοι οι οποίοι διαθέτουν β' κατοικία στη περιοχή, τουρίστες και επισκέπτες της περιοχής.
- ❑ 3.528 αλλοδαποί (12,7% του πληθυσμού του Τρόδους) με χωρική συγκέντρωση κυρίως στην περιαιστική ζώνη της Λεμεσού.
- ❑ Η περίπτωση μόνιμης επιστροφής ορισμένων αποδήμων στην περιοχή δεν πρέπει να αποκλειστεί, λαμβάνοντας υπόψη τη σύγκλιση του τρόπου ζωής και την απόκλιση στο κόστος διαβίωσης ανάμεσα στο Τρόδος και τις πόλεις.
- ❑ Το νότιο Τρόδος εμφανίζει πληθυσμιακή ανάκαμψη (Κρασοχώρια), ενώ η Μαραθάσα και η Πιτσιλιά Λευκωσίας συνεχίζουν να χάνουν τον πληθυσμό τους.
- ❑ Δυσκολίες στην προσέλκυση νέων ζευγαριών.

Ηλικιακή Διάρθρωση πληθυσμού

- Ηλικίες < 14 ετών: 16,8% (2001) σε 12,3% (2011)
- Ηλικίες > 65 ετών: 25,6% (2001) σε 27% (2011)

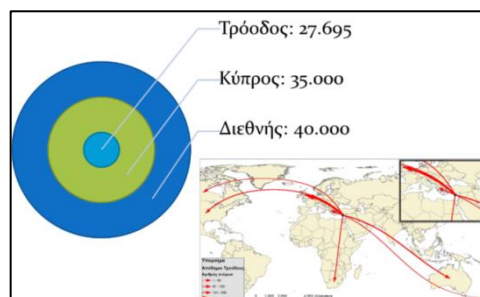

Προβολή πληθυσμού (2015-2030)-Βάση πρόβλεψης πληθυσμός 2011

Με βάση τις ηλικιακές προβολές προκύπτει ότι ο πληθυσμός του Τρόοδος θα συνεχίσει να αυξάνει τους δείκτες γήρανσής του μέχρι το 2030. Πιο συγκεκριμένα προκύπτει ότι ο πληθυσμός άνω των 65 ετών, θα αυξηθεί από 27% που ήταν το 2011 σε 35% του συνολικού πληθυσμού το 2030.

	Lower	Baseline	Higher
2015	27.755	27.913	28.071
2020	28.443	28.639	28.835
2025	29.252	29.526	29.800
2030	30.092	30.442	30.792

Εποχικός πληθυσμός- Απόδημοι

Σημαντικός εποχικός πληθυσμός άνισα καταμετρημένος στο εσωτερικό της περιοχής, καθώς και χρονικά (σαββατοκύριακα/περίοδοι γιορτών/ καλοκαίρι). Η σημαντική παρουσία εποχικού πληθυσμού (κυρίως απόδημοι) και τουριστών βραχυχρόνιας επίσκεψης αυξάνει τη χρήση βασικών υποδομών (ύδρευση, αποχέτευση, οδικά δίκτυα, κτλ.).

Σημαντικό μέρος του εποχικού πληθυσμού προέρχεται από τους απόδημους της περιοχής οι οποίοι κατοικούν μόνιμα κυρίως στις μεγάλες πόλεις και στο εξωτερικό. Η περίπτωση μόνιμης επιστροφής ορισμένων στην περιοχή δεν πρέπει να αποκλειστεί, λαμβάνοντας υπόψη τη σύγκλιση του τρόπου ζωής και την απόκλιση στο κόστος διαβίωσης ανάμεσα στο Τρόοδος και τις πόλεις.

Καταγράφονται ασθενείς ενδείξεις για παραμονή ορισμένων νέων στα χωριά τους και για εγκατάσταση νέων ζευγαριών.

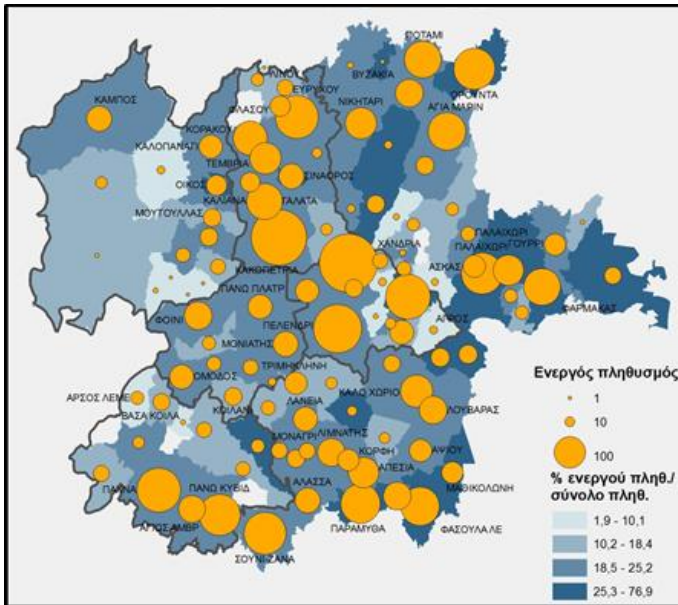
Η δημογραφική εικόνα της περιοχής (χαμηλά ποσοστά νέων και υψηλά ποσοστά ηλικιωμένων) αναδεικνύει το δημογραφικό κίνδυνο τον οποίο αντιμετωπίζει το Τρόοδος. Η λήψη σύντομα δραστικών μέτρων συγκράτησης και προσέλκυσης πληθυσμού είναι απαραίτητη πλέον προκειμένου να μην καταρρεύσει η περιοχή δημογραφικά— τουλάχιστον σε ορισμένες περιοχές της.

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Αριθμός Απασχολούμενων: **9.972 άτομα**

Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός: **11.048 άτομα**

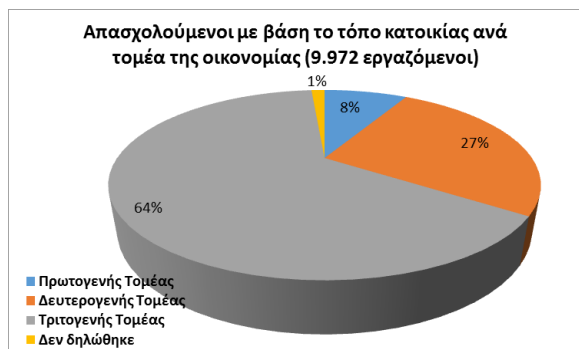
Άνεργοι : **1.076 άτομα**

Το 47,7% των εργαζομένων κατοίκων του Τρόοδος απασχολούνται εκτός περιοχής. 1388 εργαζόμενοι στο Τρόοδος κατοικούν εκτός περιοχής

Η σύγκριση του αριθμού εργαζομένων στον τόπο διαμονής και στον τόπο εργασίας φανερώνει ότι το Τρόοδος γενικά αποτελεί μεν ελκυστικό τόπο διαμονής, αλλά δεν προσφέρει θέσεις εργασίας σε ικανοποιητικό βαθμό. Τέτοιοι τόποι είναι πιο αναλυτικά η Πιτσιλιά Λευκωσίας, η ορεινή Μόρφου, τα Κρασοχώρια και η Κουμανδάρια. Αντίθετα τα Ορεινά Θέρετρα και η Μαραθάσα έχουν την ίδια αναλογία (περίπου 50%) μεταξύ του αριθμού των εργαζομένων που διαμένουν στο τόπο εργασίας και του αριθμού των προσφερόμενων θέσεων τοπικά.

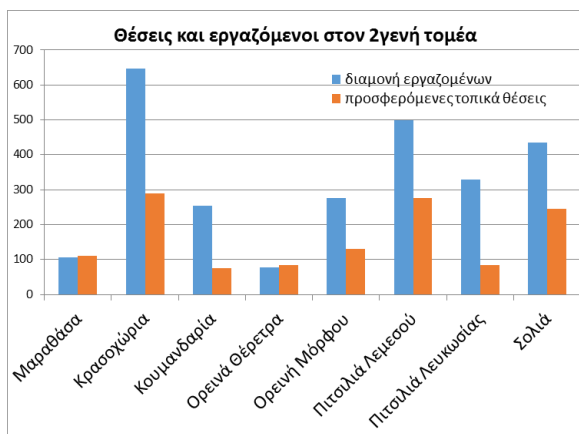
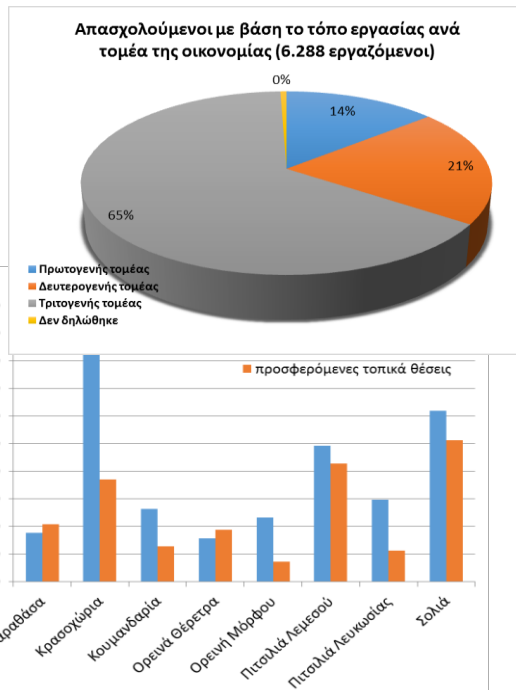

Απασχόληση με βάση το τόπο κατοικίας και τον τόπο εργασίας των εργαζομένων

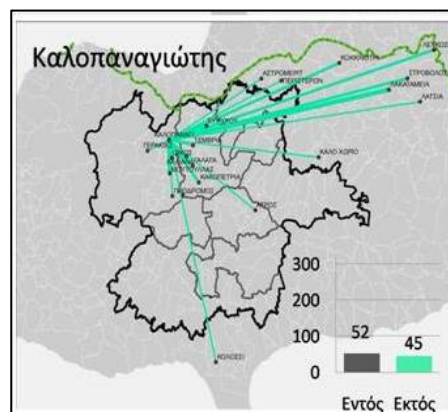
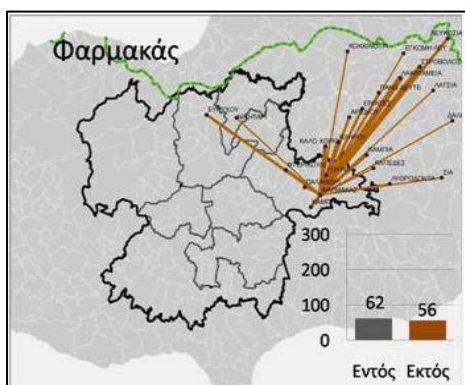
Αξιολόγηση

- ❑ Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός του Τρόοδος αντιπροσωπεύοντας το 40% του συνολικού πληθυσμού (έναντι 50% στο σύνολο της Κύπρου) φανερώνει ένα σχετικά περιορισμένο εργατικό δυναμικό (λόγω της υψηλής γήρανσης).
- ❑ Η ανεργία στο Τρόοδος το 2011 παρέμενε σε χαμηλά επίπεδα (<10%).
- ❑ Όλοι οι παραγωγικοί τομείς διαθέτουν αξιόλογες παραγωγικές δυναμικές εξασφαλίζοντας μια σχετική ολοκλήρωση της τοπικής οικονομίας.
- ❑ Το εργατικό δυναμικό στο Τρόοδος είναι περιορισμένο και συγκεντρωμένο σε τρεις κυρίως περιοχές (Νότια Πιτσιλιά, Σολέα και Κρασοχώρια). Οι ελλείψεις ωστόσο, σε εργατικό δυναμικό αντισταθμίζονται εν μέρει από την εγκατάσταση μεταναστών.
- ❑ Οι θέσεις απασχόλησης στο εσωτερικό της περιοχής παραμένουν μη ελκυστικές, γεγονός που προκαλεί την αναζήτηση θέσεων εργασίας στις πόλεις. Αυτό περιορίζει τη συγκράτηση των νέων και δυσκολεύει την προσέλκυση νέου πληθυσμού.
- ❑ Προοπτικές απασχόλησης διαφαίνονται μέσα από την αξιοποίηση των τοπικών πόρων με εστίαση στην μεταποίηση, στον τουρισμό και μεσομακροπρόθεσμα, στο περιβάλλον και στις ανάγκες του πλαισίου ζωής.

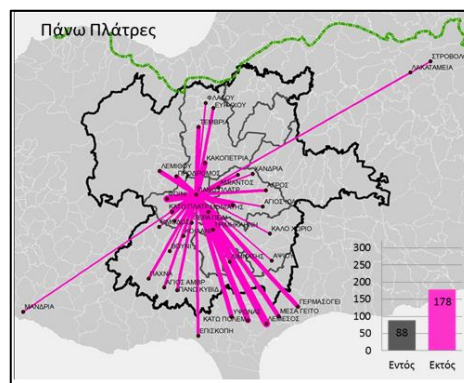
Στο σύνολο των απασχολούμενων με τόπο διαμονής εντός Τροόδους, οι απασχολούμενοι στη γεωργία αντιστοιχούν στο 8%, ενώ στο σύνολο των εργαζομένων εντός του Τροόδους, ανέρχονται στο 14%.

Κινητικότητα των απασχολούμενων

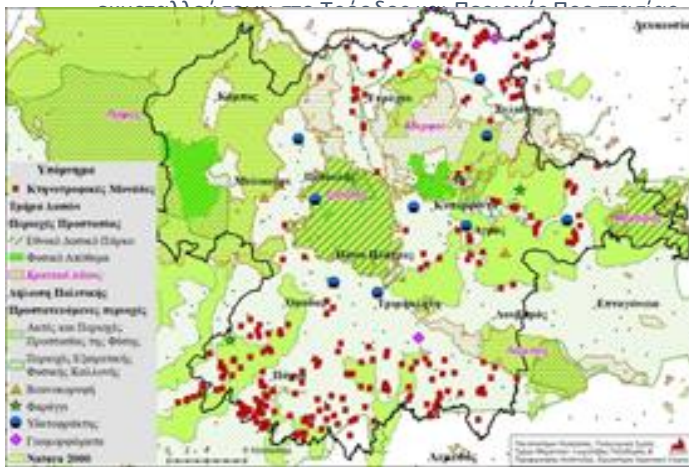
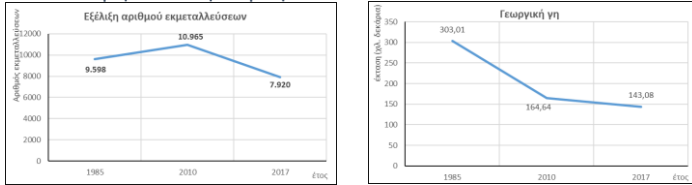
Οι **κεντρικές Κοινότητες** ελκύουν εργαζόμενους από μία διευρυμένη χωρικά ζώνη η οποία περιλαμβάνει τόσο περιοχές εντός και εκτός του Τροόδους, ενώ οι **περιφερειακές Κοινότητες** προσελκύουν εργαζόμενους κυρίως από τις εκτός του Τροόδους περιοχές. Οι χάρτες δείχνουν τις καθημερινές κινήσεις των εργαζομένων όπου φαίνεται η πολύ μεγάλη κινητικότητα που υπάρχει προς το Τρόδος σε καθημερινή βάση για εργασία.

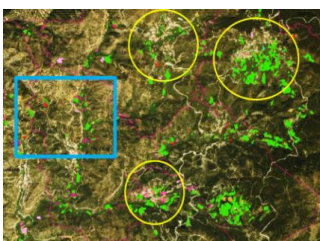
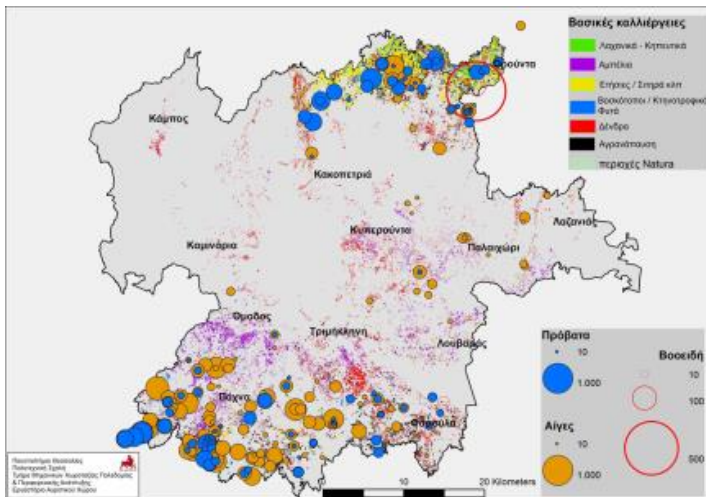
ΓΕΩΡΓΙΑ

Τάσεις

Εξέλιξη γεωργικής γης και εκμεταλλεύσεων Κατανομή των κτηνοτροφικών

Παραγωγικές εξειδικεύσεις

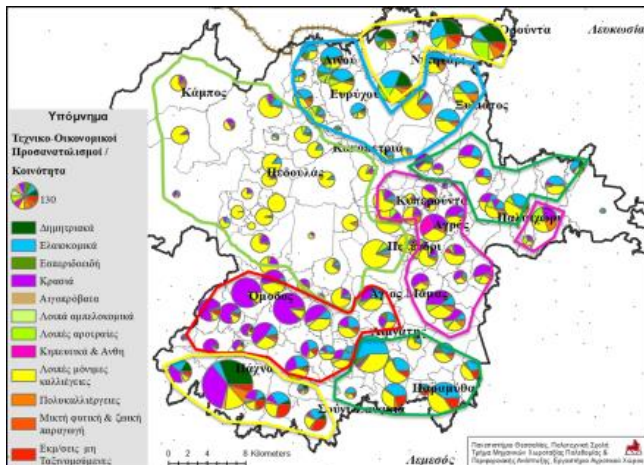
Ύπαιρρχία παραδοσιακών μεσογειακών
αλλιεργειών: αμπέλια, ελιές και
ιπωροφόρα δένδρα

Περιορισμός καλλιεργειών γύρω από τον
ικισμό και κατά μήκος των δρόμων

Αξιολόγηση

- Γη: πολυτεμαχισμός, πολυκληρονομικότητα
- Άσκηση κτηνοτροφίας σχεδόν αποκλειστικά περιμετρικά του Τροόδου
- Γήρανση και ισχνή ηλικιακή ανανέωση γεωργών. Έλλειψη εργατών και γραφειοκρατία για απασχόλησή τους
- Χαμηλές τιμές 1^{ης} ύλης (μη ανάδειξη ποιότητας-ταυτότητας)
- Ικανοποιητικό σύστημα συμβουλών αλλά ανεπαρκές για την ανάδειξη της ποιοτικής γεωργίας
- Συνεχής εγκατάλειψη της γεωργικής γης → υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος → ζήτημα ανάκτησης και διαχείρισης παραγωγικού κεφαλαίου
- Προσανατολισμός προς το εντατικό πρότυπο παραγωγής
- Ανάγκη ολοκληρωμένης και συντονισμένης υποστήριξης της κτηνοτροφίας
- Ασθενής οργάνωση των παραγωγών
- Πρωτογενή παραγωγή χωρίς προστιθεμένη αξία εκτεθειμένη στο διεθνή ανταγωνισμό
- Διαχείριση και ανάκτηση της εγκαταλειμμένης γεωργικής γης
- Αδυναμία οικοδόμησης και ανάδειξης της ποιοτικής γεωργίας
- Σημαντικό κεφάλαιο για την περιοχή αποτελούν οι μικρές πολυδραστήριες οικογενειακές

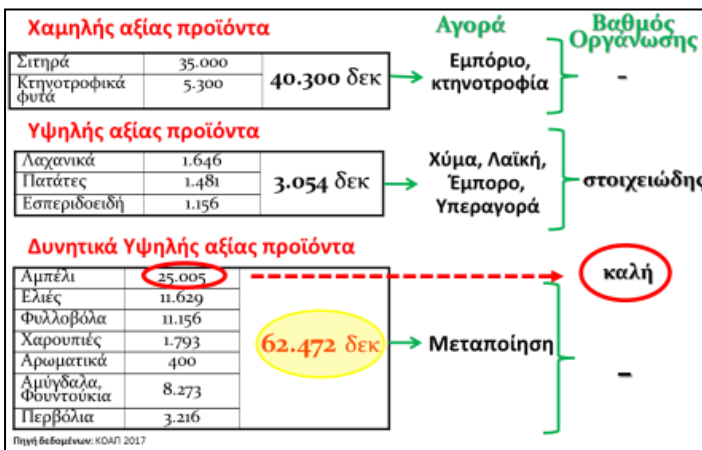
Υπαρξη «κρίσιμης μάζας» εκμεταλλεύσεων ανά ιστορική περιοχή

□ Διάρθρωση εκμεταλλεύσεων

8.155 εκμεταλλεύσεις

- ◆ 7.876 γεωργικές, 235 κτηνοτροφικές & 44 μικτές οργανώνουν την εκμετάλλευση του Τροόδου
- ◆ Πολυδραστήριες οικογενειακές στην μεγάλη πλειονότητα
- ◆ το 55% εκ τις οποίες διαμένουν στις πόλεις
- ◆ το 44,4% των αγροτών έχουν ηλικία άνω των 65 ετών ενώ μόλις το 1,5%

□ Προοπτικές αύξησης προστιθέμενης αξίας

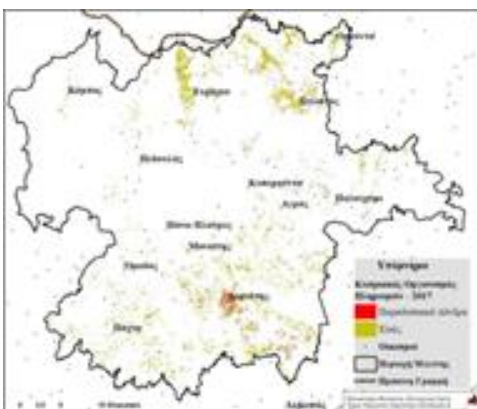

Στοιχεία ανάδειξης πόρων

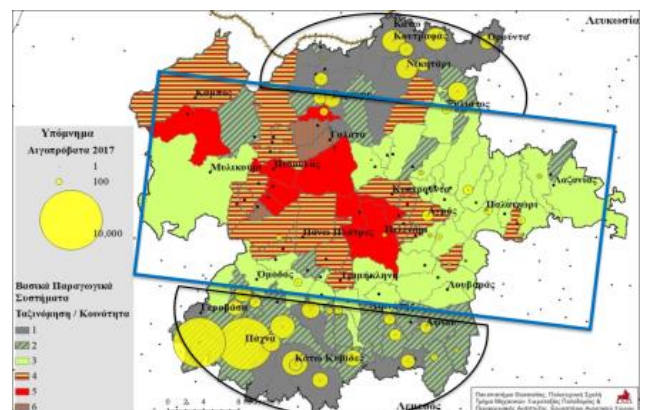
- ✓ αγρό-οικοσύστημα
- ✓ βαθμός επιβάρυνσης περιβάλλοντος,
- ✓ τοπίο,
- ✓ γαιότοπος,
- ✓ κληρονομιά (τεχνογνωσία, πρακτικές, ..)

Αξία: οι καλλιέργειες σε συνδυασμό με την χαμηλή κατανάλωση νερού, προϊόντων φυτοπροστασίας και λιπασμάτων, χαρακτηρίζονται ως μεγάλης φυσικής αξίας

Γαιότοποι Ελαιώνων (Σολέα και Ορεινή Μόρφου)

Ζώνες δυνητικής αύξησης της αξίας των γεωργικών προϊόντων

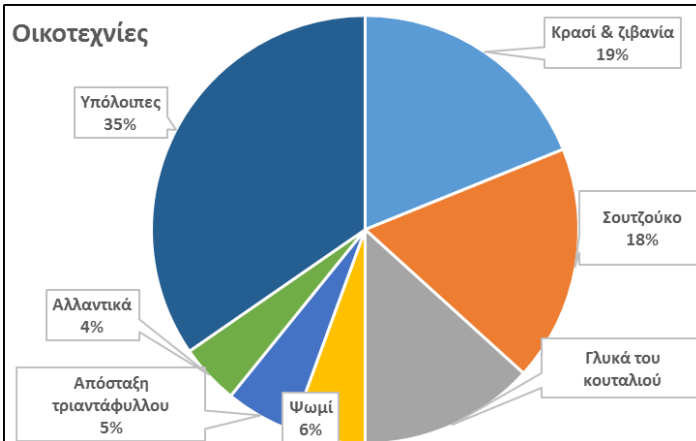
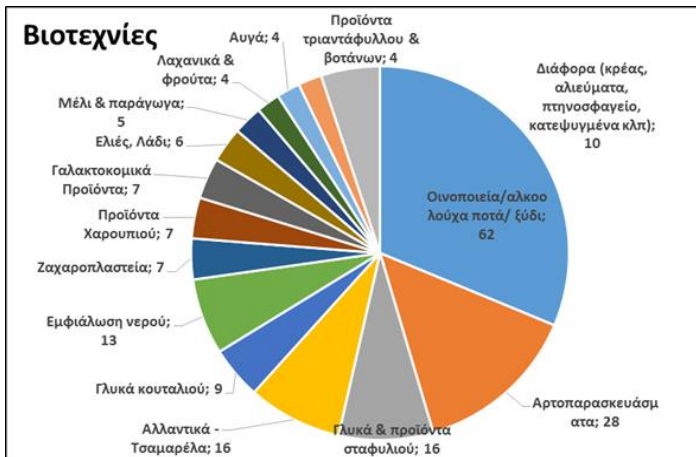
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

□ Δυναμικό του μεταποιητικού κλάδου

484 επιχειρήσεις επεξεργασίας τροφίμων (επιτόπια)

- ✓ 198 βιοτεχνίες (ορισμένες εγγεγραμμένες και κάποιες εγκεκριμένες)
  - ✓ 286 «οικοτεχνίες» (μικρού μεγέθους βιοτεχνία εντός της οικίας)
- 474 λοιπές μεταποιητικές επιχειρήσεις (επιτόπια)

□ Παραγωγικές εξειδικεύσεις

- ⇒ Οι επιχειρήσεις αγροτροφίμων παράγουν προϊόντα αξιοποιώντας γεωργικά προϊόντα (σταφύλια, φρούτα, αρωματικά), παραδοσιακές τεχνολογίες και τεχνικές παραγωγής της περιοχής, συχνά σε διάφορες παραλλαγές ανά περιοχή.
- ⇒ Σύγχρονες επιχειρήσεις οικογενειακές, με προβλήματα στο marketing των προϊόντων (συσκευασία, ετικέτα, δεσμούς με το τόπο παραγωγής) και στην εμπορία (ατομικό δίκτυο διανομής, μη οργάνωση)
- ⇒ Σε αρκετές οικογενειακές επιχειρήσεις, τα νεαρά μέλη εξειδικεύονται στην οικονομία-μάρκετινγκ ή στο τρόφιμο

□ Επενδύσεις στη βιοτεχνία

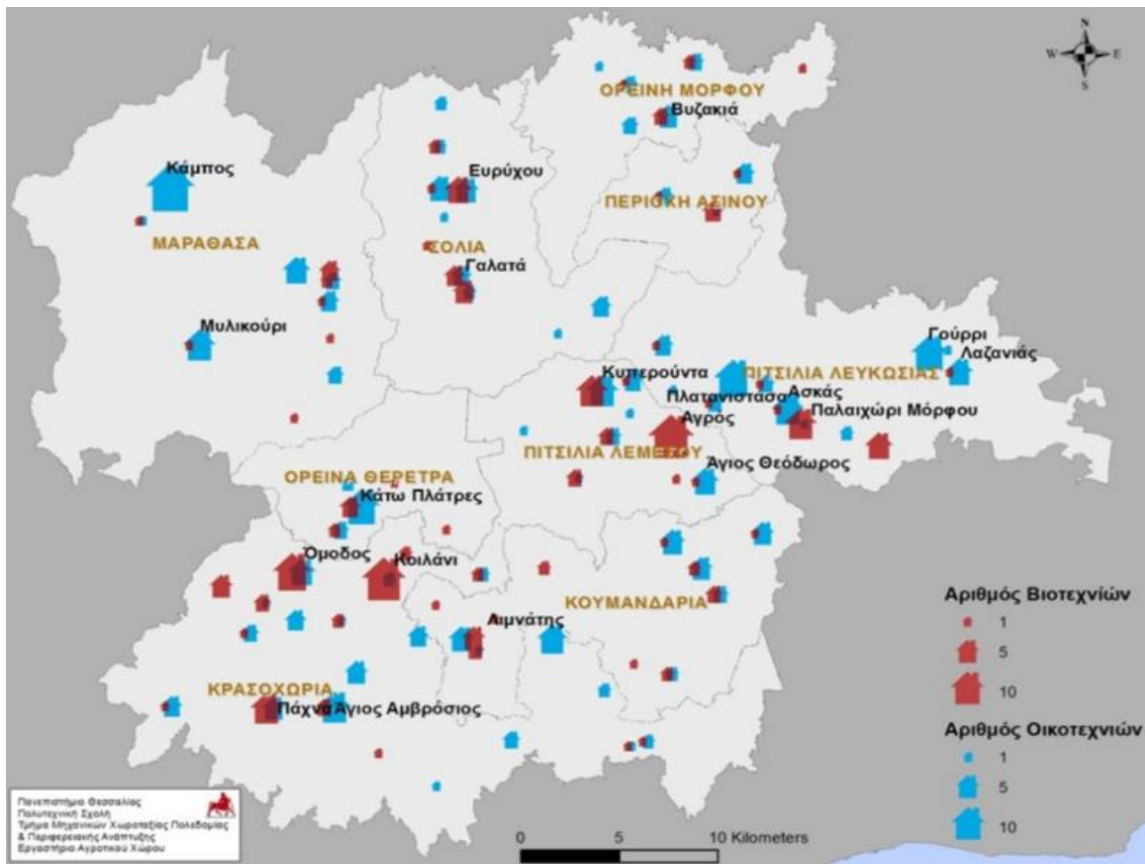
- ✓ Τρόφιμα Φυτικής Προέλευσης: 1εκ. € (ΠΑΑ)
- ✓ Τρόφιμα Ζωικής Προέλευσης: 1,5εκ. € (ΠΑΑ)

Αξιολόγηση

•••

- αξιολογήθηκαν ποικιλία τοπικών προϊόντων βασισμένων στην τοπική παραγωγή και τεχνολογία
- η οικοτεχνία διευκολύνει την ένταξη γεωργών, φορέων τεχνολογικών μεταποίησης, στον βιοτεχνικό τομέα
- οι βιοτεχνίες και οι «οικοτεχνίες» παρασκευάζουν ίδια προϊόντα, γεγονός που επιτρέπει την ανάπτυξη συνεργασιών
- σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων σε καθεστώς ανομίας λόγω πολύπλοκου και ελλιπούς συστήματος αδειοδότησης
- σημαντικό έλλειμμα στον εντοπισμό και την ανάδειξη των ποιοτικών χαρακτηριστικών των προϊόντων για τα οποία απαιτείται εξειδικευμένη έρευνα-μελέτη
- πολλές επιχειρήσεις συμμετέχουν σε εκθέσεις λαμβάνοντας διακρίσεις. Ωστόσο, υπάρχει έλλειμμα συντονισμού για προώθηση των προϊόντων στο εξωτερικό
- Απουσία εξειδικευμένου υποστηρικτικού φορέα για την ανάπτυξη της μεταποίησης
- Δυνατότητα ένταξης της τοπικής κληρονομημένης γνώσης και τεχνολογίας, στην παραγωγή και «εικόνα» των τοπικών προϊόντων, αξιοποιώντας την επιστημονική γνώση
- Το Τρόπος θεωρείται ικανό να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες για παραγωγή προϊόντων ποιότητας
- Έλλειμμα στην οργάνωση των μεταποιητών
- Αδυναμίες ένταξης των επιχειρήσεων σε συστήματα

- ✓ Οινοποιεία: 17εκ. € (ΠΑΑ)
- Χωρική διασπορά των βιοτεχνιών

Αγορά: τοπική αγορά (το κατάστημα της επιχείρησης, τοπικά καταστήματα, εμποροπανηγύρεις, λαϊκό παζαράκι Τριμίκλινης και τοπικά πολιτιστικά φεστιβάλ εντός και εκτός Τροόδους), δημοτικές & λαϊκές αγορές Λευκωσίας, Λάρνακας και Λεμεσού, φρουταρίες & υπεραγορές των πόλεων αυτών, αγορές χονδρικής (Λευκωσίας, Λάρνακας και Λεμεσού) και ορισμένες ποσότητες στο εξωτερικό.

- Αναγνωρισμένα προϊόντα ποιότητας
  - ◆ ΠΟΠ : οι οίνοι : Πιτσιλιάς, Κρασοχωριών και Κουμανδαρία
  - ◆ ΠΓΕ: Γλυκό Τριαντάφυλλο Αγρού, Ζιβανία, 2 οίνοι (Λευκωσίας και Λεμεσού),
  - ◆ στο τελικό στάδιο έγκρισης: αλλαντικά Πιτσιλιάς
  - ◆ σε εθνικό επίπεδο εξετάζεται το «ροδόσταγμα Αγρού»
  - ◆ υπό θεσμοθέτηση το «προϊόν ορεινής παραγωγή»

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

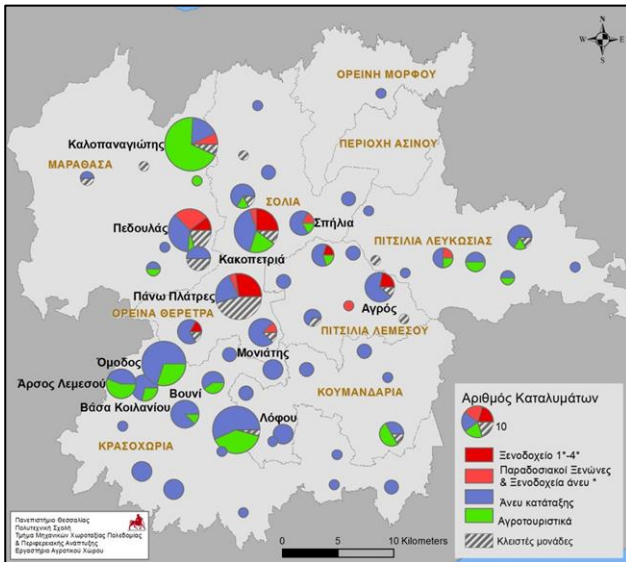
Τάσεις

- ❑ **Αριθμός αδειοδοτημένων καταλυμάτων από τον ΚΟΤ:**
49 το 2006, 90 το 2017 ενώ η επιτόπια έρευνα (2018) κατέγραψε 256.
- ❑ **Κλίνες:** 2.091 (2017 – επίσημα στοιχεία), 2.921 (επιτόπια)
- ❑ **Εστιατόρια:** 382 (2017-επίσημα στοιχεία), η επιτόπια (2018) κατέγραψε 511 επιχειρήσεων εστίασης (εστιατόρια, καφενεία, κυλικεία)

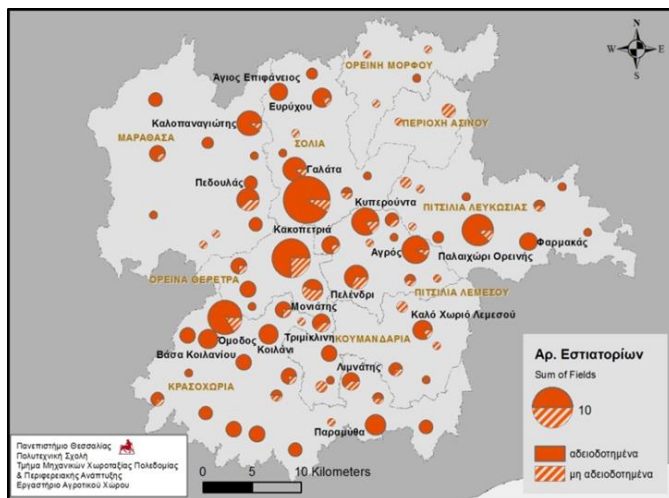
Κατανομή και συγκέντρωση τουριστικού δυναμικού

Ο τουρισμός παρόλη την πολυπλοκότητά του ως δραστηριότητα είναι αναμφισβήτητα ένας από τους δυναμικούς τομείς της περιοχής του Τροόδου προσφέροντας πολλά αξιοθέατα, και δυνατότητες ανάπτυξης εμπειριών. Το μέλλον του στηρίζεται στην συμπληρωματικότητα του με τους άλλους τομείς δραστηριότητας.

Κατανομή τουριστικών καταλυμάτων

Κατανομή χώρων εστίασης

Αξιολόγηση

- ❑ Κοστοβόρα μη αξιοποιημένα έργα (κατασκευή παρά λειτουργία)
- ❑ Πολλαπλοί Φορείς (ΚΟΤ, Επαρχίες, ΑΝΕΤ) για Μουσεία, Διαδρομές, Κέντρα πολιτισμού. Δυσκολίες συντονισμού
- ❑ Πολύπλοκες διαδικασίες εξασφάλισης απαιτούμενων αδειών (9-24 μήνες) ετήσιας διάρκειας και σύστημα κατάταξης
- ❑ Ασθενής επαγγελματική οργάνωση (ΠΑΣΥΞΕ, Σύνδεσμος Εστιατόρων)
- ❑ Έλλειψη προσωπικού & εξειδικευμένου προσωπικού
- ❑ Έλλειψη εξειδικευμένων σχεδίων εκπαίδευσης προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες του Τροόδου: οικογενειακές επιχειρήσεις, και εποχικότητα ορεινού τουρισμού
- ❑ Δυσκολίες ένταξης των διαδρομών σε τοπικά σύμφωνα συνεργασίας και σύνδεσης με την αγορά
- ❑ Απουσία ορεινού τουριστικού προϊόντος και διαδικασιών προώθησής του
- ❑ Έλλειμμα προδιαγραφών και διαδικασιών εγγύησης ποιότητας παρεχόμενων υπηρεσιών
- ❑ Έλλειψη προδιαγραφών για ίδρυση και λειτουργία κοινοτικών υποδομών (Μουσεία, κοινοτικά κτίρια)
- ❑ Χαμηλή πληρότητα των καταλυμάτων και υψηλή εποικικότητα

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Αξιολόγηση

Πλούσια χλωρίδα και πανίδα ενταγμένη στο Ευρωπαϊκό & Εθνικό δίκτυο προστασίας

✓ Βασικές Πιέσεις

- Κίνδυνος Πυρκαγιάς.
- Κλιματική Αλλαγή (ξηρασία – πλημμύρες, κτλ.).
- Εγκατάλειψη γεωργικής γης.
- Υποβάθμιση του τοπίου από ανθρωπογενείς δραστηριότητες.
- Διάθεση απορριμμάτων.

✓ Διακυβέρνηση

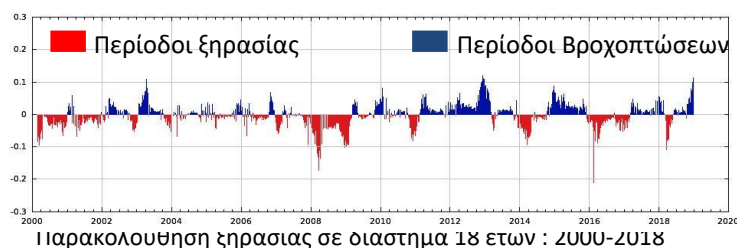
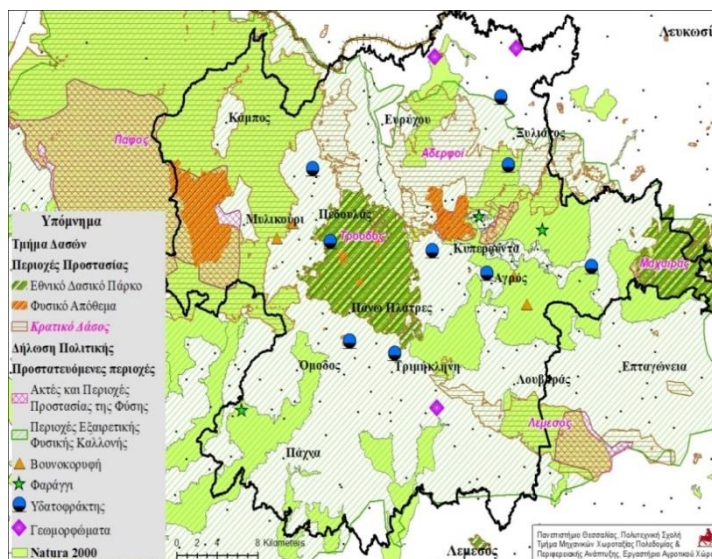
- Κατακερματισμένες αρμοδιότητες προστασίας & διαχείρισης σε διαφορετικές υπηρεσίες.
- Έλλειμμα συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας σε ζητήματα προστασίας

- Προστασία, διαχείριση προστατευόμενων περιοχών σε επίπεδο οικολογικού τοπίου.
- Συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων σε δράσεις προστασίας.
- Αξιοποίηση των μέτρων περιβαλλοντικής πολιτικής σε συνεργασία με τις αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες
- Ανάπτυξη περιβαλλοντικών υπηρεσιών

- Natura 2000: Έκταση 845 km² ή 57,2% της περιοχής.
- Πέντε κρατικά δάση: Έκταση 500 km² ή 34% της περιοχής.

Προστατευόμενες Περιοχές στην περιοχή Τροόδους

Κρίσιμο Ζήτημα

Η περιοχή του Τροόδους να αποκτήσει την ικανότητα να αξιοποιήσει τις όλο και πιο ισχυρές περιβαλλοντικές πολιτικές για την προστασία, διαχείριση και αξιοποίηση των φυσικών της πόρων

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ

Αξιολόγηση

- Το Τρόδος αποτελεί τη βασική πηγή παραγωγής νερού για την Κύπρο
- Υπαρξη αρκετών φραγμάτων / δεξαμενών.

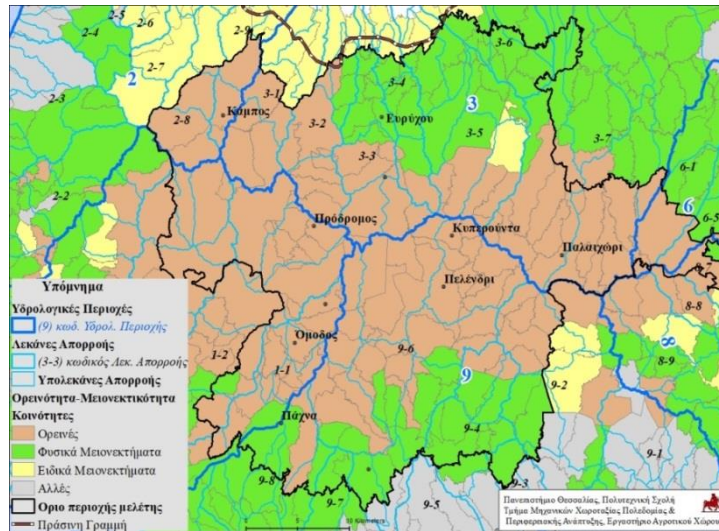
Προβλήματα-Ελλείψεις

- Υπερβολικός αριθμός ΑΤ & ΑΣ για ορθολογική διαχείριση.
- Μεγάλες απώλειες νερού στα αρδευτικά δίκτυα.
- Αδυναμίες στο σύστημα παρακολούθησης και ελέγχου χρήσης νερού.
- Απουσία μέσων και εργαλείων για την αξιολόγηση: (α) της διαχείρισης του νερού σε κλίμακα κοινότητας και (β) του υδατικού ισοζυγίου σε κλίμακα των λεκανών απορροής

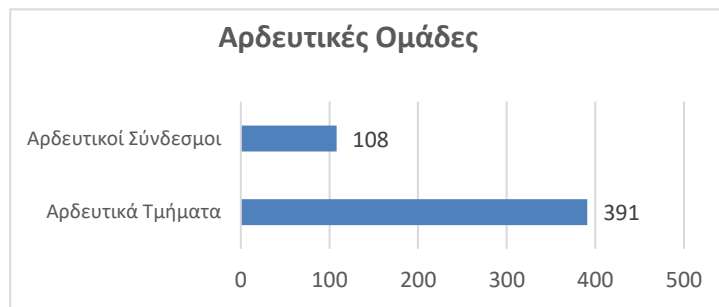

- Άρθρωση Υδατικής & Αναπτυξιακής Πολιτικής.
- Εξειδίκευση του 2ου Σχεδίου Δ.ΛΑΠ στην κλίμακα Τρόδους & Κοινοτήτων.
- Εκσυγχρονισμός Δικτύων άρδευσης – Υδρευσης.
- Οργάνωση θεσμική και λειτουργική του Τρόδους σε δύο κλίμακες: (α) Κοινότητες & (β) Λεκάνης Απορροής.
- Προσδιορισμός περιβ/ντικών υπηρεσιών (οικολογικό νερό).

Από τον ορεινό όγκο του Τρόδους ξεκινούν πολυάριθμα Υδατορέματα
 Η μέση ετήσια βροχή είναι μεγαλύτερη των 1100 mm.
 Η συνολική μέση απορροή στην Κύπρο είναι της τάξης των 300 x106m³ ετησίως

Χάρτης Υδρολογικών Περιοχών & Λεκανών Απορροής

Μεγάλος αριθμός Αρδευτικών Ομάδων στην περιοχή του Τρόδους

Κρίσιμο Ζήτημα

Ανάγκη επανίδρυσης των θεσμών του νερού & επαναπροσδιορισμού της αποστολής τους: βιώσιμη διαχείριση του υδατικού πόρου, αποτελεσματικότητα στην άρδευση, σύνδεση με την τοπική ανάπτυξη.

ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Οργάνωση οδικού δικτύου σε δύο βασικές κλίμακες

A. Περιφερειακή Κλίμακα: συνδεσιμότητα της περιοχής με εξωτερικούς πόλους και περιοχές

- Με τις δύο μεγάλες πόλεις

Λευκωσία-Ευρύχου: εξυπηρέτηση Σολέας και Μαραθάσας. Αξιολόγηση εναλλακτικών χαραάξεων

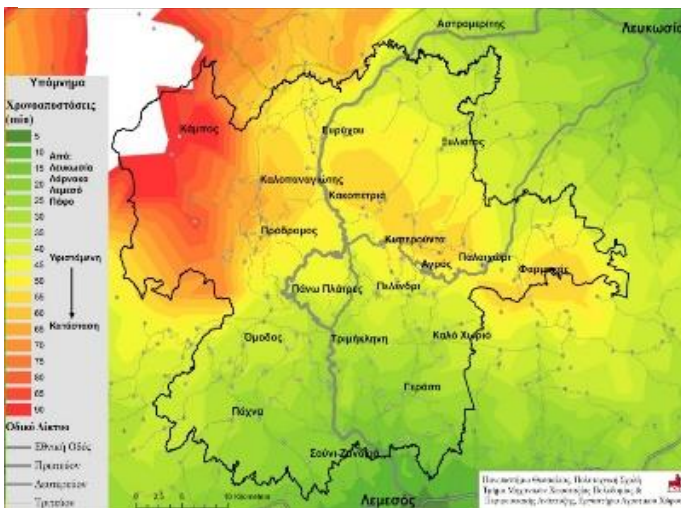
Λευκωσία Παλαιχώρι: Εξυπηρέτηση Β. Πιτσιλιάς. Σημαντική μείωση χρονοαπόστασης στον περιμετρικό Λευκωσίας.

Λεμεσός-Τρόδος: εξυπηρέτηση νότιου Τρόδους. Σημαντική μείωση χρονοαπόστασης στο τμήμα Παλώδια-Άλασσα

- Οι μικρές διεπαρχιακές συνδέσεις

Λάρνακα μέσω Οδού, Αγ. Νικόλαο Πάφου από Μανδριά και Καμινάρια και προς οδόφραγμα Λεύκας; Δευτερεύουσες πύλες εισόδου στο Τρόδος με τουριστική σημασία. Απαιτείται η βελτίωση τους.

Χρονοαποστάσεις από τα 4 αστικά κέντρα της Κύπρου

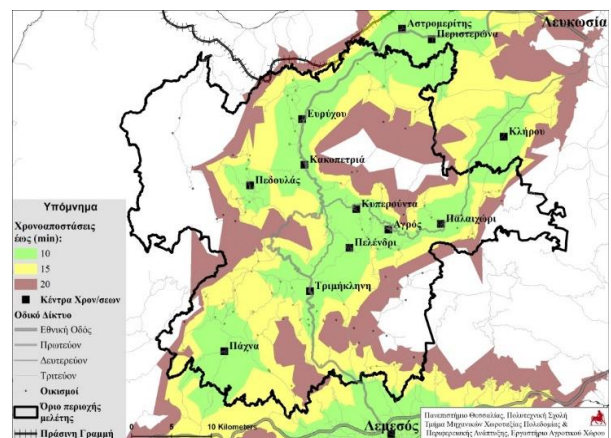
Αξιολόγηση

- ❑ Ικανοποιητική κάλυψη της περιοχής
- ❑ Καλή εξυπηρέτηση των μετακινήσεων προς τις βασικές μονάδες υγείας και εκπαίδευσης καθώς και τους τόπους απασχόλησης
- ❑ Χαρακτήρας των έργων συχνά αποσπασματικός
- ❑ Ζητήματα ανακατανομής της ευθύνης του οδικού δικτύου στους αρμόδιους φορείς
- ❑ Αξιοποίηση της «Ψηφιακής Στρατηγικής της Κύπρου» για τη βελτίωση της προσβασιμότητας σε υπηρεσίες και τον απεγκλωβισμό των ορεινών Κοινοτήτων
- ❑ Ανάγκη βελτίωσης του σχεδιασμού με βάση τις θετικές προοπτικές για την τουριστική ανάπτυξη και την ανάπτυξη της β' κατοικίας.
- ❑ Έλλειψη ολοκληρωμένης και στοχευμένης κυκλοφοριακής πολιτικής

Χρονοαποστάσεις από τα οικιστικά κέντρα Τρόδους

B. κλίμακα του Τρόδους (εσωτερική συνδεσιμότητα): η συμβολή του τοπικού οδικού δικτύου στην κινητικότητα και πρόσβαση του πληθυσμού σε απασχόληση και υπηρεσίες είναι ιδιαίτερης σημασίας

- συνδεσιμότητα μεταξύ πόλων εγγύτητας / εξυπηρέτησεων (π.χ. Πεδουλάς, Πάχνα, Παλαιχώρι) και απομονωμένων ενοτήτων χωριών (χωρητικοί & διακοινοτικοί δρόμοι). Δρόμοι που βοηθούν στη διάχυση της κυκλοφορίας και χρειάζονται αναβάθμιση με τήρηση των βασικών προδιαγραφών. Κύριες περιοχές εστίασης : Ν και Β Μαραθάσα, Β & Ν Πιτσιλιά, άξονας Άγιος Μάμας-Καλό Χωριό-Αρακαπάς
- συνδεσιμότητα μεταξύ των ιστορικών περιοχών και βασικών οικισμών (κεντρικοί οδικοί άξονες που συνδέουν τα κεφαλοχώρια της περιοχής): αντιμετώπιση δυσκολιών στο πέρασμα του Καρβουνά, βελτίωση τεχνικών χαρακτηριστικών των δρόμων (πχ κατασκευή 2+1 λωρίδων)

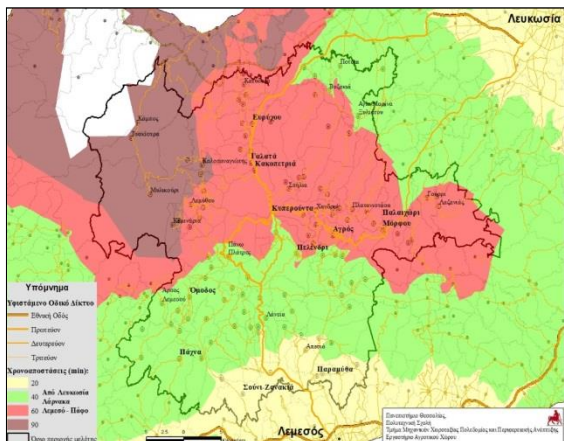

Εξισορρόπηση μεταξύ βελτίωσης της εσωτερικής (οικιστικά κέντρα) και εξωτερικής (αυτοκινητόδρομοι) συνδεσιμότητας.

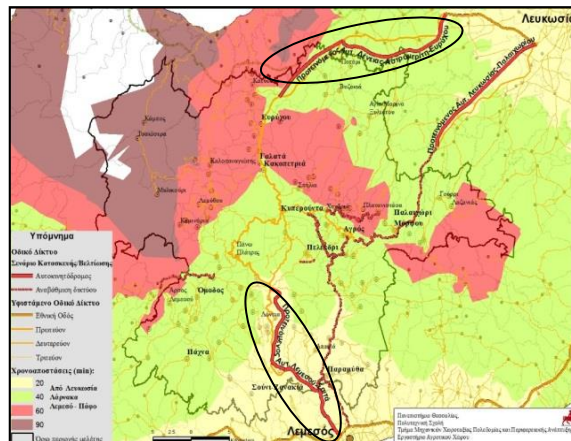
Το σενάριο των αυτοκινητοδρόμων: προς την υιοθέτηση σταδιακής και τμηματικής επιλογής

Η διάγνωση (προσομοίωση των επιπτώσεων στις χρονοαποστάσεις των τριών προτεινόμενων σχεδίων-έργων αυτοκινητοδρόμων), φανερώνει ότι:

α) Η διαδρομή Λευκωσίας-Παλαιχώρι αποτελεί τη βέλτιστη για τον απεγκλωβισμό του κεντρικού Τροόδου όπως δείχνουν οι παρακάτω χάρτες,

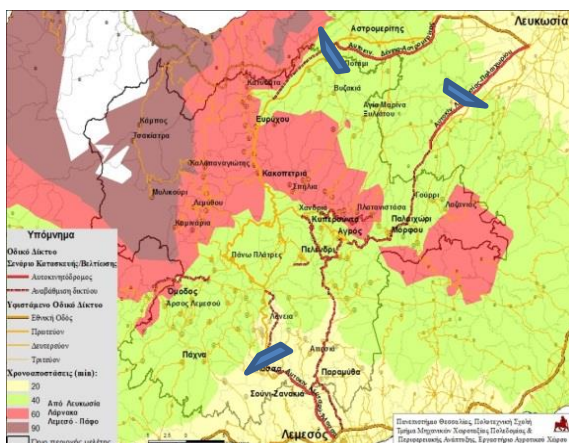

Χρονοαποστάσεις από τις 4 πόλεις (υφιστάμενο δίκτυο

Προτεινόμενα σχέδια-έργα αυτοκινητοδρόμων (2019-2030) και χρονοαποστάσεις από τις 4 πόλεις

β) Το κόστος για την κατασκευή του συνόλου των έργων είναι υπερβολικό σε σχέση με την προσδοκώμενη μείωση της χρονοαπόστασης.

Προτεινόμενα τμήματα αυτοκινητοδρόμων από τη μελέτη και χρονοαποστάσεις (Λευκωσία & Λεμεσός)

Στη βάση αυτή προτείνεται η διερεύνηση της αναπροσαρμογής του σχεδιασμού και προγραμματισμού της εκτέλεσης των τριών αυτοκινητοδρόμων, με στόχο:

- α) την ταυτόχρονη και σταδιακή κατασκευή των τριών σχετικών έργων μέχρι τις πύλες εισόδου του Τροόδου (συμβάλλουν σε αξιόλογη μείωση των χρονοαποστάσεων Δένεια – Αστρομερίτη, Περιφερειακός Ανθούπολης, Λεμεσός – Άλασσα) και
- β) την ουσιαστική βελτίωση των τμημάτων που βρίσκονται εντός της περιοχής, κυρίως για την οδική ασφάλεια.

Αξιολόγηση:

Από τη σύγκριση του σχεδίου κατασκευής των νέων αυτοκινητοδρόμων και του προτεινόμενου σεναρίου βελτίωσης των οδικών τμημάτων εντός της περιοχής, προκύπτει ότι οι Χρονοαποστάσεις δεν μεταβάλλονται.

ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

- ❑ 115 μικροί οικισμοί, μόνο 8 οικισμοί με πληθυσμό 800-1.500 κατοίκους
- ❑ Προβληματικές πληθυσμιακά ζώνες: Μαραθάσα, Ορεινά Θέρετρα, κεντρικά και δυτικά Κρασοχώρια
- ❑ Ένας αριθμός 12 οικισμών παρέχουν σημαντικό αριθμό κυβερνητικών υπηρεσιών και εμπορικών εξυπηρετήσεων. Διακρίνονται σε **Πόλους Δίκτυα Οικισμών** (Σολέα, Νότια Πιτσιλιά, ζώνη Μονιάτης-Πλάτρης-Φοινί-Μανδριά-Όμοδος), και **Μεμονωμένους Πόλους Εγγύτητας** (Πεδουλάς, Παλαιχώρι, Πάχνα, Τριμίκλινη)

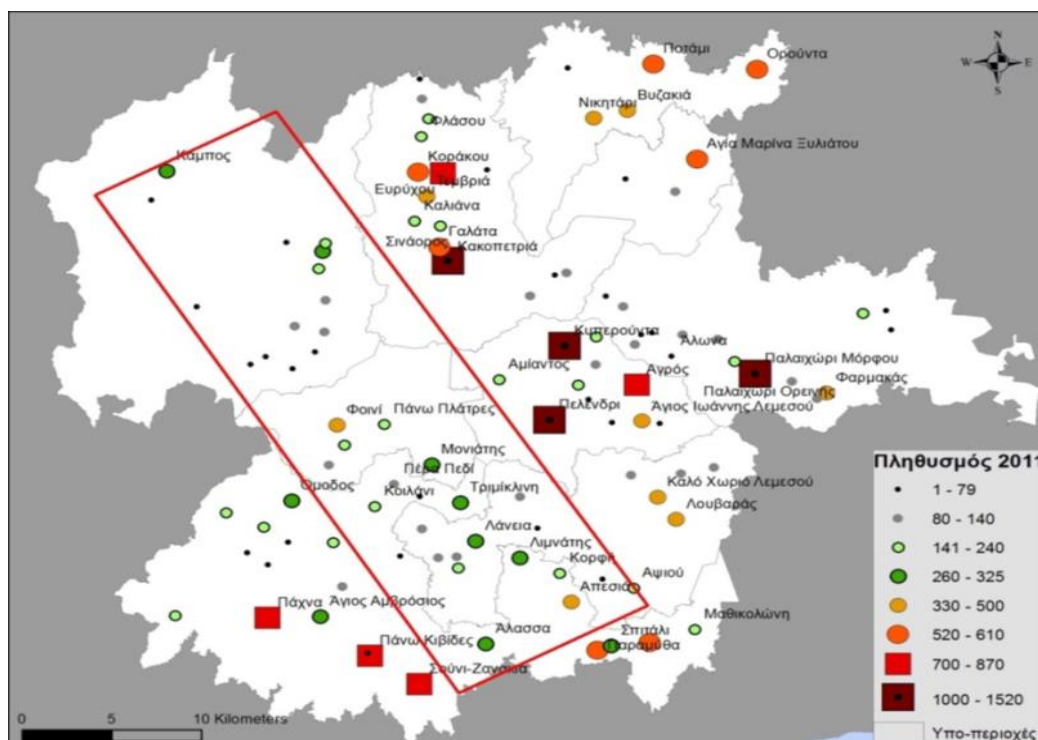
Αξιολόγηση

•••

- ❑ Ανάπτυξη ενός πολυκεντρικού δικτύου μεγάλων σχετικά οικισμών που εκτείνονται πάνω στους κεντρικούς οδικούς άξονες του Τροόδου
- ❑ Προβληματικές πληθυσμιακά ζώνες: Μαραθάσα, Ορεινά Θέρετρα, κεντρικά και δυτικά

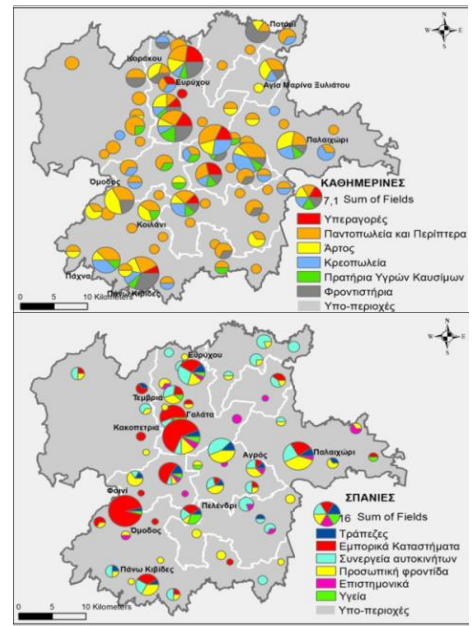
Τάξη μεγέθους οικισμού	Αριθμός οικισμών	% σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των οικισμών	Πληθυσμός
< 80 κατ.	29	26,4	1100
80-140 κατ.	24	21,8	2815
141-240 κατ.	22	20	4100
260-325 κατ.	10	9,1	2954
330-500 κατ.	9	8,2	3836
520-610 κατ.	7	6,4	3961
700-870 κατ.	5	4,5	4042
1000-1520 κατ.	4	3,6	4883
Σύνολο	110	100	27695

- ❑ Προβληματική η εξυπηρέτηση του πληθυσμού από κυβερνητικές και ιδιωτικές υπηρεσίες λόγω της διασποράς τους στο χώρο σε πολλούς οικισμούς. Ως κέντρο διοικητικών υπηρεσιών αναδεικνύεται μόνο η Ευρύχου

Ιδιωτικές Εξυπηρετήσεις

- Από την κατανομή και συγκέντρωση των εξυπηρετήσεων προκύπτουν 8 κεντρικοί οικισμοί 1ου επιπέδου και 6 οικισμοί 2ου επιπέδου. Η κατανομή των υποδομών υγείας και εκπαίδευσης ενισχύουν την κεντρικότητα τεσσάρων οικισμών (Ευρύχου, Αγρός, Πάχνα και Παλαιχώρι). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάδειξη της ζώνης Τριμίκλινης Πλάτρης-Φοινί και Ομόδους σε οικιστική ενότητα εξυπηρετήσεων.
- Ένας αριθμός 12 οικισμών παρέχουν σημαντικό αριθμό κυβερνητικών υπηρεσιών και εμπορικών εξυπηρετήσεων. Διακρίνονται σε **Πόλους-Δίκτυα Οικισμών** (Σολέα, Νότια Πιτσιλιά, ζώνη Μονιάτης-Πλάτρης-Φοινί-Μανδριά-Όμοδος), και **Μεμονωμένους Πόλους Εγγύτητας** (Πεδουλάς, Παλαιχώρι, Πάχνα, Τριμίκλινη)
- Χαρτογραφήθηκε για κάθε χωριό η σχέση που έχει με γειτονικούς οικισμούς για την κάλυψη των εξυπηρετήσεων τις οποίες δεν διαθέτει το χωριό.

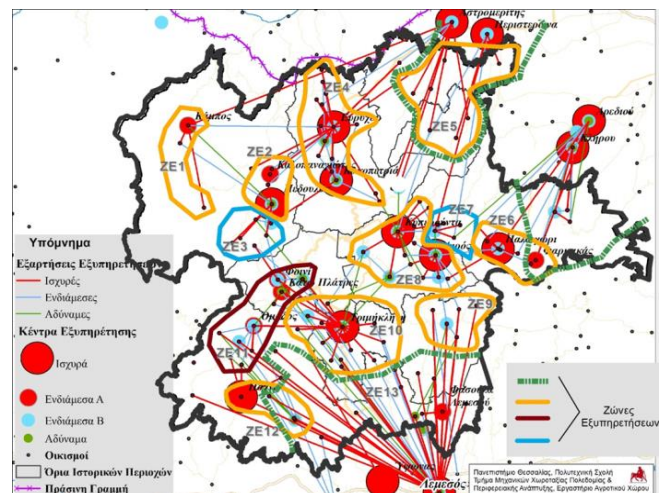
Από την χαρτογράφηση αυτή προέκυψε η εμβέλεια εξυπηρέτησης των οικισμών που διαθέτουν ένα ικανοποιητικό αριθμό εξυπηρετήσεων.

- Ανάγκη μετατροπής του υφιστάμενου οικιστικού δικτύου (συστάδες οικιστικών κέντρων, οικιστικά κέντρα εγγύτητας, ενότητες χωριών) σε ένα δομημένο και ιεραρχημένο σύστημα οικισμών οργανωμένο στην κλίμακα του Τροόδου.

Πίνακας 1. Παρεχόμενες υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις σε κεντρικούς οικισμούς

Οικισμοί	πληθυσμός	Αριθμός υπηρεσιών		Εκπαίδευση					Υγεία	
		Δημόσιες	Εμπορικές	Ν	Δ	Γ	Α	ΜΑ	ΑΚΥ	Νοσοκ
Ευρύχου	827	7	29	+	+	+	+	+	+	
Κακοπετριά	1274/581	4	26	+	+					
Κυπερούντα	1516	2	31	+	+			+		+
Αγρός	806	5	20	+	+	+	+	+	+	
Πελένδρι	1074	2	17	+	+					
Πάχνα	865	2	20	+	+				+	
Παλαιχώρι	1019	2	19	+	+				+	
Πεδουλάς	132	3	12						+	
Τριμίκλινη	307	-	15	+	+					
Πλάτρης	239	7	7						+	
Όμοδος	322	2	9			+			+	
Φοινί	391	-	18							

Κέντρα εξυπηρέτησης και ζώνες εξυπηρέτησης

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Εκπαιδευτικές Δομές και Υποδομές

1. Δομές Προστασίας-απασχόλησης παιδιών προσχολικής ηλικίας: 4 βρεφονηπιακοί σταθμοί, 1 παιδοκομικός σταθμός, 3 καλοκαιρινές παιδικές λέσχες και 4 παιδικές λέσχες. Στην λειτουργία των παραπάνω δομών συμβάλλουν τα Συμβούλια Κοινοτικού Εθελοντισμού και οι ΑΤΑ.

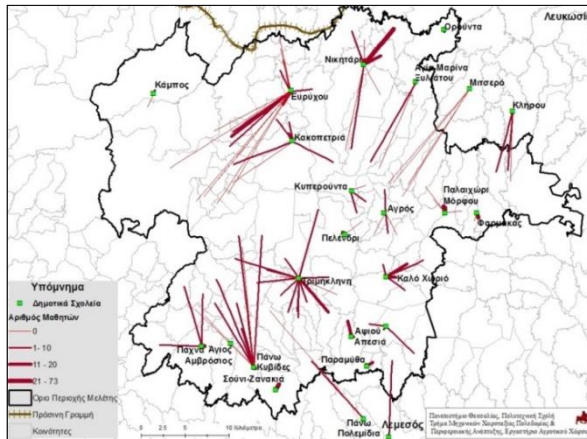
2. Δημόσια Νηπιαγωγεία –Προδημοτική: 20

5% αύξηση των μαθητών των δημόσιων νηπιαγωγείων

3. Δημοτικά Σχολεία: 21 με 1052 μαθητές

- 12 ολόημερα- σταθεροποίηση ή/και μικρή αύξηση του αριθμού των μαθητών τα τελευταία χρόνια
- Αρκετά ολιγοθέσια σχολεία τα οποία δημιουργούν ανισότητες στην παρεχόμενη εκπαίδευση

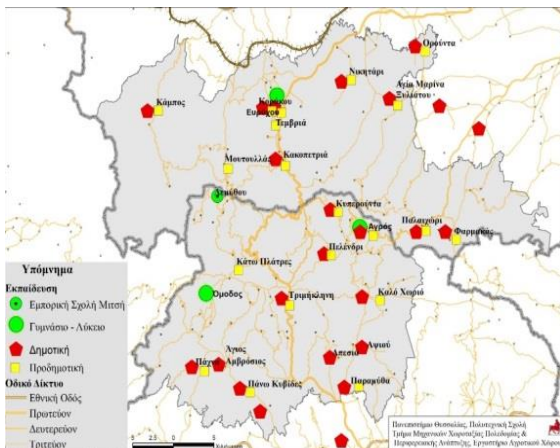
Κατανομή δημοτικών σχολείων & χωριά συγκέντρωσης

4. Γυμνασιακές και Λυκειακές Μονάδες : 4 με 715 μαθητές και Τεχνική Ξενοδοχειακή Σχολή στο Γυμνάσιο Αγρού με 44 μαθητές

5. ΚΙΕ, ΚΠΕ και Επιμορφωτικά Κέντρων Εκπαίδευσης: Ιδιαίτερη είναι η συμβολή στις ανάγκες των μαθητών και ενηλίκων της περιοχής Τρόδους. Θετικά αξιολογείται το ΚΠΕ Πεδουλά. Αναμένεται η ολοκλήρωση ΚΠΕ Κοιλανίου.

Θέση σχολείων όλων των βαθμίδων

Αξιολόγηση

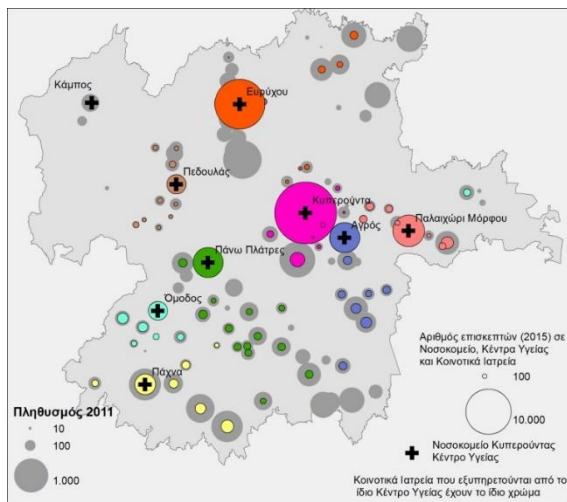
- Ορθολογική διαχείριση διαθέσιμων πόρων στις δομές προσχολικής ηλικίας. Περιορισμένη συνεργασία και σπάταλη πόρων από το μη συντονισμό των συναρμόδιων φορέων (ΥΠΠ, ΥΕΠΚΑ, ΑΤΑ) .
- Η αναλογία των εκπαιδευτικών στα σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι υψηλή με αρνητικό παράγοντα την μη εντοπιότητα των περισσότερων εκπαιδευτικών.
- Αξιοποίηση του Νομοσχεδίου για τις συγχωνεύσεις των Σχολικών Εφορειών.
- Η ανάπτυξη της παραπαιδείας αντικατοπτρίζει ορισμένες αδυναμίες του εκπαιδευτικού συστήματος δημιουργώντας παράλληλα στρεβλώσεις στις οικογενειακές στρατηγικές που οδηγούν συχνά στην μετακίνηση οικογενειών στις πόλεις.
- Βελτιστοποίηση του συνδυασμού της κάλυψης του χώρου και της ποιότητας των υπηρεσιών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης και ιδιαίτερα των κατώτερων.
- Αντιμετώπιση των ολιγοθέσιων σχολείων με ενσωμάτωση νέας ψηφιακής οπτικής τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία.
- Απουσία ενός εκπαιδευτικού οικοσυστήματος στο Τρόδος για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, της απασχόλησης και της ένταξης νέων στην τοπική οικονομία.

ΥΓΕΙΑ

□ Οργάνωση - λειτουργία Δομών και Υποδομών Υγείας

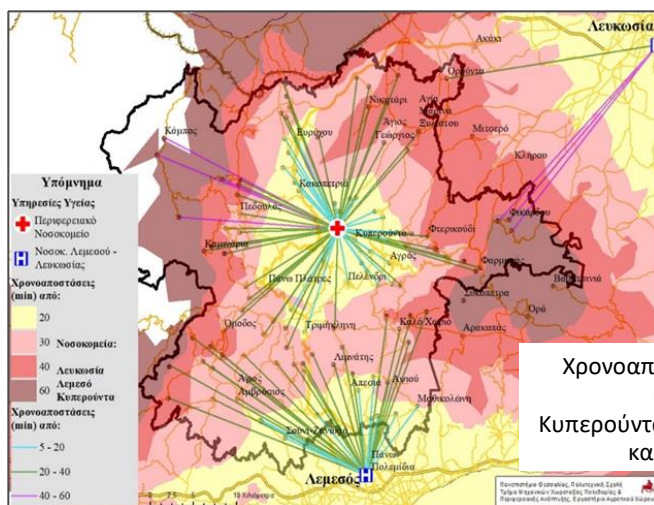
- Πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας: εξωτερικά ιατρεία του νοσοκομείου Κυπερούντας, 8 Αγροτικά Κέντρα Υγείας, και 68 κοινοτικά ιατρεία.
- Προνοσοκομειακή φροντίδα υγείας: έξι κέντρα Ασθενοφόρων (στα Δημόσια Νοσηλευτήρια, Σταθμούς Ασθενοφόρων) και ΤΑΕΠ (Νοσοκομείο Κυπερούντας και σε όλα τα Κέντρα Υγείας)
- Νοσοκομειακή Φροντίδα Υγείας. Αγροτικό Νοσοκομείο Κυπερούντας

Η επισκεψιμότητα στις Υπηρεσίες Υγείας

Εφαρμογή του ΓεΣΥ

- αυτονόμηση των φορέων,
- Συμπλεγματοποίηση των μονάδων υγείας,
- αναβάθμιση της Υπηρεσίας των Ασθενοφόρων,
- εισαγωγή του θεσμού του Προσωπικού Ιατρού,
- θεσμοθέτηση Οργανισμού Ασφάλισης Υγείας (ΟΑΥ).

Αξιολόγηση

- Προβλήματα λόγω ωραρίου λειτουργίας και συστήματος on call.
- Προβληματική λειτουργία ασθενοφόρων με εθελοντές οδηγούς.
- Προβληματική η λειτουργία του Αγροτικού Νοσοκομείου Κυπερούντας όσον αφορά τις υποδομές, τον εξοπλισμό και τη στελέχωση. Ικανοποιητική προσπελασιμότητα λόγω χωροθέτησης.
- Κοινοτικά Ιατρεία: υποβαθμισμένος ρόλος και περιορισμένο επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Προβληματισμός ως προς την επιτυχή εφαρμογή του θεσμού του Προσωπικού Ιατρού με βάση τις ιδιαιτερότητες της περιοχής.

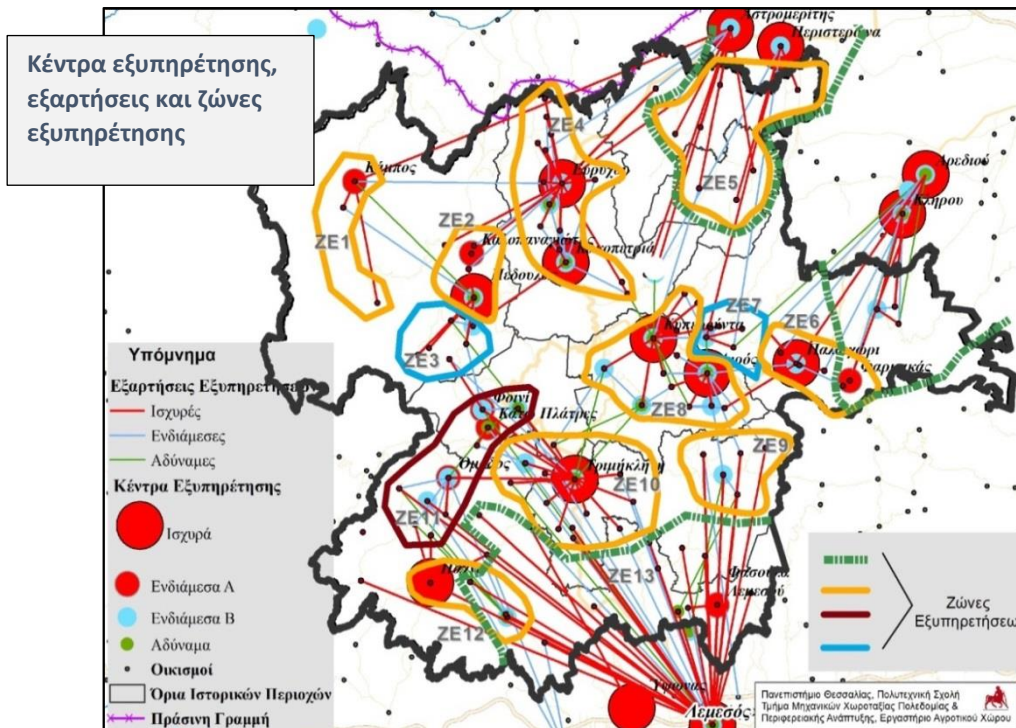
Αναντιστοιχία καλής κάλυψης του χώρου και μειωμένης ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας.

Υποβάθμιση του Νοσοκομείου Κυπερούντας, στοιχειώδη λειτουργία των ΑΚΥ και απαξίωση των Κοινοτικών Ιατρείων.

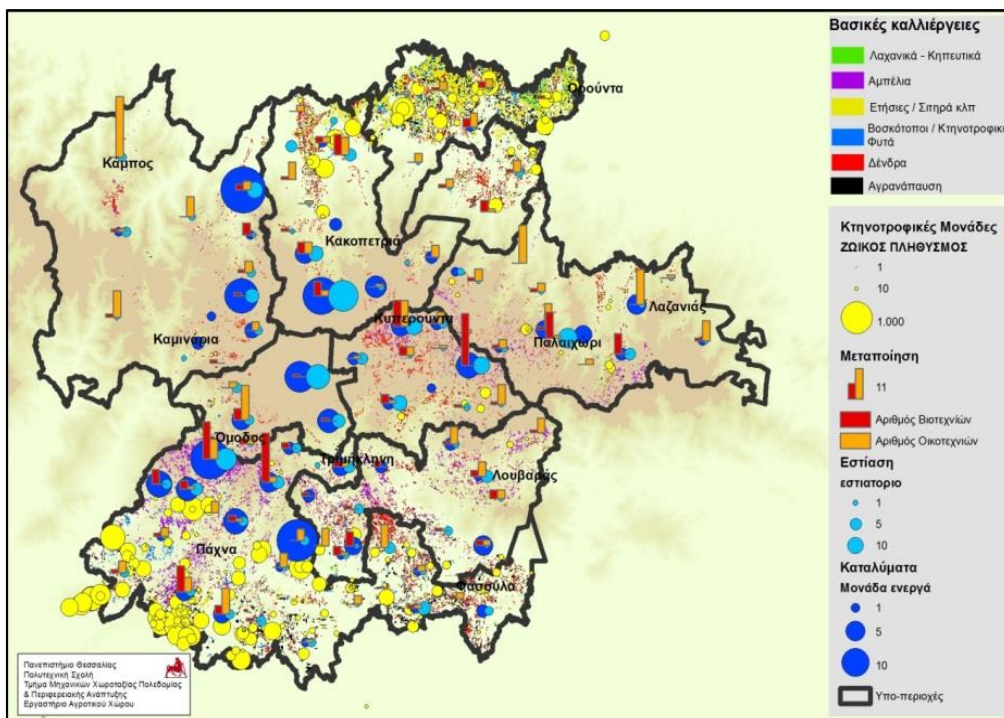
Αναποτελεσματικότητα διαχείρισης των διαθέσιμων πόρων για προσφορά ποιοτικών υπηρεσιών στον πληθυσμό της περιοχής.

Η εφαρμογή του ΓεΣΥ στη περιοχή να λάβει υπόψη την ορεινότητα, το μεγάλο ποσοστό των ηλικιωμένων και την εποχική αύξηση του πληθυσμού (Β' κατοικία, απόδημοι, επισκέπτες).

Στην κλίμακα των ιστορικών περιοχών έχουν διαμορφωθεί οικιστικές ενότητες τις οποίες τις πολώνει σχεδόν πάντα ένας κεντρικός οικισμός

Στις ίδιες κλίμακες των ιστορικών περιοχών συνυπάρχουν γεωργικές εκμεταλλεύσεις, μεταποιητικές και τουριστικές επιχειρήσεις, συνιστώντας μικρογραφίες της τοπικής ορεινής οικονομίας.

2. Η διάγνωση των διακυβευμάτων

Τα διακυβεύματα και οι πολυσυστημικές δυναμικές προκύπτουν από την αλληλεπίδραση των στοιχείων που ανέδειξε η εδαφική Διάγνωση (δυναμικές, αδυναμίες, τάσεις, προβλήματα, οράματα δρώντων, ομάδες πρωτοβουλιών, κτλ.). Η πολυσυστημική ανάλυσή τους είχε ως στόχο να ερμηνεύσει την τομεακή πληροφορία και να συμβάλλει στην ευρύτερη κατανόηση των διακυβευμάτων. Για να προσδιορισθούν το πλαίσιο και η κατεύθυνση των παρεμβάσεων, έπρεπε να κατανοηθούν αυτές οι δυναμικές (αρνητικές ή θετικές, τι επιφέρουν και ποιοι είναι οι συμβαλλόμενοι παράγοντες) και οι αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των τοπικών διακυβευμάτων.

Για την ανάλυση των διακυβευμάτων προσδιορίστηκαν:

- παράγοντες που συμβάλλουν στην τροφοδοσία του προβλήματος ή του ελλείμματος
- παράγοντες που συμβάλλουν στην ενίσχυση ή στην εξασθένηση του διακυβέματος
- Αρνητικές, ουδέτερες ή θετικές επιπτώσεις
- δηλωμένες δεσμεύσεις (οδηγίες της Ε.Ε., Εθνικές Στρατηγικές, κτλ.)
- συνδέσεις με άλλα διακυβεύματα
- εμπλεκόμενοι (συντελεστές ή επωφελούμενοι ή πληττόμενοι)
- σχετική σημασία του διακυβέματος για την Περιοχή και την Κυπριακή Δημοκρατία.

Το διακύβευμα ορίστηκαν σε δύο επίπεδα:

α) το τοπικό διακύβευμα προσεγγίζεται ως i) διαπιστωμένο στοιχείο του οποίου η ευρύτερη δυναμική πρέπει να κατανοηθεί ή ii) έλλειμμα θεσμικό-οργανωτικό το οποίο θα πρέπει να αντιμετωπισθεί με βάση τους στόχους και τις αρχές της εδαφικής και βιώσιμης ανάπτυξης.

β) το κεντρικό διακύβευμα προκύπτει από τη σύνθεση της πληροφορίας που προσφέρει η διάγνωση των επιμέρους διακυβευμάτων. Αναφέρεται στο σύνολο των θεμάτων που αξιολογήθηκαν (επιπτώσεις, αναζήτηση λύσεων) στη διάρκεια των Συνεδρίων με βάση τα κριτήρια που θέτει η βιώσιμη ανάπτυξη και την ενσωμάτωση σ' αυτά τα θέματα ιδεών υπό μορφή στόχων.

2.1 Τα μείζονα διακυβεύματα και οι μεγάλες προκλήσεις του Τρόδους

2.1.1 Τα διακυβεύματα ορεινότητας

Τα θεμέλια της ορεινής ιδιαιτερότητας τροφοδοτούν ένα προβληματισμό σχετικό με το μέλλον των ορεινών περιοχών: σαφή οικονομικά μειονεκτήματα λόγω του υψομέτρου, του κλίματος και των κλίσεων, το επιπλέον κόστος (κατασκευές, μεταφορές), ένα πρόβλημα διαχείρισης των χώρων που έχει αντίκτυπο στους φυσικούς κινδύνους και στον χαρακτήρα των ορεινών τοπίων, αλλά και η τουριστική έλξη και ελκυστικότητα για κατοίκηση. Επιπλέον, η εδαφική οργάνωση προσαρμόζεται στους γεωγραφικούς περιορισμούς της περιοχής και αντανακλά λογικές οικιστικής οργάνωσης της κοιλάδας.

Στο Τρόοδο, αυτά τα κλασικά διακυβεύματα συνδέονται με την γεωμορφολογία του και προσδιορίζουν στενά τις προοπτικές του, έχοντας τις ρίζες τους κυρίως, στους ανταγωνισμούς που διαμορφώθηκαν ιστορικά και διογκώθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες, μεταξύ βουνού, πεδινών και αστικών περιοχών. Αντανακλούν τις επιπτώσεις μιας άνισης ενσωμάτωσης του βουνού στο κυρίαρχο παραγωγικό πρότυπο (μετανάστευση, εγκατάλειψη της γεωργικής γης, υποβάθμιση των υπηρεσιών, κτλ.) αλλά και του διεθνούς ανταγωνισμού, της κλιματικής αλλαγής κτλ.. Πρόκειται συνεπώς, για διακυβεύματα τα οποία αντιμετωπίζει σχεδόν το σύνολο των ορεινών περιοχών της Ευρώπης και τα οποία λόγω της σημασίας τους αναγνωρίζονται και νομιμοποιούνται με την ένταξή τους στις ευρωπαϊκές πολιτικές.

Στο πλαίσιο αυτών των διακυβευμάτων, εντοπίζονται πιο εξειδικευμένα ζητήματα τα οποία αναφέρονται αυτή τη φορά, περισσότερο στις ιδιαιτερότητες του Τρόδους ως τμήμα της Κύπρου

και της Μεσογείου. Αντανακλούν ιδιαίτερες καταστάσεις, προϊόν της ιστορικής κληρονομιάς αλλά και της πρόσφατης διαδικασίας ενσωμάτωσης του νησιού και του Τροόδους στην διεθνή οικονομία και στην Ε.Ε. Αποτελούν προκλήσεις για το μέλλον του Τροόδους για τις οποίες μόνο το ίδιο, η Κυβέρνηση και η Κεντρική Διοίκηση μπορούν να αναζητήσουν λύσεις στο πλαίσιο μιας βιώσιμης και δίκαιης ανάπτυξης για την περιοχή.

Οι προκλήσεις αυτές διατυπώνονται ως εξής:

- ⇒ Με ποιο τρόπο ο χωροταξικός σχεδιασμός μπορεί να «διορθώσει» την έλλειψη λειτουργικών αξόνων λόγω περιορισμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων και απουσίας κεντρικών οικισμών ώστε να βελτιωθεί η λειτουργικότητα του χώρου, με βάση την πολυκεντρικότητα του Τροόδους;
- ⇒ Είναι δυνατό το Τρόδος να μετατρέψει τις μειονεξίες ως προς τις συνθήκες παραγωγής σε πλεονεκτήματα αξιοποιώντας τους σχετικά άθικτους λόγω μη εντατικής ανάπτυξης ιδιαίτερους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους του;
- ⇒ Είναι δυνατόν να εξασφαλισθεί η αναπαραγωγή της κληρονομιάς μέσω της ένταξής της στη διαδικασία οικοδόμησης της νέας ορεινής ανταγωνιστικής οικονομίας βασισμένη στην ενίσχυση των δεσμών με την κληρονομιά και την ταυτότητα της περιοχής.
- ⇒ Πως θα μπορούσαν να ενσωματωθούν και να αξιοποιηθούν δομές και ανθρώπινο δυναμικό που μέχρι χθες θεωρούνταν κατάλοιπο του παρελθόντος ή απολεσθέντες πόροι όπως:
  - οι ιδιαίτεροι δεσμοί που διατηρεί η περιοχή με τον απόδημο πληθυσμό της (διαχείριση της γεωργικής γης, Β' κατοικία και κοινωνικές και πολιτιστικές σχέσεις,
  - το πλήθος μικρών πολυδραστήριων οικογενειακών εκμεταλλεύσεων χαρακτηριστικό της μεσογειακής ορεινής γεωργίας θα μπορούσε να ενσωματωθεί σε ένα σχέδιο ταυτόχρονης αύξησης της προστιθέμενης αξίας και διαχείρισης των φυσικών πόρων;
- ⇒ Οι ιστορικές περιοχές μπορούν να συνδράμουν στην οικοδόμηση μιας νέας μορφής εδαφικής διακυβέρνησης και συμπλεγματοποίησης ή η βέλτιστη κλίμακα θα πρέπει να αναζητηθεί στο επίπεδο του Τροόδους;

2.1.2 Τοπικά Διακυβεύματα

Ο προσδιορισμός των τοπικών διακυβευμάτων είχε ως στόχο να εντοπίσει τις αρνητικές ή θετικές δυναμικές αλλά και τις όποιες θεσμικές ή και οργανωσιακές ελλείψεις εντοπίστηκαν στο εσωτερικό της περιοχής και στις σχέσεις της με τη Δημόσια Διοίκηση, και να τις συνδέσει με τις παραπάνω προκλήσεις. Τα τοπικά διακυβεύματα δεν συνιστούν κατευθύνσεις αλλά διατύπωση ζητημάτων τα οποία απαιτούν χωροταξικές και αναπτυξιακές παρεμβάσεις στο πλαίσιο της στρατηγικής.

1. πληθυσμός

- ✓ Ο υψηλός βαθμός γήρανσης του πληθυσμού προϋποθέτει για μη θετικές δημογραφικές προοπτικές μέχρι το 2030 με επιπτώσεις στην κοινωνική συνοχή (έλλειψη κρίσιμη μάζας στην εκπαίδευση, στις υπηρεσίες, στην παραγωγή)
- ✓ Σημαντικές χωρικές ανισότητες και περιθωριοποίηση των απομακρυσμένων κοινοτήτων
- ✓ Έξοδος των νέων
- ✓ Αδυναμία προσέλκυσης νέων ζευγαριών σε κοινότητες του Τροόδους

2. οικονομία-απασχόληση

- ✓ Αδυναμία δημιουργίας ελκυστικών θέσεων απασχόλησης για τους κατοίκους του Τροόδους που εργάζονται στις πόλεις, τη συγκράτηση των νέων και την προσέλκυση νέου πληθυσμού,
- ✓ Δυνατότητα αξιοποίησης τοπικών πόρων με εστίαση στην μεταποίηση, στον τουρισμό και μεσο-μακροπρόθεσμα, στο περιβάλλον και στις ανάγκες του πλαισίου ζωής

3. Καινοτομική προσέγγιση της γεωργίας και κτηνοτροφίας της περιοχής Τροόδους

- ✓ Ανάγκη προστασίας και διαχείρισης της γεωργικής γης λόγω της μεγάλης εγκατάλειψης
- ✓ Το μέλλον του πλήθους των μικρών πολυδραστήριων οικογενειακών εκμεταλλεύσεων ως κεφάλαιο του Τροόδου με κοινωνικές, παραγωγικές & περιβαλλοντικές διαστάσεις,
- ✓ Αντιμετώπιση της πολύ χαμηλής προστιθέμενης αξίας των προϊόντων
- ✓ Αντιμετώπιση του ελλείμματος στην οργάνωση των αγροτών

4. Μεταποίηση στη νέα ορεινή οικονομία

- ✓ Το θεσμικό πλαίσιο (μη αναγνώριση οικοτεχνίας–νομιμοποίηση) στον τομέα της μεταποίησης εμποδίζει την ανάπτυξη και την ένταξη ενός σημαντικού τοπικού παραγωγικού δυναμικού.
- ✓ Αδυναμία ένταξης των επιχειρήσεων σε συστήματα πιστοποίησης και ανάδειξης της ποιότητας και ταυτότητας των προϊόντων (ιδιαίτερα του οίνου ως εμβληματικό προϊόν)
- ✓ σημαντικό ανθρώπινο δυναμικό με κληρονομημένες γνώσεις και τεχνογνωσίες για ένταξη στον τομέα της Α' μεταποίησης.
- ✓ Αντιμετώπιση του οργανωτικού ελλείμματος ως προϋπόθεση για τη σύνδεση με την τουριστική δραστηριότητα του Τροόδου

5. Νέο πρότυπο ορεινού τουριστικού προϊόντος Τροόδου

- ✓ Αδυναμία ανάπτυξης του ορεινού τουρισμού **παρά την ύπαρξη σημαντικών πόρων**, ως συνέπεια της μη διαμόρφωσης του τουριστικού προϊόντος του Τροόδου και της έλλειψης μιας στοχευμένης τουριστικής πολιτικής για την περιοχή
- ✓ Αδυναμία ένταξης των θεματικών διαδρομών σε ολοκληρωμένες τουριστικές δράσεις
- ✓ Το θεσμικό πλαίσιο (κατάταξη ξενοδοχείων – νομιμοποίηση) δεν λαμβάνει υπόψη την πραγματικότητα του Τροόδου και εμποδίζει την χρηματοδότηση, οργάνωση και συνεργασία των τουριστικών επιχειρήσεων
- ✓ Χαμηλή πληρότητα των καταλυμάτων και υψηλή εποχικότητα

6. Επιχειρηματικότητα και δια βίου μάθηση

- ✓ Αντιμετώπιση της έλλειψης ενός ευνοϊκού, ελκυστικού, ζωτικού περιβάλλοντος ορεινής επιχειρηματικότητας και συνεργατικής κοινωνικής καινοτομικής οικονομίας,
- ✓ Ανάγκη προσαρμογής των μηχανισμών υποστήριξης των «ορεινών επιχειρηματιών» και ειδικότερα της νέας γενιάς μέσω της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της δημιουργίας κουλτούρας, δεξιοτήτων και ικανοτήτων.

7. Φυσικό Περιβάλλον

- ✓ Ανάγκη σχεδιασμού της προστασίας και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών σε επίπεδο οικολογικού τοπίου,
- ✓ Μη ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στις δράσεις διατήρησης και προστασίας της βιοποικιλότητας εντός των προστατευόμενων περιοχών και ειδικότερα στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000.
- ✓ Μικρός βαθμός ωρίμανσης της περιοχής για την:
  - αξιοποίηση των συνεχώς ενισχυόμενων μέτρων περιβαλλοντικής πολιτικής σε συνεργασία με τις αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες και
  - ανάπτυξη σχετικών περιβαλλοντικών υπηρεσιών.

8. Υδάτινοι πόροι

- ✓ Ανάγκη άρθρωσης της Υδατικής & Αναπτυξιακής Πολιτικής (Αξιοποίηση των περιβαλλοντικών υπηρεσιών (οικολογικό νερό) στις περιοχές «ανάντη» των λεκανών απορροής).
- ✓ Μη εξειδίκευση του 2^{ου} Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής του Ποταμού στην κλίμακα του Τροόδου και των Κοινοτήτων του.
- ✓ Αντιμετώπιση των απωλειών των δικτύων άρδευσης – Ύδρευσης και προσαρμογή τους στα νέα κοινωνικο-οικονομικά και υδρολογικά δεδομένα του Τροόδου και της Κύπρου.
- ✓ Ανάγκη θεσμικής και λειτουργικής οργάνωσης της συμμετοχής των ορεινών κοινοτήτων του Τροόδου στην διαχείριση του νερού.

9. Απόβλητα

- ✓ Το Τρόδος, περιοχή με υψηλή περιβαλλοντική αξία και βασική δεξαμενή παραγωγής πόσιμου νερού απαιτεί τη λειτουργία Σχεδίου ολοκληρωμένης διαχείρισης αποβλήτων
- ✓ βελτιστοποίηση συστήματος αποκομιδής και μεταφοράς απορριμμάτων και διαλογή στην πηγή με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας

10. Υποδομές συνδεσιμότητας και προσβασιμότητας: οδικό δίκτυο και επικοινωνίες

- ✓ Σχεδιασμός της πολιτικής των οδικών υποδομών και μεταφορών με βάση τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες του ορεινού χώρου του Τρόδους και την χωροταξική και οικιστική οργάνωσή του
- ✓ Η περιοχή προσλαμβάνεται περισσότερο ως τόπος Β' κατοικίας, αναψυχής και τουρισμού παρά ως τόπος με δική του αύξουσα κοινωνικο-οικονομική δραστηριότητα.
- ✓ Αντιμετώπιση του ζητήματος της διάχυσης της κυκλοφορίας από το κυρίως οδικό δίκτυο προς το τοπικό (μείγμα χωρητικών, κοινοτικών και μη εγγεγραμμένων δρόμων).
- ✓ Κυριαρχία του αυτοκινήτου και της ατομικής μεταφοράς
- ✓ Καθυστέρηση στον εκσυγχρονισμό και στην ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ζωή των κατοίκων της περιοχής
- ✓ Εξασφάλιση μιας λειτουργικής ισορροπίας μεταξύ των στόχων και των αναγκών της εσωτερικής συνδεσιμότητας αλλά και των παραδοσιακών και συνεχώς ενισχυόμενων σχέσεων του Τρόδους με τις πόλεις της Λευκωσίας και της Λεμεσού,

11. Εκπαίδευση

- ✓ Βελτιστοποίηση του συνδυασμού της κάλυψης του χώρου και της ποιότητας των υπηρεσιών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης και ιδιαίτερα των κατώτερων
- ✓ Αντιμετώπιση των ολιγοθέσιων σχολείων με ενσωμάτωση νέας ψηφιακής οπτικής τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία
- ✓ Απουσία ενός εκπαιδευτικού οικοσυστήματος στο Τρόδος για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, της απασχόλησης και της ένταξης νέων στην τοπική οικονομία,

12. Υγεία

- ✓ Αναντιστοιχία μεταξύ της καλής κάλυψης του χώρου και της μειωμένης ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας (υποβάθμιση του Νοσοκομείου Κυπερούντας, στοιχειώδη λειτουργία των ΑΚΥ και απαξίωση των Κοινοτικών Ιατρείων)
- ✓ Η αδυναμία του Συστήματος Υγείας Τρόδους να διαχειριστεί με ορθολογικό τρόπο τους διαθέσιμους πόρους για να προσφέρει ποιοτικές υπηρεσίες στον πληθυσμό της περιοχής
- ✓ Η εναρμόνιση του Συστήματος Υγείας της Περιοχής με τις βασικές αρχές της μεταρρύθμισης του ΓεΣΥ λαμβάνοντας υπόψη την ορεινότητα, το μεγάλο ποσοστό των ηλικιωμένων και την εποχική αύξηση του πληθυσμού (Β' κατοικία, απόδημοι, επισκέπτες),

13. Πολιτισμός

- ✓ Αποσπασματικότητα των παρεμβάσεων (υποδομές, εκδηλώσεις, προβολή) και έλλειψη δικτύων συνεργασίας
- ✓ Η διάρρηξη του κοινωνικού ιστού με την απουσία νέων ηλικιακά ανθρώπων, συμβάλλει στην αδρανοποίηση της πολιτιστικής δραστηριότητας και παραγωγής στο Τρόδος
- ✓ Η μη ορθή διαχείριση των πόρων και των υφιστάμενων πολιτιστικών υποδομών.
- ✓ Ασθενής σύνδεση υλικού και άυλου πολιτιστικού κεφαλαίου με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της τοπικής οικονομίας

14. Στέγαση

- ✓ Αντιμετώπιση των στεγαστικών αναγκών της περιοχής, οι οποίες αναμένεται να ενισχυθούν λόγω της εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ και της επιστροφής πληθυσμού προς τα ορεινά.
- ✓ Αξιοποίηση του αποθέματος των κενών οικοδομών και ενεργοποίηση των οικιστικών ζωνών,

λαμβάνοντας υπόψη τον ορεινό χαρακτήρα της περιοχής (ορεινότητα) και τις ιδιαίτερες συνθήκες της, έτσι ώστε το Τρόδος να καταστεί ελκυστικός τόπος κατοικίας.

15. πλαίσιο χωρικής οργάνωσης

- ✓ Σύνδεση της αποτελεσματικής εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ με την εξασφάλιση ενός πλαισίου χωροταξικής οργάνωσης κατάλληλα διαμορφωμένου για τις διάφορες παρεμβάσεις (δρόμοι, παραγωγικές ζώνες, εξυπηρετήσεις) και τις τομεακές πολιτικές (υγείας, εκπαίδευσης, κτλ.).

16. Ενέργεια: «Ενεργειακή Στρατηγική – Τρόδος 2030»

- ✓ Δυνατότητες προώθησης της παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ χωρίς να θιχθούν οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι και το τοπίο του Τροόδου
- ✓ Αντιμετώπιση της πολυπλοκότητας των διαδικασιών αδειοδότησης και εγκατάστασης μονάδων ΑΠΕ
- ✓ Ανάγκη αναζήτησης προσαρμοσμένων τεχνολογικά λύσεων σε εναρμόνιση με τις περιβαλλοντικές και τοπογραφικές συνθήκες του Τροόδου

2.2 Κατηγορίες Θεματικών Διακυβευμάτων

Η ανάλυση των μεμονωμένων διακυβευμάτων οδήγησε στην ομαδοποίησή τους σε έξι θεματικές. Για τη διαμόρφωση αυτών των θεματικών λήφθηκαν υπόψη οι αξιολογήσεις των συμμετεχόντων στις διαβουλεύσεις τοπικών δρώντων και μελών των τεχνικών επιτροπών. Οι θεματικές αυτές αναφέρονται σε σημαντικά ζητήματα που αφορούν την περιοχή και την Κυπριακή Δημοκρατία (περιβάλλον, πληθυσμός, ανάπτυξη, κτλ.) και ενσωματώνουν διακυβεύματα υψηλής σημασίας ιεραρχημένα με βάση τις επιπτώσεις στο χώρο ή/και τον διατομεακό τους χαρακτήρα.

Στους πίνακες που ακολουθούν παρουσιάζονται οι δεσμεύσεις και οι δράσεις οι οποίες έχουν ήδη δρομολογηθεί από την Κυπριακή Δημοκρατία ή προέκυψαν από τις διαβουλεύσεις με στόχο την μείωση της όξυνσης και της ενίσχυσης της άμβλυνσης των θετικών ή αρνητικών δυναμικών των διακυβευμάτων.

Ο προσδιορισμός αυτών των θεματικών αντικατοπτρίζει τελικά, τα πεδία και τις προθέσεις παρέμβασης της τοπικής κοινωνίας και της δημόσιας πολιτικής. Τόσο οι αξιολογήσεις όσο και οι δεσμεύσεις και δράσεις αποτέλεσαν το πλαίσιο για τον προσδιορισμό και τη διατύπωση των κατευθύνσεων αφού λήφθηκαν υπόψη το πλαίσιο των ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών και οι άξονες του οράματος.

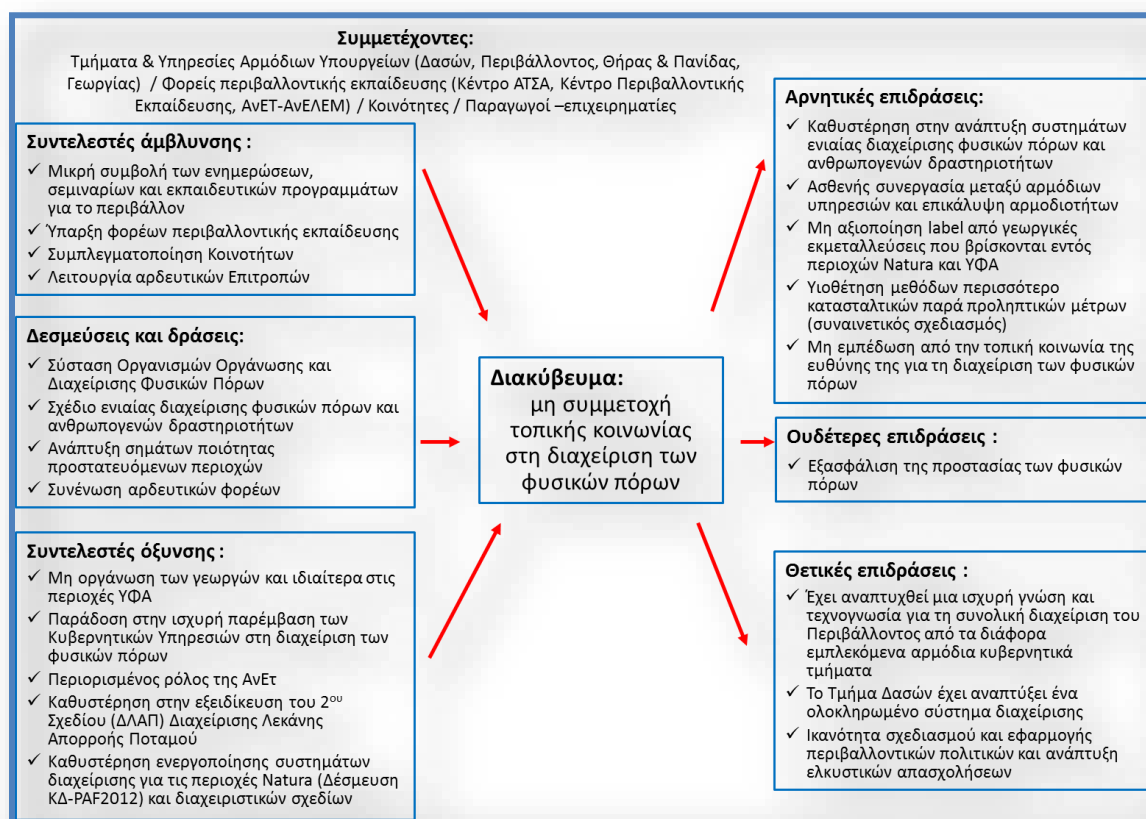
Θεματικό διακύβευμα 1: βιώσιμη και συμμετοχική διαχείριση του Περιβάλλοντος και των Φυσικών Πόρων

Τα ζητήματα που αναδύονται αφορούν κυρίως, την ενίσχυση της βιοποικιλότητας, την διαχείριση της σχέσης γεωργικών δραστηριοτήτων και φυσικών πόρων ιδιαίτερα, στις περιοχές Natura 2000 και Υψηλής Φυσικής Αξίας, και την πρόληψη των πυρκαγιών. Το διακύβευμα αφορά την προώθηση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των διαφόρων συστημάτων διαχείρισης που εφαρμόζονται στην περιοχή, των αρμόδιων Κυβερνητικών Τμημάτων που εμπλέκονται και των τοπικών δρώντων και φορέων. Η συνεργασία αυτή είναι αναγκαία για την αποτελεσματική εφαρμογή οριζόντιων πολιτικών με έμφαση στην πρόληψη των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής αλλά και τη διαμόρφωση μιας πολιτικής οικολογικής μετάβασης.

Σημαντικές Προκλήσεις:

- ✓ Ορθολογικότερη προσέγγιση της σχέσης προστασία –ανάπτυξη (εξειδίκευση στον τομέα Δάσος-Αναψυχή στο πλαίσιο του σημαντικού έργου που επιτελεί το Τμήμα Δασών),

- ✓ Ο σχεδιασμός της προστασίας και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών σε επίπεδο οικολογικού τοπίου,
- ✓ Ανάγκη ενεργούς συμμετοχής της τοπικής κοινωνίας στη λήψη αποφάσεων που αφορούν στις δράσεις διατήρησης και προστασίας της βιοποικιλότητας εντός των προστατευόμενων περιοχών και ειδικότερα στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000.
- ✓ Ανάγκη προετοιμασίας του Τροόδου για την:
  - ⇒ αξιοποίηση των συνεχώς ενισχυόμενων μέτρων περιβαλλοντικής πολιτικής σε συνεργασία με τις αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες και
  - ⇒ ανάπτυξη σχετικών περιβαλλοντικών υπηρεσιών.
- ✓ Συμβολή της γεωργίας στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και των ενδιάμεσων χώρων (ΥΦΑ), ανάπτυξη της οικολογικής διάστασης του πόρου «νερό».
- ✓ Εμπέδωση από τον τοπικό πληθυσμό ότι η επένδυση στη βιώσιμη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί επένδυση για την οικονομική και κοινωνική ζωή του Τροόδου.

Διακυβεύματα:

- ⇒ η θεσμική ένταξη και **ενεργός συμμετοχή** των δρώντων και φορέων της περιοχής, στο σχεδιασμό και εφαρμογή των όλο και πιο **ισχυρών οριζόντιων περιβαλλοντικών πολιτικών** για την προστασία, διαχείριση και αξιοποίηση των φυσικών της πόρων,
- ⇒ η ενιαία αειφορική διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος & ανθρωπογενών δραστηριοτήτων (συντονισμός της συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων συστημάτων και σχεδίων διαχείρισης που εφαρμόζονται στην περιοχή).

Θεματικό διακύβευμα 2: Δημογραφικό-Πληθυσμιακό ζήτημα και οι απόδημοι

Το πληθυσμιακό ζήτημα των ορεινών κοινοτήτων εμφανίζει δύο διαστάσεις:

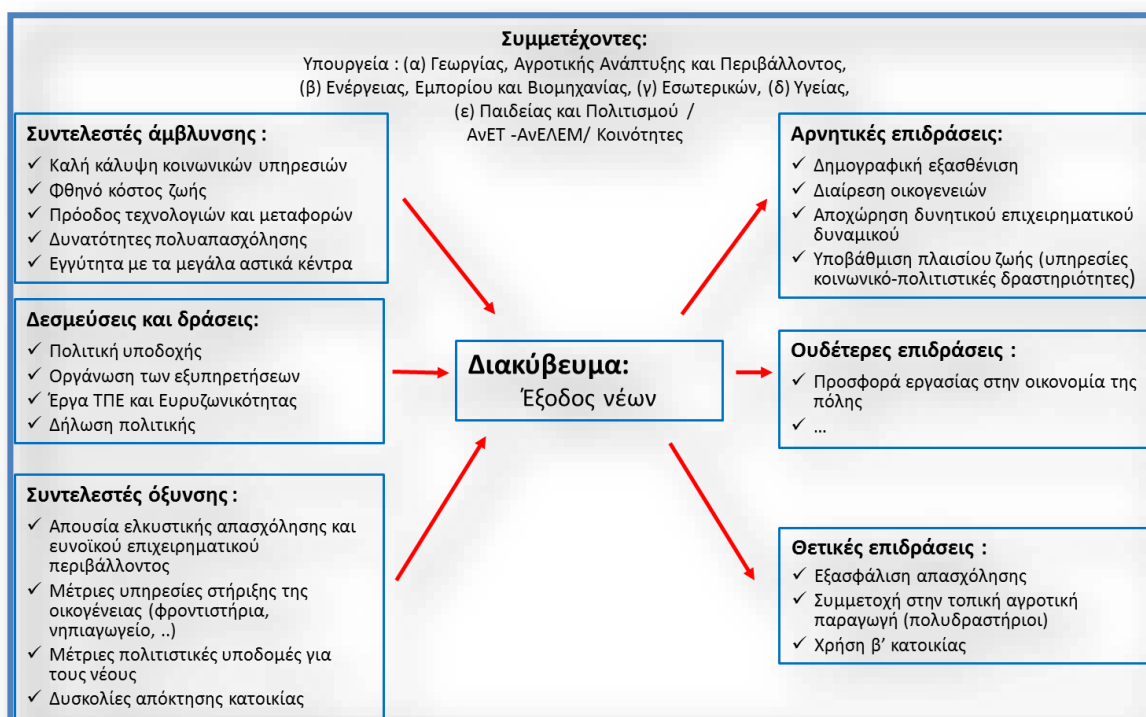
α) την δημογραφική-ηλικιακή συνέχεια του πληθυσμού η οποία έχει διαταραχθεί τις τελευταίες δεκαετίες με σημαντική αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων, ιδιαίτερα στις πιο απομακρυσμένες κοινότητες.

β) τη μείωση του μόνιμου πληθυσμού ο οποίος πέρασε τα τελευταία 60 χρόνια από 60.000 σε 27.695 κατοίκους. Το φαινόμενο σταθεροποιείται ενώ προκύπτουν δημογραφικές διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό της περιοχής με την ανάδυση-ζωνών ανάκαμψης οι οποίες περιλαμβάνουν τις πιο προσπελάσιμες και εγγύτερες στις πόλεις κοινότητες.

Η εξέλιξη αυτή αποκρύπτει ωστόσο, τους δεσμούς τους οποίους διατηρεί το Τρόδος με τους αποδήμους του: 35.000 χιλιάδες της εσωτερικής μετανάστευσης οι οποίοι ενσωματώνονται στο φαινόμενο της Β' κατοικίας αλλά και στην τοπική γεωργική και επιχειρηματική δραστηριότητα και σχεδόν άλλοι 35.000 της εξωτερικής μετανάστευσης. Αυτοί οι τρεις πληθυσμιακοί πυλώνες (μόνιμοι, απόδημοι Κύπρου, απόδημοι Εξωτερικού) αποτελούν ένα ανυπολόγιστης αξίας κοινωνικό και ανθρώπινο κεφάλαιο Σε κάθε περίπτωση, η αξία του κεφαλαίου των αποδήμων εξαρτάται από την διατήρηση των κοινωνικών και πολιτιστικών δεσμών με τον τόπο καταγωγής τους.

Διακύβευμα: απουσία οργανωμένης προσπάθειας αντιμετώπισης της εξόδου του νεαρού πληθυσμού, αποτελεσματικής φροντίδας για τους ηλικιωμένους, διατήρησης των δεσμών με τους αποδήμους καθώς και προσέλκυσης και υποδοχής νέου πληθυσμού.

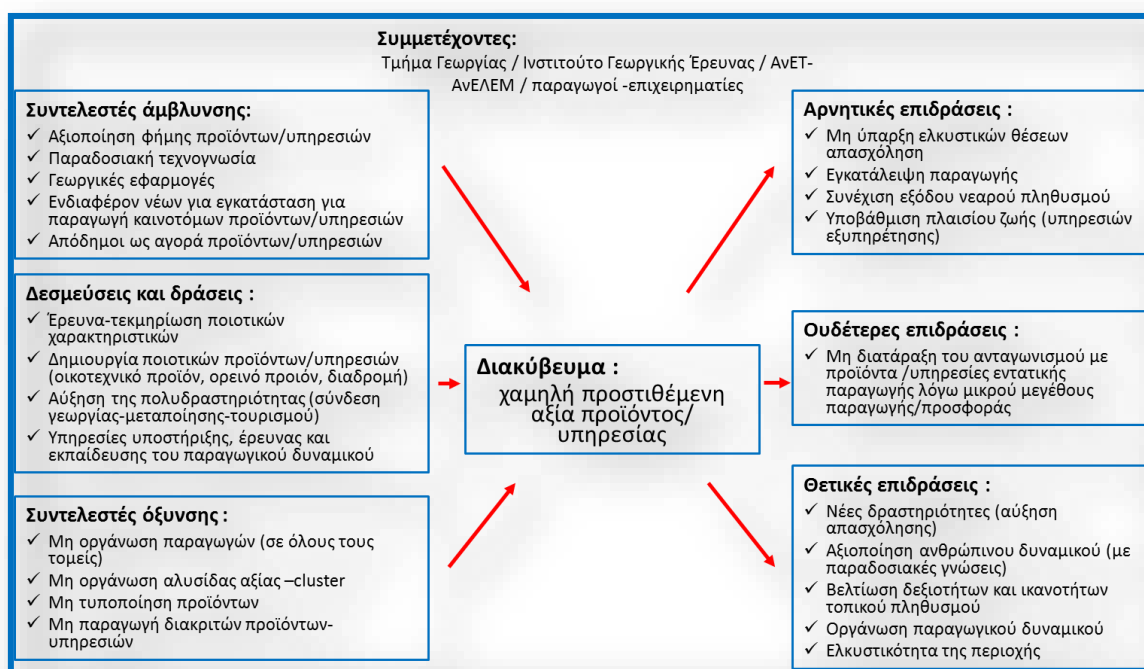
Θεματικό διακύβευμα 3: Από την γεωργική οικονομία στη νέα ορεινή οικονομία

Στο Τρόδος, όπως και στις υπόλοιπες ορεινές περιοχές της Ε.Ε., αναπτύσσεται μια νέα οικονομία βασισμένη στους δεσμούς μεταξύ της γεωργίας η οποία χάνει το παραδοσιακό της βάρος, της μεταποίησης και του τουρισμού. Αυτό σημαίνει ότι οι γεωργοί δεν είναι πλέον οι μόνοι χρήστες του χώρου. Συμμετέχουν όλο και περισσότερο, ο τουρισμός, οι χρήστες της Β' κατοικίας, οι επισκέπτες.

Η οικοδόμηση της νέας ορεινής οικονομίας ευνοείται από το εξωτερικό περιβάλλον. Η ποιοτική αγορά πιέζει προς την άρθρωση (οριζόντια σχέση) μεταξύ αυτών των τριών πυλώνων της αλλά και την πιστοποίηση των δεσμών (κάθετη σχέση) του καθενός απ' αυτούς με την περιοχή. Αυτή η λογική διπλής άρθρωσης οδηγεί στην ανάγκη επεξεργασίας των προδιαγραφών που καθορίζουν την ποιότητα των προϊόντων.

Η προσαρμογή της ορεινής οικονομίας του Τρόδους στο νέο παραγωγικό περιβάλλον (διεθνοποίηση των παραγωγικών κλάδων, απορρύθμιση του εμπορίου), δεν μπορεί πλέον να περιορισθεί στο θεσμικό πλαίσιο το οποίο οργανώθηκε πάνω σε κλαδικές πολιτικές. Η οικονομία του Τρόδους πρέπει να ενταχθεί σε μια προσπάθεια ανάκτησης της εδαφικής διάστασης της παραγωγής (δεσμοί με τον τόπο) ως μια εναλλακτική λύση στην κρίση υπερπαραγωγής και στην κοινοτυπία των αγροδιατροφικών παραγωγών (ανταγωνιστικότητα με βάση ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά και όχι το κόστος παραγωγής). Στην προσπάθεια αυτή η περιοχή έχει ανάγκη από την στήριξη της επιχειρηματικότητας μέσα από :

- προσαρμοσμένη και ειδικής κατεύθυνσης εκπαίδευση και κατάρτιση και την
- αναγνώριση ειδικών επιχειρηματικών μορφών (οικοτεχνία, παραδοσιακά καταλύματα)

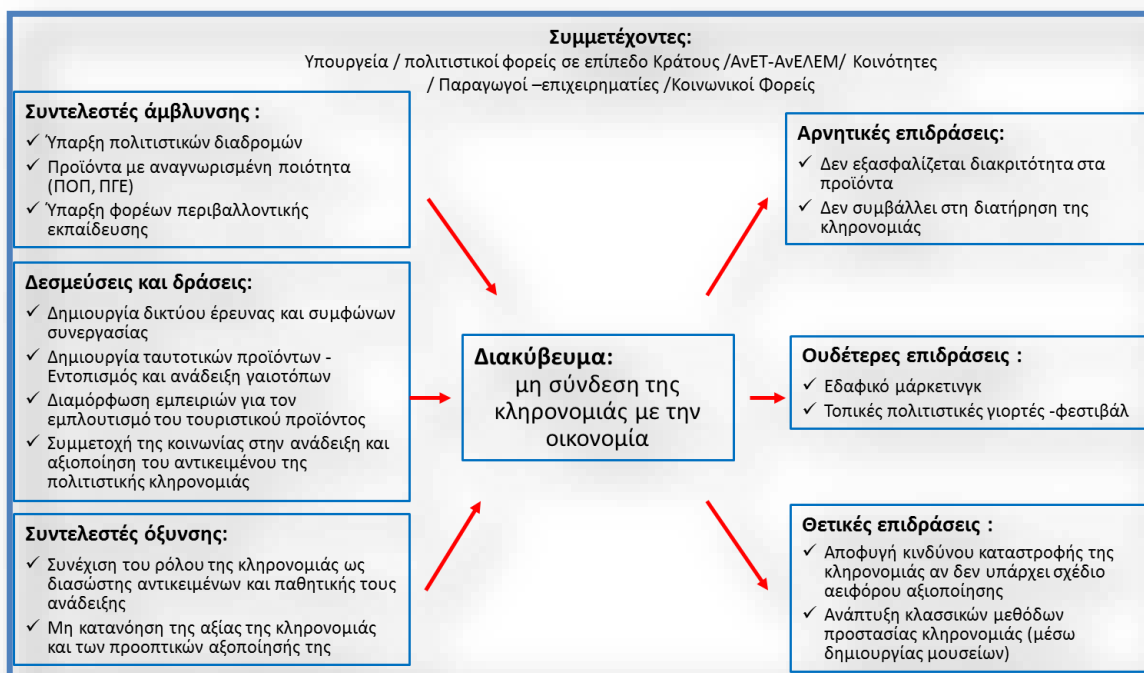

Διακύβευμα: Έλλειψη ανταγωνιστικότητας και αδυναμία αύξησης της προστιθέμενης αξίας των τριών βασικών πυλώνων της τοπικής οικονομίας (γεωργία, μεταποίηση, τουρισμός) παρά το γεγονός ότι διαθέτει τα απαραίτητα στοιχεία (ποιότητα, ταυτότητα, αυθεντικότητα, κτλ.)

Θεματικό διακύβευμα 4 : Πολιτιστική κληρονομιά και Ταυτότητα του Τόπου

Η πολιτιστική κληρονομιά προσδίδει ιδιαίτερη αξία στα τοπία και στην ιστορία του Τρόδους ως τόπο προορισμού. Παράλληλα, ως προϊόν του παρελθόντος η πολιτιστική κληρονομιά τροφοδοτεί σήμερα την ταυτότητα του Τρόδους και την μετατρέπει σε συνεκτικό στοιχείο για την εδαφική συνοχή της περιοχής. Για την ενεργοποίηση του πολιτιστικού πόρου το Τρόδος πρέπει να αντιμετωπίσει τις εξής προκλήσεις:

- α) η δυναμική της πολιτιστικής κληρονομιάς προκύπτει σήμερα από το γεγονός ότι η οικονομία συναντά την κληρονομιά μέσα από τις αξίες που την αποδίδουν οι καταναλωτές. Η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά την οποία οι αρμόδιες υπηρεσίες διαχειρίζονται αποτελεσματικά, μπορεί να αποτελέσει τον μοχλό ανάπτυξης της περιοχής συνδεδεμένη με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες ιδιαίτερα τις τουριστικές, τα οποία προσφέρει η περιοχή.
- β) οι διαδικασίες ανάγνωσης της κληρονομιάς δεν προέρχονται σήμερα από την κοινωνία των πολιτών αλλά από τους αρμόδιους φορείς. Προκύπτει η ανάγκη διάκρισης μεταξύ της προστασίας του αντικειμένου της πολιτιστικής κληρονομιάς και του περιβάλλοντος χώρου από πλευράς τοπίου (φυσικό, πολιτιστικό) ως βιωμένο τμήμα της κοινότητας στην οποία η τοποθεσία ανήκει. Η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας συνδέεται με την απόδοση λειτουργιών στην κληρονομιά και ένταξή τους σε δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού.
- γ) η ενισχυόμενη σχέση κληρονομιάς, ταυτότητας και οικονομίας αναδεικνύει την ανάγκη η εκπαίδευση αλλά και η επιχειρηματικότητα να συμβάλλουν στη δυναμική προσέγγιση και αξιοποίηση αυτής της σχέσης (κληρονομιά με διαχρονικές αξίες).

Διακύβευμα: η ένταξη της κληρονομιάς του στη διαδικασία οικοδόμησης μιας νέας ορεινής ανταγωνιστικής οικονομίας (με έμφαση το τουριστικό προϊόν) χωρίς να απειλούνται τα υλικά ή/και άυλα συστατικά της.

Θεματικό διακύβευμα 5: Πλαίσιο ζωής: Ζητήματα χωρικής οργάνωσης και ποιότητας

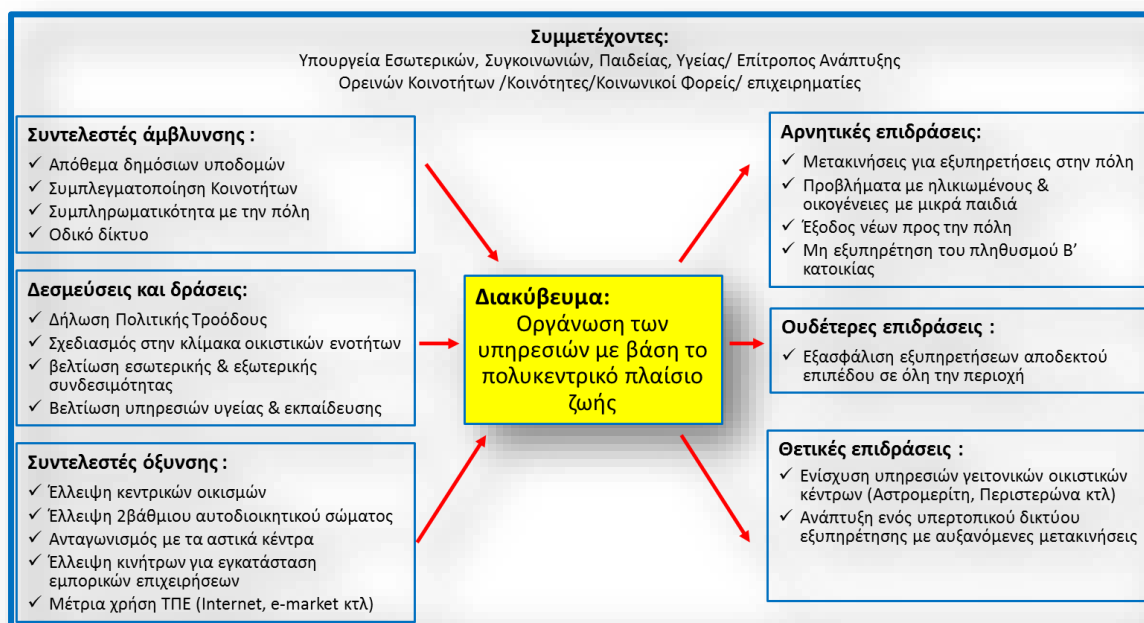
Η έλλειψη χωροταξικού σχεδίου έχει επηρεάσει την οργάνωση και τη λειτουργικότητα του χώρου

με επιπτώσεις στις οικιστικές λειτουργίες και στην αποτελεσματικότητα των υποδομών. Επιπλέον, η έλλειψη λειτουργικών αξόνων λόγω περιορισμένων παραγωγικών δραστηριοτήτων και απουσίας κεντρικών οικισμών, θέτει το ζήτημα της αναδιοργάνωσης του χωροταξικού σχεδιασμού σε κλίμακες πιο κατάλληλες για την αναβάθμιση της λειτουργικότητας του πολυκεντρικού οικιστικού συστήματος του Τρόδους (Δήλωση Πολιτικής).

Το πλαίσιο ζωής της περιοχής προσδιορίζεται από τα εξής δομικά χαρακτηριστικά:

- ✓ η κλίμακα της κοινότητας δεν είναι πλέον η καταλληλότερη για τη χωροθέτηση των υποδομών στο Τρόδος
- ✓ υπάρχει καθυστέρηση προς τα έργα ΤΠΕ και Ευρυζωνικότητας ώστε να υποστηριχθούν η σύγχρονη διαβίωση, η προσβασιμότητα σε κοινωνικές υποδομές και οι εξ' αποστάσεως εξυπηρετήσεις στο Τρόδος,
- ✓ η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών στην υγεία και στην εκπαίδευση είναι καλή αλλά όχι εφάμιλλη με αυτή των αστικών περιοχών,
- ✓ η οργάνωση και ο έλεγχος των παρεμβάσεων στο χώρο, των οικιστικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων και υποδομών, δεν συμβάλλουν ώστε ο τόπος να προσαρμοσθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις και πρακτικές του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού (ισορροπία Περιβαλλοντικής Προστασίας και Ανάπτυξης).

Διακύβευμα: η περιοχή έχει ανάγκη από ένα πλαίσιο ζωής, ποιοτικά αναβαθμισμένο και χωροταξικά οργανωμένο σε πιο κατάλληλες κλίμακες, για τις διάφορες παρεμβάσεις (δρόμοι, παραγωγικές ζώνες, εξυπηρετήσεις) και τις κοινωνικές πολιτικές (υγείας, εκπαίδευσης, κτλ.)

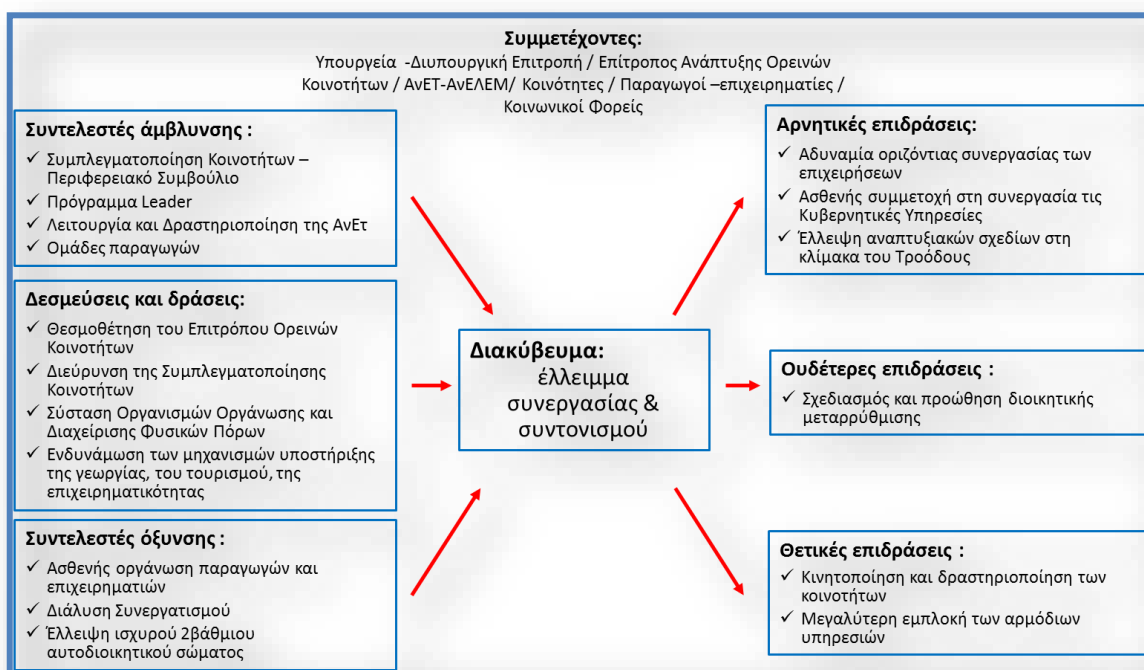
Θεματικό διακύβευμα 6 : Διοικητική ενσωμάτωση-Διακυβέρνηση

Το Τρόδος παρά την γεωγραφική και κοινωνικο-πολιτιστική συνοχή του δεν αποτέλεσε ποτέ μια διοικητική οντότητα. Το ίδιο ισχύει και για τις βασικές του εδαφικές συνιστώσες που είναι οι ιστορικές περιοχές. Σήμερα, η περιοχή Τρόδους χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ενιαίας θεσμικής

εκπροσώπησης της και από αδυναμία οργάνωσης των δρώντων της. Πιο αναλυτικά:

- ⇒ η περιοχή του Τροόδους ενσωματώνεται διαιρούμενη σε δύο επαρχιακές διοικήσεις,
- ⇒ μεταξύ της επαρχιακής διοίκησης και του πλήθους των μικρών κοινοτήτων, η έλλειψη ενδιάμεσου σώματος τοπικής αυτοδιοικητικής δομής δημιουργεί προβλήματα στην οργάνωση και στην λειτουργικότητα του χώρου.
- ⇒ όλο και περισσότερα προβλήματα βρίσκουν λύση πλέον σε επίπεδα υπερκείμενα της κοινότητας, χωρίς να έχει εξασφαλισθεί η αντίστοιχη διοικητική και επιχειρησιακή ικανότητα και ανάπτυξη διακοινοτικής συνεργασίας και συντονισμού για την διασφάλιση μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας και συμμετοχικότητας.
- ⇒ οι ιστορικές της περιοχές οι οποίες αποτελούν μια δυνητικά λειτουργική κλίμακα χωρικού σχεδιασμού λόγω οικιστικής οργάνωσης και συγκέντρωσης παραγωγικών πόρων, δεν έχουν καμιά διοικητική υπόσταση, ούτε συμμετοχή στον σχεδιασμό της ανάπτυξης,

Την παραπάνω προβληματική κατάσταση ενισχύει ακόμη περισσότερο η έλλειψη οργάνωσης των παραγωγών και των επιχειρηματιών στην κλίμακα του Τροόδους και η μη πλήρης αναγνώριση του ρόλου των Αναπτυξιακών Εταιρειών.

Διακύβευμα: Το Τρόοδος, έχει ανάγκη να προσδιορίσει τη βέλτιστη κλίμακα διοικητικής και οργανωτικής ενσωμάτωσης για την αντιμετώπιση των αυξανόμενων αναγκών εδαφικής συνεργασίας και συντονισμού (συμπλέγματα, διακυβέρνηση), τόσο στο εσωτερικό του όσο και με την Κεντρική Διοίκηση.

Συμπέρασμα

Η αξιολόγηση και η αντιστοίχιση των βασικών συντελεστών άμβλυνσης και όξυνσης των διακυβευμάτων οδηγούν στα εξής βασικά συμπεράσματα:

α) οι αρνητικοί συντελεστές στην πλειονότητά τους δεν συνδέονται με ελλείψεις και καταστάσεις οι οποίες θα έπρεπε να αντιμετωπισθούν εκ του μηδενός. Αναφέρονται κυρίως σε ελλείμματα οργανωσιακού και θεσμικού χαρακτήρα. Η διαπίστωση αυτή δίνει το στίγμα για τον άυλο χαρακτήρα αλλά και το χαμηλό κόστος των παρεμβάσεων.

β) το σύνολο σχεδόν των συντελεστών ομαδοποιείται σε θεματικές σημαντικές για την οργάνωση και διαχείριση του χώρου όπως: η ελκυστικότητα του πλαισίου ζωής σε συνδυασμό με το οικιστικό δίκτυο και τις κοινωνικές υποδομές, η διακοινωνική συνεργασία, η απασχόληση σε σχέση με την επιχειρηματικότητα, η προστιθέμενη αξία των προϊόντων και υπηρεσιών, η επαγγελματική και επιχειρηματική οργάνωση και οι μηχανισμοί υποστήριξης.

Από τις προτεινόμενες λύσεις και προτάσεις φαίνεται ότι έχει γίνει κατανοητό από τους συμμετέχοντες στις διαβουλεύσεις τοπικούς παράγοντες και μέλη των τεχνικών επιτροπών, ότι το Τρόδος έχει ανάγκη από:

- την ενίσχυση των οργανωτικών του δομών,
- ένα ευέλικτο θεσμικό πλαίσιο για την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των τοπικών προϊόντων και την προώθηση της επιχειρηματικότητας αλλά και
- τη λειτουργικότητα του πλαισίου ζωής με κύρια εστίαση την προσέλκυση νέου πληθυσμού

Διατύπωση Κεντρικού Διακυβεύματος

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω διακυβεύματα όπως αυτά προέκυψαν από τη διάγνωση και την σύνθεσή τους, το κεντρικό διακύβευμα το οποίο αντιμετωπίζει η ορεινή περιοχή του Τρόδους ως προς το μέλλον της, διατυπώνεται ως εξής:

Η περιοχή του Τρόδους εμφανίζει σημαντικές αδυναμίες και έλλειψη ικανότητας για να οργανώσει, αναπροσαρμόσει και αναδιατάξει το χώρο της και τις παραγωγικές της δυνάμεις με τρόπο ώστε να:

- επωφεληθεί από τις αλλαγές που επιφέρει το νέο πλαίσιο αξιολόγησης των ορεινών περιοχών
- απαντήσει στους στόχους των ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών και στις νέες προσδοκίες των καταναλωτών
- καταστεί ισχυρός και διακριτός συνομιλητής στον εθνικό σχεδιασμό και
- μετεξελιχθεί σε ένα σύγχρονο τόπο διαβίωσης και δημιουργικότητας για τους ανθρώπους

Η απόκτηση αυτής της ικανότητας από την περιοχή του Τρόδους συνδέεται με τον επαναπροσδιορισμό των διαδικασιών συμμετοχής της στον τομέα του σχεδιασμού και της εφαρμογής της ανάπτυξης στο πλαίσιο μιας αποκεντρωμένης συνεργασίας η οποία βρίσκεται υπο διαμόρφωση. Προσπαιτούμενο για την προώθηση αυτού του στόχου είναι το ξεπέρασμα του οργανωτικού ελλείμματος που εντοπίζεται στην περιοχή στα πεδία της οικονομικής, πολιτιστικής και κοινωνικής δραστηριότητας..

Το διακύβευμα για την Κυπριακή Δημοκρατία είναι να:

α) συμβάλλει στο ξεπέρασμα του κομβικής σημασίας ζητήματος για την περιοχή που είναι η αναντιστοιχία της κλίμακας χωροταξικού και αναπτυξιακού σχεδιασμού με την κλίμακα διοικητικής οργάνωσης (συμπλεγματοποίηση).

β) υπερβεί την τομεακότητα των πολιτικών μέσω μιας πιο διατομεακής και οριζόντιας προσέγγισης. Τα πεδία αυτά είναι ο αγροπεριβαλλοντικός τομέας, η ορεινή οικονομία, το εκπαιδευτικό οικοσύστημα, η προσέλκυση νέου πληθυσμού και το πλαίσιο ζωής.

Η αντιμετώπιση των παραπάνω διακυβευμάτων απαιτεί νέα οργανωτικά σχήματα και την ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας.

Μέρος Β΄:

Η Στρατηγική (όραμα και στόχοι)

---

1. Όραμα και Αποστολή

Η ΕΣΑΟΚ τίθεται στην υπηρεσία του οράματος που εκφράζει τις επιθυμίες και τους στόχους της περιοχής του Τροόδους, της Κυπριακής Κυβέρνησης και της Δημόσιας Διοίκησης.

Η δήλωση αποστολής τίθεται στην υπηρεσία της Στρατηγικής και εκφράζει τη βούληση της Κυπριακής Δημοκρατίας να κινητοποιήσει τα απαραίτητα μέσα και τους διαθέσιμους πόρους για να συντονίσει το όλο έργο σε συνεργασία με τις τοπικές δυνάμεις.

Όραμα

«Οι ορεινές κοινότητες Τροόδους να συγκροτηθούν σε αναπτυξιακή οντότητα και να αποτελέσουν ελκυστικό τόπο διαβίωσης, με οικονομία υψηλής αξίας βασισμένη στην κληρονομιά τους και σε αρμονία με το φυσικό περιβάλλον»

Το όραμα είναι σε πολύ υψηλό βαθμό κοινό, αποδεκτό, λειτουργεί ως κίνητρο και αναγγέλλει τις προθέσεις των Τροοδιτών για το μέλλον. Καθορίζει το στόχο του σχεδιασμού και της ανάπτυξης προς την εφαρμογή της βιώσιμης «εδαφικής ανάπτυξης» στην περιοχή, με την ενσωμάτωση του πλαισίου ζωής, τη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και την ανάδειξη μιας ορεινής οικονομίας υψηλότερης αξίας.

Δήλωση Αποστολής

συνδρομή του κράτους στην εφαρμογή της ΕΣΑΟΚ σε ένα νέο πλαίσιο διακυβέρνησης:

«Συντονισμός της εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ και κινητοποίηση των διαθέσιμων παραγωγικών, κοινωνικών, πολιτιστικών περιβαλλοντικών και χρηματοδοτικών πόρων, για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης των ορεινών κοινοτήτων (βελτίωση των εισοδημάτων και των συνθηκών διαβίωσης), σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς».

2. Διατύπωση Ειδικών και Γενικών κατευθύνσεων

Με βάση το στόχο της υλοποίησης του οράματος, επιχειρήθηκε η επεξεργασία και διατύπωση κατευθύνσεων ως απάντηση στα ζητήματα που θέτουν τα διακυβεύματα είτε ως αρνητικές είτε ως θετικές δυναμικές. Απ' αυτή την άποψη, οι κατευθύνσεις αποτελούν την πρώτη προσπάθεια καθορισμού ενός γενικού πλαισίου υλοποίησης του οράματος για την διατύπωση των οποίων λαμβάνονται υπόψη:

- τα αποτελέσματα της διάγνωσης και οι αναλύσεις Swot,
- ο προσδιορισμός των διακυβευμάτων,
- οι διαβουλεύσεις των τριών Συνεδρίων,
- η διατύπωση του οράματος,
- οι διεθνείς εμπειρίες, οι κοινοτικές πολιτικές και οι εθνικές στρατηγικές στοχεύσεις

Οι κατευθύνσεις ομαδοποιούνται σε δύο κατηγορίες: τις **ειδικές** και **γενικές** κατευθύνσεις. Και οι δύο αυτές κατηγορίες προσανατολισμού δεν είναι περιοριστικές. Ο ρόλος τους είναι να παράσχουν

ένα πλαίσιο αναφοράς για τον σχεδιασμό της ΕΣΑΟΚ. Πρέπει να προσληφθούν ως εργαλείο υποστήριξης αποφάσεων. Υπό την έννοια αυτή, αντανακλούν μια πρώτη προσπάθεια επιχειρησιακής ερμηνείας και εξειδίκευσης του οράματος.

2.1 Διατύπωση Ειδικών και Γενικών κατευθύνσεων

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι ομαδοποιημένες ανά θέμα ειδικές και Γενικές Κατευθύνσεις. Προηγείται η υπενθύμιση της αντίστοιχης θεματικής των διακυβευμάτων για την αντιμετώπιση των οποίων καλούνται να απαντήσουν οι κατευθύνσεις: οι ειδικές βραχυ-μεσοπρόθεσμα και οι Γενικές μεσο-μακροπρόθεσμα.

I. Πληθυσμός

α. Θεματικό διακύβευμα 2: Δημογραφικό-πληθυσμιακό ζήτημα και οι απόδομοι

β. Ειδικές κατευθύνσεις: συγκράτηση και προσέλκυση πληθυσμού και νέα πεδία απασχόλησης (περιβάλλον και πλαίσιο ζωής)

- Σχεδιασμός και εφαρμογή βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων πολιτικών για την ανάσχεση της πληθυσμιακής και δημογραφικής κατάστασής του με επίκεντρο μια Πολιτική Προσέλκυσης και Υποδοχής Πληθυσμού:
  - ✓ Ολοκληρωμένη Στεγαστική πολιτική Ορεινών Κοινοτήτων Τροόδους
  - ✓ Δημιουργία θέσεων απασχόλησης μέσω της αύξησης τοπικά της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων και υπηρεσιών του Τροόδους, (Υπηρεσίες περιβάλλοντος)
    - ⇒ λειτουργία ενός εκπαιδευτικού οικοσυστήματος βασισμένο στην τυπική Εκπαίδευση, στην κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση με στόχο την αναβάθμιση των ανθρώπινων πόρων και τη στήριξη της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης.
  - ✓ πλαισίου διαβίωσης (εξυπηρετήσεις)
    - ⇒ Εξασφάλιση της δημιουργικότητας (πολιτιστικές, αθλητικές δραστηριότητες και
    - ⇒ Βελτίωση των παροχών κοινωνικής φροντίδας

Γενική Κατεύθυνση:

Ενίσχυση της θετικής εικόνας και της ελκυστικότητας του βουνού έναντι των κινδύνων της παρακμής, γήρανσης και οικονομικής περιθωριοποίησης, επενδύοντας στο περιβάλλον, στην ποιότητα ζωής και στις αυξανόμενες απαιτήσεις στον τομέα του πλαισίου διαβίωσης, συνεκτιμώντας παράλληλα,

τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις από τις ανθρωπογενείς παρεμβάσεις (τεχνο-δόμηση) σε χώρους οι οποίοι περιορίζονται από το φυσικό περιβάλλον και την έκθεση σε κινδύνους

Προϋπόθεση για την ενίσχυση της θετικής εικόνας και της ελκυστικότητας του βουνού αποτελεί, εκτός της αύξησης τοπικά της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων και υπηρεσιών, και η επένδυση στο περιβάλλον, στην ποιότητα ζωής και στις αυξανόμενες απαιτήσεις του πλαισίου διαβίωσης ως ένα νέο πεδίο δημιουργίας θέσεων απασχόλησης. Αυτή η στόχευση δεν μπορεί να αποδώσει βραχυπρόθεσμα παρά μόνο μέσω: α) μιας πολιτικής προσέλκυσης νέου πληθυσμού, β) της συμμετοχής των τοπικών παραγωγών στη διαχείριση των περιοχών ΥΦΑ και του νερού, γ) του συνδυασμού του χωροταξικού και αναπτυξιακού σχεδιασμού για τη βελτίωση της λειτουργικότητας του οικιστικού δικτύου και παροχής κοινωνικών υπηρεσιών.

II. Εδαφική Ορεινή οικονομία και αύξηση της προστιθέμενης αξίας

α. Θεματικό διακύβευμα 3: Από την γεωργική οικονομία στη νέα ορεινή οικονομία

β. Ειδικές κατευθύνσεις: εδαφική τοπική οικονομία, οργανωτικά/θεσμικά ζητήματα

- Οικοδόμηση της νέας ορεινής οικονομίας Τροόδους μέσω ανάπτυξης οριζόντιων σχέσεων (συνεργασία, σύμφωνα ποιότητας) μεταξύ γεωργίας, μεταποίησης και τουρισμού, και κάθετων δεσμών (κληρονομιά, γαϊότοποι, τεχνογνωσίες) με την περιοχή,
- Παραγωγή και ανάδειξη τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών μέσω συστημάτων ποιότητας
- Στήριξη της πολυλειτουργικής γεωργίας (περιβάλλον-τοπία, γη, απασχόληση),
- εφαρμογή ειδικών μέτρων για την εξασθένιση της τάσης εγκατάλειψης της γεωργικής γης υπέρ άλλων χρήσεων δεδομένης της σπανιότητάς της,
- Δημιουργία ευέλικτου θεσμικού πλαισίου για τις επιχειρήσεις και την επιχειρηματικότητα,
- Ενίσχυση του τοπικού οικοσυστήματος επιχειρηματικότητας για την προώθηση μιας νέας ανταγωνιστικότητας βασισμένης στη διακρίσιμότητα των προϊόντων και υπηρεσιών του Τροόδους
- Δημιουργία δικτύων συνεργασίας για την υποστήριξη της μετάβασης προς προϊόντα ποιότητας και ταυτότητας (εκπαίδευση, συμβουλές και έρευνα)
- Οικοδόμηση της πολυεταιρικής σε πολλαπλά επίπεδα διακυβέρνησης (συνεργασία επιχειρήσεων, παραγωγών, και άλλων κοινωνικών και αρμόδιων δημόσιων φορέων)
- Προώθηση μορφών εναλλακτικού και ειδικού τουρισμού προσαρμοσμένων στην περιοχή
- Κατασκευή του τουριστικού προϊόντος του Τροόδους και μετατόπιση της λογικής του τουριστικού σχεδιασμού από το «κατάλυμα» στη «δραστηριότητα»,
- Σχεδιασμός εδαφικού μάρκετινγκ για την προβολή του τουρισμού του Τροόδους με βάση την ανάδειξη και εγγύηση της σχέσης τοπικών πόρων, εμπειριών και δραστηριοτήτων
- Αναμόρφωση της Δήλωσης Πολιτικής ώστε να καταστεί ένα ευέλικτο σύστημα διαχείρισης του χώρου και ρύθμισης των χρήσεων γης (παραγωγικές ζώνες, γαϊότοπος, τουριστικές δραστηριότητες-φυσικό περιβάλλον, κατοικία-βιοτεχνία, χωροθέτηση ΑΠΕ, κτλ.)

Γενική Κατεύθυνση:

υποστήριξη της ποιότητας και της βιωσιμότητας των δραστηριοτήτων και των τοπίων (προϊόντα ποιότητας, αγορά και προστασία γεωργικής γης, αναγνώριση της πλήρους αξίας των δασών, βιοτεχνίες, τουρισμός προσαρμοσμένος στους τοπικούς πόρους) περιορίζοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των διαφόρων χρήσεων γης (οικιστική, αναψυχής, παραγωγική, κτλ.) και τις πιέσεις στο φυσικό περιβάλλον.

Ο περιορισμός του ανταγωνισμού μεταξύ των διαφόρων χρήσεων γης (οικιστική, αναψυχής, παραγωγική, κτλ.) και των πιέσεων στο φυσικό περιβάλλον αποτελεί ένα καθοριστικό στοιχείο με συνεχή αυξανόμενη σημασία για τους καταναλωτές, για την υποστήριξη της ποιότητας και της βιωσιμότητας των δραστηριοτήτων και των τοπίων.

III. Πλαίσιο ζωής

α. Θεματικό διακύβευμα 5: Πλαίσιο ζωής: χωρική οργάνωση και ποιότητα υπηρεσιών

β. Ειδικές κατευθύνσεις: οικιστική αναδιοργάνωση, εξυπηρέτησεις, χωροταξικός σχεδιασμός

- Οργάνωση οικιστικού δικτύου (οικιστικά κέντρα και οικιστικές ενότητες)
- Ενίσχυση των οικιστικών λειτουργιών, των εξυπηρέτησεων και των υποδομών του πλαισίου ζωής με βάση την πολυκεντρικότητα σε ένα ενδιάμεσο επίπεδο χωροταξικής οργάνωσης και αναπτυξιακού σχεδιασμού στην κλίμακα των ιστορικών περιοχών.
- Η οργάνωση του οδικού δικτύου να λάβει υπόψη την οικιστική και χωροταξική οργάνωση του Τροόδους και την προοπτική εξέλιξης του οικιστικού δικτύου,
- Εξισορρόπηση της εξωτερικής (αστικά κέντρα) και της εσωτερικής (οικιστικοί πόλοι και απομονωμένοι οικισμοί) συνδεσιμότητας,

- Εξασφάλιση ισορροπίας μεταξύ κάλυψης της περιοχής και βελτίωσης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών (υγεία και εκπαίδευση) λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς της ορεινότητας, την τοπική διάσταση του Τρόδους και τη συμβολή των ΤΠΕ
- Ενίσχυση της συνεκτικότητας των υποσυστημάτων του Συστήματος Υγείας Τρόδους και εναρμόνιση της ένταξής του στο ΓεΣΥ.
- Ενίσχυση του ρόλου της Δημόσιας Εκπαίδευσης (τυπικής και μη τυπικής) στο Τρόδος λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές κοινωνικές, οικονομικές, περιβαλλοντικές και πολιτισμικές συνθήκες, ιδιαιτερότητες και προοπτικές.
- Βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών
  - ✓ Ζώνη προτεραιότητας ορεινών σχολείων Τρόδους
  - ✓ Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Τηλεκπαίδευση)
- Ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος υγείας στην περιοχή Τρόδους που θα παρέχει ποιοτικές υπηρεσίες υγείας στον πληθυσμό της και θα αποτελεί πόλο έλξης και πολιτών-καταναλωτών υπηρεσιών υγείας εκτός περιοχής
- Αναμόρφωση της Δήλωσης Πολιτικής ώστε να καταστεί ένα ευέλικτο πλαίσιο διαχείρισης του χώρου το οποίο να ρυθμίζει τις χρήσεις γης (κατοικία, βιοτεχνία, κτλ.), τη χωροθέτηση υποδομών και δραστηριοτήτων συμβάλλοντας στη λειτουργικότητα του οικιστικού δικτύου

Γενική Κατεύθυνση:

να βελτιωθεί η προσπελασιμότητα (ιδιαίτερα για τους μεγαλύτερους οικισμούς) και η παροχή εξοπλισμού και υπηρεσιών,

ενισχύοντας ταυτόχρονα την κινητικότητα του πληθυσμού και τις σχέσεις μεταξύ των μειώνοντας ταυτόχρονα, τις επιπτώσεις των "εμποδίων" με την ενίσχυση των σχέσεων μεταξύ των οικισμών και τη δικτύωση των διαφόρων δρώντων (Φορείς, επιχειρήσεις, συμπλέγματα)

Ο στόχος της βελτίωσης της προσπελασιμότητας (ιδιαίτερα για τους μεγαλύτερους οικισμούς) και η παροχή υπηρεσιών στις κοινότητες, είναι μεσο-μακροπρόθεσμος γιατί απαιτεί χωροταξικό σχεδιασμό σε βέλτιστη κλίμακα. Η υλοποίηση οδικών υποδομών συνδέεται με την πολυκεντρικότητα του οικιστικού δικτύου και την μετάβασή του προς ένα οικιστικό σύστημα. Η μετάβαση αυτή μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ανάπτυξης συναλλαγών σε όλα τα επίπεδα της παραγωγικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής του τόπου στο εσωτερικό ενός ιεραρχημένου οικιστικού δικτύου.

IV. Προστασία, διατήρηση και διαχείριση του Φυσικού Περιβάλλοντος

α. Θεματικό διακύβευμα 1: βιώσιμη και συμμετοχική διαχείριση του Περιβάλλοντος και των Φυσικών Πόρων

β. Ειδικές κατευθύνσεις: Ενίσχυση της ικανότητας της περιοχής να συμμετέχει ενεργά στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή οριζόντιων περιβαλλοντικών πολιτικών.

- Η ενιαία διαχείριση των περιοχών προστασίας της φύσης με την ενσωμάτωση της ανθρώπινης δραστηριότητας (Δάση, Natura, Παραγωγικά Συστήματα Υψηλής Φυσικής Αξίας και Γαιότοποι) ως πρόδρομος μιας πολιτικής μετάβασης προς την αγρο-οικολογία.
- Η αλλαγή του προτύπου Οργάνωσης και Διαχείρισης Υδατικών Πόρων του Τρόδους με στόχο την βιώσιμη/αειφόρο διαχείριση των υδατικών πόρων στην περιοχή μελέτης εντός των λεκανών απορροής και του πλαισίου διαχείρισης (2ου Σχεδίου ΔΛΑΠ).
- Το Τρόδος να καταστεί βιώσιμη ενεργειακά περιοχή, προσαρμοσμένη στην κλιματική αλλαγή

όπου οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα θα μειωθούν δραστικά μέσω της χρήσης ΑΠΕ (ηλιακή και αιολική ενέργεια, ενέργεια από βιομάζα) και της εξοικονόμησης ενέργειας

Γενική Κατεύθυνση:

να ληφθούν συγκεκριμένα προληπτικά μέτρα (συμμετοχικά σχέδια διαχείρισης) λόγω της ευαισθησίας της περιοχής στην υπερθέρμανση του πλανήτη και των αναμενόμενων επιπτώσεων όσον αφορά τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την αύξηση των φυσικών κινδύνων, τη βιωσιμότητα των γεωργικών ή τουριστικών συστημάτων ή την ανάπτυξη των κυκλοφοριακών ροών.

Στον τομέα του φυσικού περιβάλλοντος, η κατεύθυνση έχει μεσοπρόθεσμο ορίζοντα όσον αφορά την διαχείριση των φυσικών πόρων και των οριζόντιων περιβαλλοντικών πολιτικών, αποβλέποντας στην ανάγκη να ληφθούν συγκεκριμένα προληπτικά μέτρα (συμμετοχικά σχέδια διαχείρισης) με τη συμμετοχή και τον συντονισμό των τοπικών δρώντων. Μακροπρόθεσμα ο στόχος απαντά στην ευαισθησία της περιοχής στην υπερθέρμανση του πλανήτη και στις αναμενόμενες επιπτώσεις όσον αφορά τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την αύξηση των φυσικών κινδύνων, τη βιωσιμότητα των γεωργικών ή τουριστικών συστημάτων ή την ανάπτυξη των κυκλοφοριακών ροών.

V. Τοπικός Πολιτισμός

α. Θεματικό διακύβευμα 4 : Πολιτιστική κληρονομιά και Ταυτότητα του Τόπου

β. Ειδικές κατευθύνσεις: ορεινός πολιτισμός, ταυτότητα και τοπική οικονομία

- Αξιοποίηση του ενδιαφέροντος των καταναλωτών και της οικονομίας για την πολιτιστική κληρονομιά και συμβολή στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των τοπικών προϊόντων
- Προστασία-διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του Τροόδους και συμβολή της στην αναβάθμιση του πολιτιστικού προϊόντος που παράγεται και προσφέρεται στην περιοχή.
- Εξορθολογισμός και καλύτερη αξιοποίηση των υφιστάμενων πολιτιστικών υποδομών
- Ενδυνάμωση των τοπικών κοινοτήτων μέσα από την γνώση της ιστορίας τους

Γενική Κατεύθυνση:

να προστατευθεί και διατηρηθεί ο ορεινός πολιτισμός και να αναδειχθεί η διαχρονική αξία του μέσα από την σύνδεση με την τοπική οικονομία και την ενεργή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας

Η κατεύθυνση για τον ορεινό πολιτισμό δεν περιορίζεται στην προστασία του και στην ανάδειξη της διαχρονικής του αξίας ως πόρο εθνικής σημασίας. Κατευθύνει το σχεδιασμό προς τη σύνδεση του ορεινού πολιτισμού με την τοπική οικονομία ώστε αυτή να συμβάλλει τόσο στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών όσο και στην ίδια την προστασία-διατήρηση των πολιτιστικών πόρων.

VI. Τοπική Διακυβέρνηση

α. Θεματικό διακύβευμα 6 : Διοικητική ενσωμάτωση-διακυβέρνηση

β. Κατεύθυνση πλαισίου εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ

Η περιοχή δεν αποτέλεσε διοικητική οντότητα, ούτε διαθέτει ενιαία δομή συντονισμού και εκπροσώπησης, ισχυρές δομές σχεδιασμού, διαχείρισης και υλοποίησης αναπτυξιακών σχεδίων σε συνεργασία με την Κεντρική Διοίκηση. Για το λόγο αυτό, η προώθηση θεμάτων διατομεακών θα πρέπει να υποστηριχθεί από τις εξής οριζόντιες παρεμβάσεις:

- νέα οργανωτικά σχήματα συνεργασίας και συντονισμού σε τοπικό και εθνικό επίπεδο οργάνωση διακυβέρνησης στην κλίμακα της περιοχής Τροόδους
- οργάνωση του χωροταξικού σχεδιασμού στην κλίμακα ιστορικών περιοχών και Τροόδους
- προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου στις ιδιαίτερες συνθήκες της ορεινότητας

- μηχανισμοί υποστήριξης
- αξιοποίηση όλων των δυνατών χρηματοδοτικών πηγών και αναζήτηση του κατάλληλου χρηματοδοτικού εργαλείου στο πλαίσιο της εδαφικής πολιτικής της Ε.Ε.

Οι παρεμβάσεις αυτές έχουν δομικό θεσμικό χαρακτήρα και μπορούν να αποτελέσουν τον κορμό του πλαισίου εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ συμβάλλοντας στη συγκρότηση της αναπτυξιακής οντότητας της περιοχής Τροόδους.

Κατεύθυνση: Περιοχή Τροόδους

να οικοδομηθεί μια κοινή διακυβέρνηση (εκλεγμένοι, οικονομικοί δρώντες, συλλογικοί φορείς, επιστήμονες, κτλ.) η οποία να λειτουργεί στην κλίμακα του Τροόδους ως αρχή διαβούλευσης και συνοχής μεταξύ των διαφόρων δρώντων, αλλά και ως παραγωγός γνώσης και συναίνεσης, διευκολύνοντας την εφαρμογή δημόσιων και τοπικών πολιτικών που ανταποκρίνονται στις προκλήσεις των ορεινών κοινοτήτων του Τροόδους.

Κατεύθυνση: Κυπριακή Δημοκρατία

να συντονίσει τις παρεμβάσεις της στους τομείς της διακυβέρνησης, του συμμετοχικού σχεδιασμού, των θεσμικών διευθετήσεων και μηχανισμών οριζόντιας υποστήριξης για τη συγκρότηση της περιοχής σε αναπτυξιακή οντότητα, αξιοποιώντας την εδαφική πολιτική της Ε.Ε. και τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες της Κυβέρνησης για αποκεντρωμένη συνεργασία.

2.2 Προτεραιότητες για το Τρόδος

Από την αξιολόγηση του παραπάνω πλαισίου κατευθύνσεων προκύπτουν προτεραιότητες τις οποίες η στρατηγική "εδαφικής βιώσιμης ανάπτυξης" της περιοχής του Τροόδους θα πρέπει να προωθήσει με πολλαπλές συγκεκριμένες δράσεις. Η στρατηγική αυτή θα πρέπει μέσω αυτών των δράσεων που θα προέλθουν από τοπικά σχέδια, να έχει ως κεντρικό στόχο :

- τη δημιουργία ενός ζωντανού και ελκυστικού βουνού, επενδύοντας στην ποιότητα ζωής, στους ιδιότυπους πόρους και στην αειφόρο διαχείριση του περιβάλλοντος.
- τον προσανατολισμό προς την ποιότητα και ταυτότητα, μιας παραγωγικής οικονομίας,
- την εξυπηρέτηση των ανθρώπων: εκπαίδευση, κινητικότητα, υγεία, πολιτισμό και ψηφιακή τεχνολογία.
- την οικοδόμηση μιας πολιτικής οικολογικής μετάβασης.
- την υιοθέτηση καινοτόμων δημόσιων πολιτικών (πχ πολιτική υποδοχής νέου πληθυσμού)
- την οικοδόμηση μιας διακυβέρνησης που επιδιώκει την αλληλεγγύη και τις συνεργασίες και κινητοποιεί την έρευνα,
- την ενίσχυση των υποστηρικτικών μηχανισμών (εκπαίδευση, συμβουλές, επιχειρηματικότητα και έρευνα για την κατανόηση και πρόβλεψη των κοινωνικοοικονομικών και περιβαλλοντικών εξελίξεων στις ορεινές περιοχές).

3. Το πλαίσιο στρατηγικής

3.1 Το στρατηγικό πλεονέκτημα του Τρόδους

Η ενσωμάτωση της περιοχής στην κυπριακή και στη συνέχεια στη διεθνή οικονομία, απορρύθμισε το ορεινό σύστημα οργάνωσης της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Όμως, αν το σύστημα αυτό έχασε τις λειτουργίες του, διατήρησε εκείνα τα στοιχεία του τα οποία επιτρέπουν μια προσπάθεια αναδιοργάνωσής του στο πλαίσιο της νέας καταναλωτικής κοινωνίας. Τα στοιχεία αυτά είναι:

- ❖ οι κληρονομημένοι πόροι (παραγωγικοί, φυσικοί, κοινωνικοί). Η στροφή των αγορών προς την ποιότητα και ταυτότητα, προσανατολίζουν προς την ανάδειξη των δεσμών των προϊόντων με την κληρονομιά διαχρονικών αξιών την οποία διαθέτει το Τρόδος (κοινωνικοί δεσμοί, σχέσεις με αποδήμους, παραδοσιακές καλλιέργειες, τεχνογνωσίες....).
- ❖ Το εδαφικό σύστημα του Τρόδους το οποίο διατηρεί τους βασικούς πυλώνες που χαρακτηρίζουν την δομή του και την συνεκτικότητά του: οι Leaders της τοπικής οικονομίας, η κοινωνία των πολιτών (οργανωμένα σύνολα) και οι εκλεγμένοι εκπρόσωποι των ΑΤΑ. Το όλο σύστημα υποστηρίζει η τοπική αναπτυξιακή Εταιρεία ΑΝΕΤ.

Επομένως, αν η περιοχή του Τρόδους θεωρήθηκε στο πλαίσιο του εντατικού αναπτυξιακού προτύπου, ως μειονεκτούσα λόγω αδυναμίας αύξησης της παραγωγικότητας σε σχέση με τις πεδινές περιοχές, σήμερα, οι πόροι της και η μη εντατική τους εκμετάλλευση συνιστούν **το βασικότερο πλεονέκτημά** της.

Το Τρόδος ως ένας ευαίσθητος και σύνθετος χώρος, θα πρέπει να αποκτήσει την οργανωσιακή και επιχειρησιακή ικανότητα ώστε να αξιοποιήσει αυτά τα πλεονεκτήματά του.

3.2 Η λογική του πλαισίου της στρατηγικής

Ο σχεδιασμός της ΕΣΑΟΚ υιοθετεί τις **αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης** και προκρίνει την **εδαφική προσέγγιση της ανάπτυξης** ως την πιο κατάλληλη για τις συνθήκες και τις αναπτυξιακές δυνατότητες των ορεινών κοινοτήτων της περιοχής Τρόδους. Βασική επιδίωξη είναι η αναδιοργάνωση του εδαφικού συστήματος της περιοχής του Τρόδους και η επανένταξη των πόρων τους σε ένα εδαφικό τρόπο ανάπτυξης καθώς και η ελκυστικότητα του πλαισίου ζωής για εγκατάσταση νέου πληθυσμού. Η επιδίωξη αυτή θα πρέπει να προωθηθεί επιχειρησιακά μέσα από μια σειρά στόχων όπως:

1. Η **αποκατάσταση του ενδογενούς παραγωγικού συστήματος**, ώστε αυτό αυξάνοντας την προστιθέμενη αξία τοπικά των προϊόντων του, να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη της οικονομικής, κοινωνικής ανάπτυξης.
2. **Εξασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ προστασίας και ανάπτυξης** για την αναπαραγωγή των πόρων φυσικής & πολιτιστικής κληρονομιάς και τη συμβολή τους στην οικοδόμηση μιας ανταγωνιστικότητας βασισμένη στη διακριτότητα.
3. **Βελτίωση της λειτουργικότητας του πλαισίου ζωής** μέσω πιο κατάλληλων κλιμάκων σχεδιασμού μεταξύ των γεωγραφικών υποπεριοχών και των προτεινόμενων συμπλεγματοποιήσεων, ώστε να συνδεθεί ο χωροταξικός και αναπτυξιακός σχεδιασμός και να βελτιστοποιηθεί η σχέση μεταξύ ποιότητας υπηρεσιών και κάλυψης της περιοχής
4. **Ανάγκη αναπλήρωσης των πληθυσμιακών κενών** που δημιουργήσε η έξοδος με στόχο την εξασφάλιση της απαραίτητης κρίσιμης μάζας για όλο το σύστημα οργάνωσης της κοινωνικής και οικονομικής ζωής (ενίσχυση οικιστικών λειτουργιών, βελτίωση υπηρεσιών).
5. **Βελτίωση της λειτουργικότητας του πλαισίου ζωής** μέσω πιο κατάλληλων κλιμάκων σχεδιασμού μεταξύ των γεωγραφικών υποπεριοχών και των προτεινόμενων συμπλεγματοποιήσεων, ώστε να συνδεθεί ο χωροταξικός και αναπτυξιακός σχεδιασμός και να βελτιστοποιηθεί η σχέση μεταξύ ποιότητας υπηρεσιών και κάλυψης της περιοχής
6. **Ανάγκη αναπλήρωσης των πληθυσμιακών κενών** που δημιουργήσε η έξοδος με στόχο την εξασφάλιση της απαραίτητης κρίσιμης μάζας για όλο το σύστημα οργάνωσης της κοινωνικής και οικονομικής ζωής (ενίσχυση οικιστικών λειτουργιών, βελτίωση υπηρεσιών).
7. **Εδαφική οντότητα-Διακυβέρνηση**
 Η εφαρμογή του πρότυπου της εδαφικής ανάπτυξης στηρίζει τη συγκρότηση της περιοχής σε εδαφική οντότητα με την αναπτυξιακή έννοια του όρου. Η οικοδόμηση μιας κοινά αποδεκτής διακυβέρνησης (εκλεγμένοι, ενώσεις, επαγγελματίες, επιστήμονες) στην περιοχή του Τροόδους αποτελεί την απαραίτητη και καθοριστική ενέργεια για το συντονισμό των δρώντων της και την θεσμική της έκφραση προς τα έξω.

Ο συνδυασμός της εδαφικής ανάπτυξης η οποία συμβάλλει στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και της διακυβέρνησης ως μορφή θεσμικής ένταξης στο πολιτικο-διοικητικό εθνικό σύστημα, αποτελούν το θεμέλιο της συγκρότησης της περιοχής σε εδαφική, αναπτυξιακή οντότητα.

3.2.1 Προς ένα βιώσιμο πρότυπο εδαφικής ανάπτυξης: η στοχοθέτηση της ΕΣΑΟΚ

Η ΕΣΑΟΚ θα πρέπει να στοχεύσει, με βάση την αρχή της εδαφικής αλληλεγγύης και δικαιοσύνης και μέσω της βιώσιμης και εδαφικής ανάπτυξης ώστε να εξασφαλίζεται η ισορροπία μεταξύ της προστασίας και της αξιοποίησης της σημαντικής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής, στη:

α) βελτίωση του εισοδήματος των Τροοδιτών η οποία συνδέεται με την οικοδόμηση της **Νέας Ορεινής Οικονομίας**.

Η προσαρμογή της στο νέο παραγωγικό περιβάλλον δεν μπορεί να επιχειρηθεί με βάση το

οργανωμένο πάνω σε κλαδικές πολιτικές υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο. Η ορεινή οικονομία οφείλει να ανακτήσει την **εδαφική διάσταση της παραγωγής** (δεσμοί με το τόπο) ως μια εναλλακτική λύση στην κρίση υπερπαραγωγής και στην κοινοτυπία των προϊόντων και τουριστικών υπηρεσιών.

Η ζήτηση της αγοράς για προϊόντα συνδεδεμένα με τους τοπικούς πόρους, επιτρέπει σε περιοχές με κληρονομιά όπως το Τρόδος, να βασίσουν την ανταγωνιστικότητα πάνω στη **διακριτότητα** παρά στη μείωση του κόστους. Αυτή η εξέλιξη ωθείται από τους καταναλωτές, οδηγεί σε μια **ορεινή οικονομία υψηλής προστιθέμενης αξίας**, προϋποθέτει δε συντονισμό των τοπικών δρώντων, προσαρμογή των τομεακών πολιτικών και υποστήριξη της επιχειρηματικότητας.

β) βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης (εδαφική αλληλεγγύη και δικαιοσύνη) η οποία συνδέεται κυρίως με τον τομέα των **κοινωνικών υποδομών** (υγεία, εκπαίδευση, φροντίδα, πολιτιστική δημιουργία).

Η αναγνώριση των μειονεξιών του βουνού από την Ε.Ε. και την Κύπρο, νομιμοποιεί την ΕΣΑΟΚ να προτείνει ως κριτήριο χωροθέτησης όχι το πλήθος των επωφελούμενων αλλά την **εξυπηρέτηση του τόπου**. Επίσης, οι επιπτώσεις και το κόστος της εγκατάλειψης διευρύνουν τις δυνητικές **χωροταξικές παρεμβάσεις** οι οποίες συνδέονται όχι τόσο με το πλήθος των κατοίκων των ορεινών περιοχών, όσο με τη φύση των σχέσεων τους με τον περιβάλλοντα χώρο. Η ΕΣΑΟΚ λαμβάνει υπόψη ότι πρόκληση για την Κυβέρνηση και την Δημόσια Διοίκηση είναι η εξασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ της κάλυψης της περιοχής και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Η επίτευξη αυτών των δύο στόχων είναι καθοριστική για την αντιμετώπιση του δημογραφικού και πληθυσμιακού προβλήματος το οποίο αξιολογείται ως κομβικής σημασίας για την περιοχή. Λόγω της ανάγκης να υπάρξει επείγουσα παρέμβαση σ' αυτό το σύνθετο ζήτημα, θα πρέπει να εφαρμοσθεί μια ολοκληρωμένη Πολιτικής Προσέλευσης και Υποδοχής πληθυσμού συνδυάζοντας πρόσβαση σε κατοικία, εξυπηρετήσεις και απασχόληση.

3.3 Στρατηγικοί και τακτικοί στόχοι

3.3.1 Στρατηγικοί στόχοι

Τρεις παράγοντες επιβάλλουν στην ΕΣΑΟΚ να οργανώσει τους **Στρατηγικούς της Στόχους** με βάση το τρίπτυχο της ορεινότητας: παραγωγή, φύση και πλαίσιο ζωής:

- α) το περιεχόμενο της βιώσιμης ανάπτυξης περιστρέφεται γύρω από τους τρεις περιβαλλοντικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς πόλους σε μακροπρόθεσμη διάσταση,
- β) το εδαφικό πρότυπο της ανάπτυξης εστιάζοντας στην αξιοποίηση των τοπικών πόρων, έχει ανάγκη να οργανώσει το λογικό πλαίσιο στόχων και παρεμβάσεων με τρόπο που να ενισχύει την διασύνδεση των λειτουργιών μεταξύ παραγωγής, φύσης και πλαισίου ζωής,
- γ) η ιδιαιτερότητα του βουνού ως προς τις συνθήκες διαβίωσης και την ισχυρή αλληλεξάρτηση φυσικών, παραγωγικών και ανθρώπινων πόρων, απαιτεί οριζόντιες προσαρμοσμένες πολιτικές λόγω ακριβώς αυτής της αλληλεξάρτησης,

Τακτικοί στόχοι

Οι κατευθύνσεις και οι εξειδικεύσεις τους (τομεακού και διατομεακού περιεχομένου) οι οποίες διατυπώθηκαν παραπάνω, θα προωθηθούν μέσω των τακτικών στόχων. Αυτό σημαίνει ότι οι τακτικοί στόχοι θα πρέπει να «φέρουν» τις κινητήριες δυνάμεις με τις οποίες θα προωθηθούν οι τρεις στρατηγικοί στόχοι που ακολουθούν:

Στρατηγικοί και τακτικοί στόχοι	
1^{ος} Στρατηγικός Στόχος: Τρόδος: τόπος με πόρους αναγνωρισμένης αξίας	<u>ΤΣ 1.1:</u> Ανάδειξη της ποιότητας και της ταυτότητας των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών <u>ΤΑ 1.2:</u> Βελτίωση των ανθρώπινων πόρων και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και προώθηση διατομεακών συνεργασιών
2^{ος} Στρατηγικός Στόχος: Ισόρροπη προστασία και αξιοποίηση της Φυσικής & Πολιτιστικής Κληρονομιάς	<u>ΤΣ 2.1:</u> Ενιαία αειφορική διαχείριση του Φυσικού Περιβάλλοντος και των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων <u>ΤΣ 2.2:</u> Διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς ως ενεργό στοιχείο της τοπικής ταυτότητας και οικονομίας
3^{ος} Στρατηγικός Στόχος: Ελκυστικό πλαίσιο ζωής σε ένα λειτουργικό πολυκεντρικό οικιστικό δίκτυο	<u>ΤΣ 3.1:</u> Βελτίωση των τεχνικών, περιβαλλοντικών και μεταφορικών υποδομών, και της κινητικότητας με αξιοποίηση νέων τεχνολογιών <u>ΤΣ 3.2:</u> Αναβάθμιση της ποιότητας και χωρική αναδιοργάνωση των κοινωνικών και πολιτιστικών υπηρεσιών <u>ΤΣ 3.3:</u> Βελτίωση της οικιστικής και χωροταξικής οργάνωσης

1^{ος} Στρατηγικός Στόχος:

Τρόδος: τόπος με πόρους αναγνωρισμένης αξίας

Το αναπτυξιακό εγχείρημα του Τρόδους εντάσσεται στη γενικότερη προσπάθεια των ορεινών περιοχών να σχεδιάσουν το μέλλον και την πρόδοό τους υιοθετώντας ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης. Αυτό το πρότυπο βασίζεται στη διαπίστωση ότι δεν είναι δυνατόν πλέον μια ορεινή περιοχή να καταστεί ανταγωνιστική στην αγορά μέσω μείωσης του κόστους των προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών. Τη δυσκολία αυτή εξηγούν οι μειονεξίες λόγω ορεινότητας και η ανάγκη μεγάλων επενδύσεων και βαριών υποδομών.

Θα πρέπει επομένως, να αναζητηθεί μια άλλη αναπτυξιακή-διαδρομή το πλαίσιο της οποίας προσδιορίζουν οι πολιτικές και οι εμπειρίες της Ε.Ε., και η γενικότερη τάση των καταναλωτών για ποιότητα και ταυτότητα. Η επίτευξη αυτού του στόχου βασίζεται στην ανάδειξη της διακριτότητας των προϊόντων του Τρόδους η οποία με τη σειρά της εξασφαλίζει ανταγωνιστικότητα και αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων σε σχέση με ομοειδή προϊόντα άλλων περιοχών και χωρών. Το Τρόδος είναι δυνατόν να υποστηρίξει μια τέτοια αναπτυξιακή επιλογή αξιοποιώντας ταυτόχρονα με το παραγωγικό δυναμικό του, τα εξωτερικά (δεσμοί με την περιοχή) και εσωτερικά (οργανοληπτική ποιότητα των προϊόντων) χαρακτηριστικά των πόρων και των τελικών προϊόντων του.

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με την πιστοποίηση-εγγύηση της ποιότητας και της ταυτότητας των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών (συστήματα ποιότητας) αξιοποιώντας την Φυσική και Πολιτιστική Κληρονομιά, την αναβάθμιση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την επαφή με ειδικές αγορές. Η αύξηση τοπικά, της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων και υπηρεσιών, θα συνεισφέρει στη βελτίωση του εισοδήματος των κατοίκων και θα ενισχύσει την ελκυστικότητα της περιοχής. Για την Κυβέρνηση και την Κεντρική Διοίκηση αυτή η επιλογή δεν έχει υψηλό κόστος, εντάσσεται στις περιβαλλοντικές και αναπτυξιακές στρατηγικές της και απαντά στους στόχους της ποιότητας της διατροφής και της εδαφικής συνοχής.

Τακτικός στόχος 1.1 :

Ανάδειξη της ποιότητας και της ταυτότητας των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών

Ο στόχος αυτός θα συμβάλλει στην οικοδόμηση μιας ανταγωνιστικότητας βασισμένης στα ιδιαίτερα ποιοτικά και ταυτοτικά χαρακτηριστικά και στη διακριτότητα των προϊόντων του Τροόδους. Η προώθηση αυτού του στόχου βασίζεται σε άυλες υποδομές με έμφαση τις νέες τεχνολογίες και στην ενίσχυση του οργανωσιακού τομέα (πολυεταιρική συνεργασία παραγωγών, φορέων έρευνας, Αναπτυξιακών Εταιρειών, αρμόδιων δημόσιων υπηρεσιών κτλ).

Θα συμβάλλει στη δημιουργία ιδιότυπων και διακριτών προϊόντων και υπηρεσιών και θα συνεισφέρει στην υποστήριξη ένταξης σε συστήματα ποιότητας (ΠΟΠ, ΠΓΕ, Ορεινό Προϊόν και ΣυσΣΕ κτλ), και στο σχεδιασμό ενός εδαφικού μάρκετινγκ. Η επίτευξη αυτών των στοχεύσεων αναμένεται να έχει τα εξής συνολικά επιχειρησιακά αποτελέσματα για την περιοχή.

Τακτικός Στόχος 1.2:

Βελτίωση των ανθρώπινων πόρων και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και προώθηση διατομεακών συνεργασιών

Ο στόχος αυτός ενεργοποιεί και συνδυάζει ταυτόχρονα, τρία πεδία τα οποία άπτονται της οικοδόμησης της νέας Ορεινής Οικονομίας του Τροόδους, αξιοποιώντας τα αποτελέσματα του προηγούμενου τακτικού στόχου (1.1): α) της κινητοποίησης και αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού (πληροφόρηση, εκπαίδευση, κατάρτιση, συμβουλές) β) της δημιουργίας ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος (υποστήριξη και θεσμικές ρυθμίσεις) και γ) των συνεργασιών μεταξύ των τριών πυλώνων της τοπικής οικονομίας μέσω συμφώνων ποιότητας και συστημάτων ποιότητας (οργάνωση και συντονισμός).

Ο τακτικός στόχος αυτός θα συμβάλλει στην αξιοποίηση των κλαδικών εξειδικεύσεων και τοπικών προϊόντων που διαθέτει η περιοχή, ενισχύοντας την διείσδυση σε ποιοτικές αγορές (τοπική, εθνική, διεθνή). Επιδίωξη είναι σε συνδυασμό με τον τακτικό στόχο (1.1) να ενταχθούν αυτά τα τοπικά προϊόντα μέσω των συνεργασιών, στην τοπική και εθνική τουριστική δραστηριότητα. Η επίτευξη του τακτικού αυτού στόχου θα διευρύνει την αναγνωρισιμότητα των προϊόντων του Τροόδους και την διαφοροποίηση των αγορών και προπαντός, θα ενισχύσει την ελκυστικότητα της οικοτεχνικής και αγροτικής δραστηριότητας για τους νέους.

2^{ος} Στρατηγικός Στόχος:

Ισορροπημένη προστασία και αξιοποίηση της Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς

Τόσο οι φυσικοί όσο και οι πολιτιστικοί (ΦκΠ) πόροι του Τροόδους εντάσσονται σε αποτελεσματικά συστήματα διαχείρισης και προστασίας τα οποία σχεδιάζουν και εφαρμόζουν οι αρμόδιοι δημόσιοι φορείς. Ωστόσο, η αειφόρος αξιοποίηση αυτών των πόρων αποτελεί μέρος της προστασίας τους. Για να συμβεί αυτό απαιτείται ενιαία διαχείριση με τη συμμετοχή και των τοπικών φορέων για την συναίνεση επί των κοινών υποχρεώσεων και δικαιωμάτων όσον αφορά την εξασφάλιση ισορροπίας μεταξύ προστασίας και αξιοποίησης.

Ο στόχος αυτός αποβλέπει στην εξασφάλιση της αρμονικής σχέσης μεταξύ προστασίας, διαχείρισης, ανάδειξης και αξιοποίησης, των βασικών σε ποιότητα, ταυτότητα και πλήθος, τοπικών πόρων τόσο υλικών (δάση, τοπία, μνημεία κτλ) όσο και άυλων (ιστορία, μύθοι, παράδοση κτλ). Η ανάδειξη των ΦκΠ πόρων του Τροόδους, αναγνωρίσιμοι λόγω της ιστορίας τους, θα υποστηρίξει τις αναπτυξιακές εναλλακτικές κατευθύνσεις στο Τρόοδο. Είναι δυνατόν οι πόροι αυτοί, στο πλαίσιο μιας αειφορικής σχέσης μεταξύ φύσης και ανθρώπινης δραστηριότητας, να καταστούν αξιοποιήσιμοι οικονομικά από την τοπική κοινωνία.

Την στρατηγική σημασία αυτού του στόχου ενισχύει επίσης, η εστίασή του στην ανάδειξη της ταυτότητας του Τροόδους ως η συνισταμένη των μεγάλης αξίας κληρονομημένων χαρακτηριστικών του χώρου δραστηριοποίησης της τοπικής κοινωνίας, των μνημείων, των τοπίων, των εθίμων και της τοπικής ιστορίας γενικότερα. Το δυναμικό στοιχείο το οποίο παρεμβαίνει όλο και περισσότερο τις τελευταίες δεκαετίες στη σχέση ταυτότητας και κληρονομιάς είναι το ενδιαφέρον της οικονομίας και των καταναλωτών για αυτές. Η διαπίστωση αυτή σημαίνει ότι η προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς (ΠΚ) έχει στρατηγική σημασία γιατί πέρα από την ειδική της ιστορική αξία, αποτελεί βασικό στοιχείο για την ανάπτυξη της περιοχής και την αναγνωρισιμότητα και ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της.

Ο στόχος αυτός εκφράζει στην πραγματικότητα, την επιχειρησιακή και αειφόρο παρέμβαση για την αξιοποίηση της ΦκΠ Κληρονομιάς. Απαντά στους στρατηγικούς στόχους της Κυπριακής Δημοκρατίας για την αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων, της βιοποικιλότητας και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Τακτικός Στόχος 2.1 :

Ενιαία αειφορική διαχείριση του Φυσικού Περιβάλλοντος και ανθρωπογενών δραστηριοτήτων

Αυτός ο τακτικός στόχος εστιάζει στις περιοχές με διάφορα καθεστάτα προστασίας και με παρουσία ανθρώπινων δραστηριοτήτων και λαμβάνει υπόψη ότι οι πολιτικές οικολογικής μετάβασης οι οποίες υιοθετούνται στις χώρες της Ε.Ε. απαιτούν την :

απόκτηση ικανότητας για την από κοινού διαχείριση ζωνών όπου συνυπάρχουν το Δάσος, οι περιοχές Natura, η γεωργία, η κτηνοτροφία και άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες.

Ανάπτυξη και εφαρμογή ειδικών εργαλείων διαχείρισης φυσικών περιοχών και υδάτινων πόρων, τα οποία ενσωματώνουν κανονισμούς, διατάξεις, προδιαγραφές και ρυθμίσεις, στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή των οποίων θα συμμετέχουν και τοπικοί φορείς.

Τα παραπάνω θα προωθηθούν μέσω της:

α) δημιουργίας καινοτομικών δομών συνεργασίας των εμπλεκόμενων δημόσιων υπηρεσιών και τοπικών δρώντων, ώστε να εναρμονισθούν οι διάφορες επικαλύψεις αρμοδιοτήτων, και

β) συνδιαμόρφωσης κατάλληλων δράσεων προστασίας και σχεδίων διαχείρισης.

Τακτικός Στόχος 2.2 :

Διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς (ΠΚ) ως ενεργό στοιχείο της τοπικής ταυτότητας και οικονομίας

Ο στόχος αποσκοπεί στη διαχείριση και μετατροπή της ΠΚ σε ενεργό στοιχείο της τοπικής ταυτότητας και οικονομίας μέσω της ανάδειξης των δεσμών της με την τοπική κοινωνία, τις παραγωγές και δραστηριότητές της. Ο στόχος αυτός θα προωθηθεί μέσω ενός φορέα ο οποίος θα συντονίζει την πολιτιστική διακυβέρνηση (Δημόσιοι, Ιδιωτικοί και Κοινωνικοί Φορείς) στο Τρόδος επιδιώκοντας την:

- συμβολή της αξιοποίησης της τοπικής κληρονομιάς στη διασφάλιση της αναπαραγωγής της
- εμπλουτισμός του τοπικού τουριστικού προϊόντος με προϊόντος με στοιχεία της ΠΚ και ένταξη των λειτουργιών της σε τουριστικές δραστηριότητες.
- ενεργή συμμετοχή των τοπικών και εμπλεκόμενων φορέων στη διαχείριση, «ανάγνωση», ανάδειξη και αξιοποίηση των πολιτιστικών του πόρων ιδιαίτερα για τοποθεσίες όπου η τοπική κοινωνία έχει αναπτύξει βιώματα και δραστηριότητες,
- συμβολή των κοινωνικών, πολιτιστικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στην καλλιέργεια της τοπικής ταυτότητας ως στοιχείο που ενσωματώνει τον τοπικό πολιτισμό.

3^{ος} Στρατηγικός Στόχος:

Ελκυστικό πλαίσιο ζωής σε ένα λειτουργικό πολυκεντρικό οικιστικό δίκτυο

Ο στρατηγικός στόχος της βελτίωσης της ποιότητας ζωής απαντά στο ζήτημα της ενίσχυσης της ελκυστικότητας της περιοχής, η οποία εξαρτάται από την λειτουργικότητα της χωρικής και οικιστικής οργάνωσης της περιοχής. Αυτή η λειτουργικότητα επηρεάζεται από την ορεινότητα της περιοχής και την διασπορά των υποδομών και των εξυπηρετήσεων σε πολλούς οικισμούς. Το γεγονός αυτό μειώνει την αποτελεσματικότητα των υποδομών και αυξάνει το κόστος τους.

Ο στρατηγικός αυτός στόχος θα συμβάλλει στην υπέρβαση των κληρονομημένων χωρικών διαφοροποιήσεων και ανισοτήτων ως αποτέλεσμα α) των πολιτικών που εφαρμόστηκαν ή δεν εφαρμόστηκαν, β) της διοικητικής διαίρεσης, γ) της ελκυστικότητας γειτονικών αστικών κέντρων, δ) της αδυναμίας της περιοχής να ανταγωνισθεί ένα παραγωγικό μοντέλο βασισμένο στην εντατικοποίηση των παραγωγικών συντελεστών σε βάρος της ποιότητας και τέλος, ε) των πιο πρόσφατων επιπτώσεων της εισβολής και κατοχής.

Για την επίτευξη του 3^{ου} στρατηγικού στόχου θα πρέπει να συνδυασθεί αποτελεσματικά η βελτίωση της κινητικότητας του πληθυσμού, η εξασφάλιση κατά το δυνατόν εφάμιλλων με την υπόλοιπη Κύπρο, κοινωνικών υπηρεσιών, υποδομών και εξοπλισμών. Αυτός ο συνδυασμός θα επιτρέψει την ενίσχυση α) της πολιτιστικής δημιουργίας των νέων, β) της φροντίδας των ηλικιωμένων της περιοχής και γ) συμφιλίωση της οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής. Τέλος, στο πλαίσιο των περιορισμών που θέτει η ορεινότητα και η έλλειψη κεντρικών τόπων, θα πρέπει ο σχεδιασμός της οικιστικής και χωροταξικής οργάνωσης της περιοχής να συμβάλλει στην βελτίωση των χωρικών και οικιστικών λειτουργιών, στην ανάδυση ορισμένων βασικών κεντρικότητων και στην κάλυψη των εξυπηρετήσεων σε επίπεδο ευρύτερων ζωνών-ιστορικών περιοχών.

Η ενίσχυση της πολυκεντρικότητας στοχεύει στην εξασφάλιση της λειτουργικής χωρική σχέσης μεταξύ τόπου διαμονής, απασχόλησης και κεντρικών σημείων εξυπηρέτησης. Αυτή η επιδίωξη ευνοεί την προώθηση του μακροπρόθεσμου στόχου της συγκράτησης και της προσέλκυσης πληθυσμού στο σύνολο των ιστορικών περιοχών και των απομονωμένων κοινοτήτων της περιοχής Τροόδους και κατ' επέκταση, συμβάλλει στην κοινωνική και εδαφική συνοχή της.

Τακτικός Στόχος 3.1:

Βελτίωση των βασικών τεχνικών, περιβαλλοντικών και μεταφορικών υποδομών

Ο στόχος της βελτίωσης της κινητικότητας του πληθυσμού συμβάλλει στην κατοικισιμότητα και στην ελκυστικότητα της περιοχής. Αποβλέπει:

- στην ισόρροπη και προοδευτικά εφαρμοσμένη πολιτική προώθησης της εσωτερικής και εξωτερικής συνδεσιμότητας του Τροόδους.
- στη βελτίωση της ποιότητας ζωής σε σχέση με τις περιβαλλοντικές παραμέτρους
- στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος μέσω υψηλής ποιότητας υποδομών οι οποίες συνδέονται με τη διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων, κλπ.

Η προώθηση του στόχου θα συμβάλλει στη βελτίωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος και του πλαισίου διαβίωσης αλλά και στις επιδόσεις απέναντι στις διεθνείς δεσμεύσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας (Ευρωπαϊκή Οδηγία για τα απόβλητα, τους χώρους υγειονομικής ταφής κ.α.).

Η αποτελεσματική και σχετικά γρήγορη εφαρμογή των σχετικών δράσεων, χωρίς μεγάλο κόστος, συνδέεται με την δυνατότητα ανάπτυξης συνεργασιών και συμπλεγματοποιήσεων εντός του Τρόδου, και ειδικότερα με την υιοθέτηση καινοτομικών λύσεων για τις μικρές κοινότητες.

Τακτικός Στόχος 3.2:

Αναβάθμιση της ποιότητας και χωρική αναδιοργάνωση των κοινωνικών και πολιτιστικών υπηρεσιών

Ο τακτικός αυτός στόχος αποβλέπει να συμβάλλει στην ελκυστικότητα της περιοχής για κατοίκηση, μέσω της οργάνωσης του χώρου (ως πλαίσιο ζωής) με τρόπο που να εξασφαλίζει τη λειτουργική σχέση μεταξύ της κατοικίας, του τόπου απασχόλησης και των σημείων βασικών κοινωνικών εξυπηρετήσεων. Ο στόχος εστιάζει στην αναβάθμιση των υπηρεσιών για την υγεία, την εκπαίδευση αλλά και τον πολιτισμό και την ψυχαγωγία ως μέσα δημιουργικότητας για νέους και ηλικιωμένους. Απαντά, επίσης, και στο ζήτημα της ισόρροπης αναδιοργάνωσης της χωρικής κατανομής αυτών των υπηρεσιών, ώστε να ενισχύεται η βασική αρχή της εδαφικής αλληλεγγύης και δικαιοσύνης. Η αρχή αυτή θεωρείται σημαντική λόγω της πολυκεντρικής διάταξης και οργάνωσης της περιοχής Τρόδου (Πολύκεντρα, ΑΚΥ κτλ).

Για την γενικότερη προώθηση αυτού του τακτικού στόχου μπορούν να συμβάλλουν οι τοπικοί κοινωνικοί φορείς μέσω της ανάπτυξης κοινωνικών, πολιτιστικών και συλλογικών δραστηριοτήτων με ή χωρίς οικονομικό αντικείμενο (Κοινωνική Οικονομία) υπό τον συντονισμό της δομής διακυβέρνησης που θα προκύψει.

Τακτικός Στόχος 3.3:

Βελτίωση της οικιστικής και χωροταξικής οργάνωσης

Ο στόχος αποβλέπει στη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου χωροταξικής πολιτικής για το Τρόδο το οποίο να οργανώνει τις χρήσεις γης, τις υποδομές και να βελτιώσει τη λειτουργικότητα στο χώρο. Αυτό το χωροταξικό πλαίσιο θα αποτελέσει το βασικότερο εργαλείο οργάνωσης και βελτίωσης του πλαισίου ζωής το οποίο δομείται σε μεγάλο βαθμό, από υποδομές και υπηρεσίες οι οποίες προωθούνται από τους δύο προηγούμενους τακτικούς στόχους (3.1 & 3.2). Η επιδίωξη για την ποιοτική αναβάθμιση του πλαισίου ζωής στο Τρόδο, θα πρέπει να περιλαμβάνει δράσεις βελτίωσης του οικιστικού περιβάλλοντος (αναπλάσεις κτλ) και υποδοχής νέου πληθυσμού.

Στόχος είναι η οργάνωση ορισμένων κέντρων παροχής λειτουργιών και υπηρεσιών μέσα σε ένα πολυλειτουργικό, πολυκεντρικό και διασυνδεδεμένο οικιστικό δίκτυο με συμπληρωματικούς ρόλους και με τη συνδρομή ενός προσαρμοσμένου συστήματος μεταφορών. Οι βασικές και αναγκαίες υπηρεσίες και λειτουργίες αυτού του δικτύου θα συμπληρώνονται από τις εξυπηρετήσεις των γειτονικών πόλεων.

4. Παρεμβάσεις της ΕΣΑΟΚ

Στρατηγικές οριζόντιες και Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις

Την ιδιαιτερότητα της ΕΣΑΟΚ συνιστά η εθνική της διάσταση. Αυτό σημαίνει ότι ένα σημαντικό μέρος των παρεμβάσεων για την διαμόρφωση του πλαισίου και την εξασφάλιση των προϋποθέσεων εφαρμογής ανήκει στην αρμοδιότητα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στο πλαίσιο αυτό, το σύνολο των παρεμβάσεων για την εφαρμογή της ΕΣΑΟΚ σχεδιάστηκαν και οργανώνονται σε δύο επίπεδα:

- α) Στρατηγικές Οριζόντιες παρεμβάσεις:** συνιστούν παρεμβάσεις θεσμικού και οργανωτικού κυρίως χαρακτήρα της Κυπριακής Δημοκρατίας η υλοποίηση των οποίων αποτελεί βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική εφαρμογή των «ολοκληρωμένων παρεμβάσεων» της ΕΣΑΟΚ.

Παρεμβάσεις για τη διαμόρφωση του πλαισίου εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ:

- ❖ πλαίσιο διακυβέρνησης μεταξύ Κράτους και Τροόδους και
- ❖ επιλογή της Ολοκληρωμένης Εδαφικής Επένδυσης ως το κατάλληλο χωρικό εργαλείο σχεδιασμού και μηχανισμός χρηματοδότησης της Ε.Ε. για την προώθηση των στόχων της ΕΣΑΟΚ.

- β) Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις:** Περιγράφουν τομεακές και διατομεακές πολιτικές σε επίπεδο Τροόδους, ενσωματώνοντας δράσεις οι οποίες αποβλέπουν σε κοινό αποτέλεσμα, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην προώθηση του στόχου της ΕΣΑΟΚ για τον κάθε τομέα. Ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας τους έγκειται σε μια διπλή οριζόντια και κάθετη ολοκλήρωση, η οποία αποκτά έντονα χωρική διάσταση και αναφέρεται στα εξής:

- ❖ Κάθετη ολοκλήρωση: επιλογή και άρθρωση δράσεων που συμβάλλουν σε ένα ολοκληρωμένο και λειτουργικό αποτέλεσμα. Αφορά όλες τις απαραίτητες δράσεις κάθε φυσικού αντικείμενου (μελέτες, νόμοι, ενεργοποίηση δρώντων, κατάρτιση, κατασκευή υποδομών, κτλ.) οι οποίες πρέπει να υλοποιηθούν προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της Παρέμβασης, διευκολύνοντας ταυτόχρονα την ωρίμανσή τους.
- ❖ Οριζόντια ολοκλήρωση: η οποία αφορά την:
  - Ένταξη πολλαπλών δρώντων στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση των δράσεων: του δημόσιου, κοινωνικού και ιδιωτικού τομέα
  - Σύνδεση με δράσεις άλλων Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων (άλλων τομέων) έτσι ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι σχεδιασμοί και οι δράσεις που οργανώνονται σε αυτές (π.χ. η ολοκληρωμένη παρέμβαση για τον τουρισμό αξιοποιεί δράσεις του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα ή η ολοκληρωμένη παρέμβαση για τα οδικά δίκτυα συνδέεται με την οργάνωση του οικιστικού δικτύου (Χωροταξική παρέμβαση)). Με τον τρόπο αυτό το συνολικό σχέδιο παρεμβάσεων της ΕΣΑΟΚ, οργανώνεται με υψηλή συμπληρωματικότητα, συνάφεια και συνοχή σε επίπεδο δράσεων.

Η ΕΣΑΟΚ οργανώνει και προτείνει τις παραπάνω παρεμβάσεις στα δύο επίπεδα:

A. Στρατηγικές παρεμβάσεις τις οποίες προτείνει στην Κυβέρνηση και Κεντρική

Διοίκηση:

1. Πλαίσιο και αρχές Ορεινής Πολιτικής (αρχή ορεινότητας και χώρος αναφοράς της πολιτικής για τις ορεινές περιοχές, καθορισμός της εθνικής Ορεινής Περιοχής)
2. Χωρικός Σχεδιασμός και Αναπλάσεις (Δήλωση Πολιτικής)
3. Πολιτική Προσέλκυσης και Υποδοχής νέου πληθυσμού,
4. Νέες Δομές Διαχείρισης φυσικού περιβάλλοντος και εθνικής σημασίας φυσικών Πόρων
5. Συμπλέγματα υπηρεσιών των κοινοτήτων στο Τρόδος`
6. Πλαίσιο πολυεπίπεδης διακυβέρνησης περιοχής Τροόδους και εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ
  - ⇒ δομή διακυβέρνησης στο πλαίσιο της αποκεντρωμένης συνεργασίας και της συμπλεγματοποίησης ,
  - ⇒ Υιοθέτηση του χωρικού εργαλείου «Ολοκληρωμένη Εδαφική Επένδυση» της Ε.Ε..

B. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις οι οποίες αφορούν τον καθένα από το σύνολο των τομέων που διαρθρώνουν και οργανώνουν το χώρο της περιοχής:

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΟΡΕΙΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

1. Καινοτομική προσέγγιση της γεωργίας και κτηνοτροφίας
2. Μεταποίηση στη νέα ορεινή οικονομία
3. Νέο πρότυπο ορεινού τουριστικού προϊόντος Τροόδους
4. Επιχειρηματικότητα και δια Βίου Μάθηση

ΠΛΑΙΣΙΟ ΖΩΗΣ

5. Εκπαίδευση,
6. Υγεία
7. Πολιτισμός: Σχέδιο Αξίες Τροόδους
8. Άσκηση, Υγεία και Ποιότητα Ζωής : ΣΧΕΔΙΟ ΑΤΛΑΣ
9. Διαχείριση Στερεών και Υγρών Αποβλήτων (λυμάτων)
10. Ενέργεια: «Ενεργειακή Στρατηγική –Τρόδος 2030
11. Αστυνομία Κύπρου και Πυροσβεστική Υπηρεσία Κύπρου

ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ, ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

12. Υποδομές Συνδεσιμότητας και Προσβασιμότητας: οδικό δίκτυο και επικοινωνίες

ΝΕΡΟ, ΔΑΣΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

13. Φυσικό Περιβάλλον
14. Υδάτινοι πόροι

5. Χρονοδιάγραμμα Εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ

Ο χρόνο-προγραμματισμός της οργάνωσης της εφαρμογής της στρατηγικής και του κάθε μέτρου εξαρτάται από:

- α) της ανάγκης εξασφάλισης της ωρίμανσης των παρεμβάσεων (διακυβέρνηση, οργάνωση, θεσμών, μελετών, σχεδίων δράσης και μικρές ανάγκες νέων υποδομών
- β) τα έργα που είναι προγραμματισμένα ή βρίσκονται σε εξέλιξη
- γ) από τη ροή των χρηματοδοτήσεων (χρονικό προγραμματισμό των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης)

Η χρηματοδότηση της ΕΣΑΟΚ, βασίζεται στις διαθέσιμες πηγές και στην οργάνωση και κατανομή τους στο χρόνο. Είναι οργανωμένη στα εξής τέσσερα χρονικά στάδια:

2019-2022: Α΄ Φάση εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ

Κύριες πηγές: Εθνική χρηματοδότηση, αξιοποίηση αδιάθετων κονδυλίων των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων της περιόδου 2014-2020.

Περιεχόμενο:

α) Παρεμβάσεις που αποβλέπουν σε ωριμάνσεις τόσο για την εφαρμογή της ΕΣΑΟΚ (θεσμικές προσαρμογές, διακυβέρνηση), όσο και για την υλοποίηση τομεακών και διατομεακών δράσεων σχετικών με την αναδιοργάνωση βασικών τομέων και προώθηση κινητήριων δυνάμεων: θεσμικές αλλαγές, δημιουργία συλλογικών σχημάτων, ωρίμανση έργων υποδομής, υποστήριξη επιχειρηματικότητας, οργάνωση σχεδίων δράσης κλπ. Βασική δράση αποτελεί η λειτουργία του μηχανισμού υποστήριξης και απόκτηση της ικανότητας απορρόφησης των χρηματοδοτήσεων για το Τρόδος κατά τη νέα προγραμματική περίοδο 2021-2027.

β) Ολοκλήρωση έργων που η υλοποίησή τους είναι σε εξέλιξη (συνεχιζόμενα έργα), ή έργα που έχουν προγραμματιστεί και είναι εξασφαλισμένη η χρηματοδότησή τους (κυρίως από την Κυπριακή Δημοκρατία).

Με την έναρξη της περιόδου αυτής πρέπει να προετοιμαστεί και να υποβληθεί η πρόταση για την αξιοποίηση του ευρωπαϊκού «εργαλείου» της Ολοκληρωμένης Εδαφικής Επένδυσης (ΟΕΕ). Η ΟΕΕ βασίζεται στην διαμόρφωση μιας εδαφικής στρατηγικής η οποία πρέπει να εντάσσεται στην ΕΣΑΟΚ και πρέπει να απαντά στα γενικότερα κριτήρια οργάνωσης των ΟΕΕ. Παράλληλα, ως ευέλικτο χρηματοδοτικό εργαλείο πρέπει να περιλαμβάνει ένα συγκεκριμένο και ολοκληρωμένο πλαίσιο αναγκών της ΕΣΑΟΚ.

Στο τέλος της περιόδου αυτής, θα πρέπει να γίνει αξιολόγηση της εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ και παράλληλα να προωθηθεί η ένταξη δράσεων της ΕΣΑΟΚ στα Επιχειρησιακά Προγράμματα της περιόδου 2021-2027. Κομβικής σημασίας είναι η ένταξη του κριτηρίου της ορεινότητας στην εφαρμογή των επιχειρησιακών προγραμμάτων.

2022-2025: Έναρξη της Β΄ φάσης εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ

Κύριες πηγές: Εθνική χρηματοδότηση, συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα

της περιόδου 2021-2027. Η ένταξη των ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης επιτρέπει την αύξηση του ύψους της χρηματοδότησης της ΕΣΑΟΚ και επομένως του αριθμού των δράσεων σε όλους τους τομείς.

Περιεχόμενο:

α) Παρεμβάσεις της ΕΣΑΟΚ που αφορούν την υλοποίηση ώριμων έργων και παρεμβάσεων που περιλαμβάνουν και κατασκευή υποδομών, ή την εφαρμογή παρεμβάσεων που πηγάζουν από μελέτες και σχέδια δράσης που εκπονήθηκαν στην προηγούμενη φάση.

β) Υλοποίηση των παρεμβάσεων που περιλαμβάνονται στην Ολοκληρωμένη Εδαφική Επένδυση.

Το 2024 θα πρέπει να γίνει νέα αξιολόγηση της υλοποίησης της ΕΣΑΟΚ η οποία θα συμβάλει στην αναπροσαρμογή της ίδιας αλλά και του Εθνικού Επιχειρησιακού Προγραμματισμού ενόψει της δεύτερης περιόδου 2025-2027 σύμφωνα με το κοινό πλαίσιο εφαρμογής διαχείρισης των Ευρωπαϊκών Ταμείων για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027.

2025-2027

Κύριες πηγές: Εθνική χρηματοδότηση, συγχρηματοδοτούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα της περιόδου 2021-2027.

Περιεχόμενο: Ένταξη δράσεων στα επικαιροποιημένα επιχειρησιακά σχέδια της προγραμματικής περιόδου 2025-2027.

Προσδιορισμός των προς ένταξη δράσεων στη νέα προγραμματική περίοδο 2028-2034

2028-2034

Εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος της ΕΣΑΟΚ για την περίοδο 2028-2034

6. Κεντρικοί στόχοι αλλαγής της κατάστασης

Εκτιμώνται και υπολογίζονται εδώ δύο βασικοί δείκτες για την απόδοση των δράσεων και των επενδύσεων στην περιοχή του Τροόδους οι οποίοι αναφέρονται στην αύξηση του πληθυσμού και των θέσεων απασχόλησης οι οποίες θα δημιουργηθούν και προσφερθούν εντός της περιοχής.

A. Αύξηση του πληθυσμού

Θα προέλθει από την παραμονή νέων και την προσέλκυση νέου πληθυσμού.

Για την εκτίμηση της αύξησης του πληθυσμού λαμβάνονται υπόψη:

- τα αποτελέσματα της προβολής πληθυσμού 2015-2030 η οποία δίνει μια αύξηση (10,8%) περίπου 3.000 κατοίκων στην περιοχή (0,72% ετησίως, κατά μέσο όρο),
- η εγκατάσταση νέων ζευγαριών ή/και οικογενειών (προοδευτική αύξηση) με βάση την πρόοδο της εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ.

Πίνακας. Σενάρια αύξησης πληθυσμού την περίοδο 2019-2030

Πληθυσμός	Πληθυσμός 2019	Προβολή πληθυσμού 2015-2030	Πληθυσμός με εφαρμογή ΕΣΑΟΚ (2019-2030)	
			α' σενάριο	β' σενάριο
αύξηση		3.000	4.320	9.450
μεταβολή		+10,8%	+26,4%	+45%
σύνολο	27.695	30.695	35.015	40.145

Τα αποτελέσματα του α' σεναρίου συνδέονται με την υπόθεση μερικής εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ, ενώ το β' σενάριο θα επιτευχθεί αν υπάρξει ολοκλήρωση της εφαρμογής των βασικών διατομεακών και οριζόντιων δράσεων για την οικονομία και το πλαίσιο ζωής.

Και για τα δύο σενάρια, εκτιμάται ότι περίπου το 50% της αύξησης θα αφορά τις περιφερειακές κοινότητες της Λεμεσού, τα Κουμανταροχώρια και τα Κρασοχώρια, μέρος της Πιτσιλιάς Λευκωσίας και της Ορεινής Μόρφου.

Για το υπόλοιπο Τρόδος (Κεντρικό Τρόδος, Μαραθάσα, Βόρειο-Δυτική Πιτσιλιά Λευκωσίας και Σολέα) προκύπτει ότι η αύξηση στο τέλος της δεκαετίας του 2030 θα είναι για το Α' Σενάριο 10,2% και για το Β' σενάριο 17,5%.

Ο πληθυσμός της περιοχής (27.695 άτομα), σε συνδυασμό με την φυσική αύξηση του τοπικού πληθυσμού κατά 3.000 άτομα, προβλέπεται στο τέλος της επόμενης δεκαετίας να ανέλθει σε:

Αύξηση πληθυσμού

35.015 άτομα, με βάση το α' σενάριο [7.320 άτομα (ή αύξηση κατά 26,4%)],

40.145 άτομα, με βάση το β' σενάριο [12.450 άτομα (ή αύξηση κατά 45%)].

B. Αύξηση απασχόλησης

Ο υπολογισμός της αναμενόμενης αύξησης θέσεων απασχόλησης στην περιοχή του Τρόδου στηρίζεται σε ένα συνδυασμό δεδομένων και πληροφοριών όπως:

- ✓ αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων της τοπικής οικονομίας,
- ✓ δημιουργία υπηρεσιών στον τομέα του περιβάλλοντος,
- ✓ προσδοκώμενη συνεισφορά του οικοσυστήματος επιχειρηματικότητας στην υποστήριξη υποψήφιων επιχειρηματιών,
- ✓ συνέχιση της χρηματοδότησης του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης των περασμένων προγραμματικών περιόδων για την εγκατάσταση νέων αγροτών,
- ✓ πρόβλεψη στο επιχειρησιακό σχέδιο δράσεων και χρηματοδοτήσεων για τους τομείς της μεταποίησης και του τουρισμού σε συνδυασμό με τις τάσεις που κατέγραψε η διάγνωση, τις διαβουλεύσεις,
- ✓ θέσεις απασχόλησης από τις υπηρεσίες που προτείνει η ΕΣΑΟΚ
- ✓ εγκατάσταση νέου πληθυσμού

Η εφαρμογή των τομεακών και διατομεακών δράσεων της ΕΣΑΟΚ προβλέπεται ότι θα συμβάλλει στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ως ακολούθως:

A. Γεωργία: Σύνολο θέσεων απασχόλησης στη Γεωργία : 350

- 200 άτομα να ενταχθούν στο μέτρο «Νέοι Αγρότες» του ΠΑΑ 2021-2030
- 150 άτομα που θα αναπτύξουν αγροτική δραστηριότητα

B. Μεταποίηση: βιοτεχνίες και οικοτεχνίες Σύνολο θέσεων απασχόλησης για Μεταποίηση: 265

Προβλέπεται να δημιουργηθούν/εκσυγχρονιστούν:

- **60 βιοτεχνίες** (περιλαμβάνεται και αριθμός υφιστάμενων που θα αδειοδοτηθούν)
- 30 μικρές και 20 μεσαίες βιοτεχνίες: 160 θέσεις
- 10 οινοποιεία : 35 θέσεις.
- **100 οικοτεχνίες** δημιουργώντας : **80 θέσεις απασχόλησης**

Γ. Τουρισμός: Σύνολο θέσεων απασχόλησης για Τουρισμό: 600

Προβλέπεται να δημιουργηθούν /εκσυγχρονιστούν :

- 72 Επιχειρήσεις Τουριστικών δραστηριοτήτων δημιουργώντας **200 θέσεις απασχόλησης**
- 80 Επιχειρήσεις εστίασης δημιουργώντας **260 θέσεις απασχόλησης**
- Ξενοδοχεία δημιουργώντας **140 θέσεις απασχόλησης**

Δ. Περιβάλλον: Σύνολο θέσεων απασχόλησης για Περιβάλλον: 70

Προβλέπεται να δημιουργηθούν 70 θέσεις απασχόλησης σε περιβαλλοντικές υπηρεσίες που θα αναπτυχθούν.

E. Υποστηρικτικές υπηρεσίες για την εφαρμογή της ΕΣΑΟΚ: Σύνολο θέσεων 80

Αύξηση απασχόλησης

Συνολική προβλεπόμενη αύξηση της απασχόλησης στη δεκαετία 2020-2030 : 1.375 ή 21,1% ως προς τις θέσεις απασχόλησης που προσφέρει σήμερα το Τρόδος

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Στρατηγική Παρέμβαση 1: Πλαίσιο και αρχές Ορεινής Πολιτικής

Υπομέτρο ΣΠ1.1.	Αρχή Ορεινότητας και Χώρος Αναφοράς της πολιτικής ορεινών περιοχών
Δράση ΣΠ1.1.1.	<p>"Περί Θεσπίσεως της αρχής της ορεινότητας και της πολιτικής ορεινών περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας"</p> <p>Ετοιμασία και υποβολή προς ψήφιση του σχετικού νομοσχεδίου που απαιτείται για τον ορισμό των ορεινών περιοχών, την οριζόντια και ολοκληρωμένη διαχείριση τους και την εξασφάλιση ισορροπίας μεταξύ της ανάπτυξης και της προστασίας του βουνού (σχετική οδηγία με την απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου αρ. 84.854)</p> <p>Η δράση αυτή αφορά την ολοκλήρωση του πλαισίου αρχών και των γενικών στόχων της ορεινής πολιτικής και ένταξή τους στο νομικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας, υιοθετώντας με τον τρόπο αυτό η Κυπριακή Δημοκρατία την Αρχή της Ορεινότητας. Ουσιαστικά συντάσσεται και προωθείται προς ψήφιση στη Βουλή το Νομοσχέδιο υιοθέτησης της αρχής της ορεινότητας από την Κυπριακή Δημοκρατία.</p>
Δράση ΣΠ1.1.2	<p>Καθορισμός της "Εθνικής Ορεινής Περιοχής" Ε.Ο.Π. (Ειδική Περιοχή Ανάπτυξης) με βάση τις αρχές και τον προσδιορισμό των ορεινών περιοχών και υποβολή στο Υπουργικό Συμβούλιο για έγκριση</p> <p>Με βάση την εφαρμογή συγκεκριμένων κριτηρίων και την εκδήλωση της θέλησης των ίδιων των ορεινών περιοχών να ενταχθούν στην ΕΟΠ, θα καταρτιστεί ο τελικός κατάλογος των Κοινοτήτων που θα ανήκουν στην ΕΟΠ, έπειτα από τη διεξαγωγή τοπικής διαβούλευσης. Η οριοθέτηση αυτή θα ενταχθεί στο προαναφερθέν νομοσχέδιο.</p>
Δράση ΣΠ1.1.3	<p>Επέκταση της Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης των Ορεινών Κοινοτήτων για να περιληφθούν και οι Ορεινές Κοινότητες των Επαρχιών Πάφου, Λάρνακας και των Λοιπών της Επαρχίας Λεμεσού, στα όρια της Εθνικής Ορεινής Περιοχής.</p> <p>Εκπόνηση Διάγνωσης και Επιχειρησιακού Προγράμματος για τις υπόλοιπες ορεινές Κοινότητες οι οποίες θα ενσωματωθούν στις πρόνοιες και στο πλαίσιο των δράσεων της ΕΣΑΟΚ</p>

Στρατηγική Παρέμβαση 2: Χωρικός Σχεδιασμός και Αναπλάσεις

Υπομέτρο ΣΠ.2.1	<p>Νέο Πλαίσιο Χωρικής-Χωροταξικής Οργάνωσης</p> <p>Το αναπτυξιακό πλαίσιο που θέτει η ΕΣΑΟΚ έχει έναν σαφή χαρακτήρα Αναπτυξιακού Προγράμματος Περιφερειακού επιπέδου, το οποίο είναι απαραίτητο να πλαισιωθεί από ένα Χωροταξικό Σχέδιο Περιφερειακού επιπέδου.</p> <p>Το Χωροταξικό Πλαίσιο του Τροόδους θα αναπτυχθεί σε τρία βασικά επίπεδα:</p> <p>1ο: Χωροταξικό Σχέδιο Τροόδους, το οποίο θα αποτελεί τη Δήλωση Πολιτικής Τροόδους. Γεωγραφικό επίπεδο αναφοράς του σχεδίου αυτού θα είναι όλη η περιοχή του Τροόδους</p> <p>2ο: Το Τοπικό Χωροταξικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Δράσης Εξειδίκευσης της ΕΣΑΟΚ (ΤΧΣ-ΠΔΕ/ΕΣΑΟΚ), το οποίο θα εκπονείται και θα εφαρμόζεται σε επίπεδο Συμπλέγματος, όπως αυτά θα διαμορφωθούν στο χώρο, βασιζόμενα στις Ιστορικές Περιοχές.</p> <p>3ο: Τα Πολεοδομικά – Ρυμοτομικά Σχέδια, τα οποία θα εκπονούνται σε επίπεδο οικιστικών ζωνών και περιοχών εντός ορίων ανάπτυξης, προκειμένου να επιταχυνθεί η διαδικασία ενεργοποίησης των οικιστικών και άλλων ζωνών.</p>
Δράση ΣΠ.2.1.1	<p>Εκπόνηση και έγκριση Δήλωσης Πολιτικής Τροόδους</p> <p>Εκπόνηση και έγκριση Νέας Δήλωσης Πολιτικής για την περιοχή του Τροόδους, η οποία αποτελεί το επιτελικό χωροταξικό σχέδιο το οποίο θα δίνει κατευθύνσεις στα υποκείμενα σχέδια και κυρίως το Τοπικό Χωροταξικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Δράσης Εξειδίκευσης της ΕΣΑΟΚ (ΤΧΣ-ΠΔΕ/ΕΣΑΟΚ).</p>
Δράση ΣΠ.2.1.2	<p>Ένταξη νέων χωροταξικών εργαλείων στο θεσμικό πλαίσιο της Κυπριακής Δημοκρατίας-Τοπικό Χωροταξικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Δράσης Εξειδίκευσης της ΕΣΑΟΚ(ΤΧΣ-</p>

	<p>ΠΔΕ/ΕΣΑΟΚ) & Πολεοδομικό – Ρυμοτομικό Σχέδιο (ΠΡΣ)</p> <p>Τα δύο νέα χωροταξικά και αναπτυξιακά εργαλεία ΤΧΣ-ΠΔΕ/ΕΣΑΟΚ και ΠΡΣ που προτείνει η ΕΣΑΟΚ θα πρέπει να ενταχθούν στο πλαίσιο-σύστημα σχεδιασμού του Τροόδου. Η ένταξη αυτή θα πραγματοποιηθεί μέσα από μια διαδικασία πιλοτικής εφαρμογής των δύο σχεδίων.</p>
Δράση ΣΠ.2.1.3	<p>Εκπόνηση Τοπικών Χωροταξικών Σχεδίων και Προγραμμάτων Δράσης Εξειδίκευσης της ΕΣΑΟΚ (ΤΧΣ-ΠΔΕ /ΕΣΑΟΚ) για κάθε Σύμπλεγμα Κοινοτήτων του Τροόδου</p> <p>Στόχος αυτού του Σχεδίου έχει στόχο την εξειδίκευση τόσο της ΕΣΑΟΚ όσο και του Χωροταξικού Σχεδίου Τροόδου (Δήλωση Πολιτικής Τροόδου) στο επίπεδο του Συμπλέγματος, έτσι ώστε να σχεδιαστούν και εφαρμοστούν αποτελεσματικά και με συμμετοχικότητα οι βασικές – στρατηγικές κατευθύνσεις που δίνονται από τα δύο υπερκείμενα σχέδια. Παράλληλα, στο επίπεδο αυτό μπορούν να εξειδικευτούν πιο ουσιαστικά διάφορες πρόνοιες της Δήλωσης Πολιτικής Τροόδου που αφορούν τον Πολεοδομικό Σχεδιασμό (π.χ. αρχιτεκτονική μορφολογία, παραδοσιακοί οικισμοί, διατηρητέα κτίρια, πολιτική τοπίου κτλ.).</p>
Δράση ΣΠ.2.1.4	<p>Εκπόνηση Πολεοδομικών – Ρυμοτομικών Σχεδίων / ΠΡΣ (οικιστικών ζωνών) ανάλογα με τις Κοινότητες που επιθυμούν τη μελέτη αυτή</p> <p>Τα Σχέδια αυτά θα αποτελούν σχέδια υλοποίησης των ΤΧΣ-ΠΔΕ /ΕΣΑΟΚ, περιέχοντας το οδικό δίκτυο, τα Οικοδομικά Τετράγωνα (ΟΤ), λεπτομερείς χρήσεις κατά κτίριο ή Οικοδομικό Τετράγωνο. Για τους ιστορικούς πυρήνες των οικισμών αποτελούν Σχέδια Οικιστικής Ανάπλασης, με ειδικές προδιαγραφές, ενώ για τις ζώνες επέκτασης καθορίζουν το οδικό δίκτυο και τα ΟΤ.</p>
Υπομέτρο ΣΠ.2.2	Διαχείριση οικιστικού αποθέματος και παρεμβάσεις ανάπλασης
Δράση ΣΠ.2.2.1	<p>Εκπόνηση μελέτης καταγραφής κενών οικοδομών και χρήσης τους στους οικισμούς του Τροόδου (ταυτότητα κτιρίων)</p> <p>Καταγραφή του πολύ μεγάλου αποθέματος κενών οικοδομών όπως κατοικιών, επαγγελματικών και βιομηχανικών υποστατικών (π.χ. ξενοδοχεία) ή και δημόσιων κτιρίων του Τροόδου, το οποίο είναι απόρροια της μεγάλης πληθυσμιακής αποψίλωσης που έλαβε χώρα στη περιοχή τα τελευταία 50 χρόνια.</p>
Δράση ΣΠ.2.2.2	<p>Μελέτη οργάνωσης και ιεράρχησης παρεμβάσεων ανάπλασης</p> <p>Επιστημονική μελέτη αναγνώρισης χώρων που χρήζουν προστασία και ανάδειξη με βάση την πολιτιστική και αρχιτεκτονική τους σημασία. Προσδιορισμός και έκταση των παρεμβάσεων (περιβάλλον χώρος μνημείων, τμήματα οικισμών-γειτονιές, οικισμοί) και διαμόρφωση πλαισίου προδιαγραφών προσαρμοσμένων στα τοπικά χαρακτηριστικά.</p>
Δράση ΣΠ.2.2.3	<p>Παρεμβάσεις και έργα ανάπλασης σε οικισμούς, τμήματα οικισμών – γειτονιές και περιβάλλοντες χώρους μνημείων</p> <p>Με βάση την Έκθεση οργάνωσης και ιεράρχησης παρεμβάσεων ανάπλασης (Δράση Σ.Π.2.2.2) και ανάλογα με το δημοσιονομικό πλαίσιο και τη δυνατότητα ένταξης έργων για συγχρηματοδότηση από ευρωπαϊκούς πόρους θα προωθηθούν προς ωρίμανση και κατασκευή συγκεκριμένα έργα, με βάση την μελέτη οργάνωσης και έκθεση ιεράρχησης και προγραμματισμού των παρεμβάσεων ανάπλασης.</p>

Στρατηγική Παρέμβαση 3: Πολιτική προσέλκυσης & υποδοχής νέου Πληθυσμού

Υπομέτρο ΣΠ.3.1	<p>Πολιτική προσέλκυσης και υποδοχής νέου Πληθυσμού</p> <p>Στρατηγικός στόχος της παρέμβασης: υιοθέτηση μιας προορατικής Πολιτικής Προσέλκυσης και Υποδοχής Νέου Πληθυσμού για αναστροφή της αρνητικής δημογραφικής εξέλιξης, μείωση των ανισοτήτων μεταξύ κοινοτήτων και περιοχών και αποφυγή οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών ανισορροπιών.</p> <p>Η παρέμβαση αυτή στο Τρόοδος θα πρέπει να ενταχθεί στη γενικότερη πολιτική αγροτικής</p>
------------------------	---

	<p>ανάπτυξης της Κύπρου στοχεύοντας στην αξιοποίηση των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της περιοχής. Για να είναι αποτελεσματική θα πρέπει η παρέμβαση να υποστηρίζει και συντονίζει αποτελεσματικά την πρόσβαση σε δραστηριότητες, υπηρεσίες, στέγαση και κατάρτιση σε όσους διαθέτουν σχέδιο σχετικό με την εγκατάστασή τους στην περιοχή.</p> <p>Η πολιτική υποδοχής νέου πληθυσμού θα στοχεύει μέσω κινήτρων προσέλκυσης, στη χωρική του ένταξη-ενσωμάτωση και τη συμβολή του στην ισόρροπη και βιώσιμη οικονομική, κοινωνική ανάπτυξη του Τρόδου. Θα περιλαμβάνει τους έξωθεν ήδη, μετακινούμενους για εργασία και όσους επιθυμούν να εγκατασταθούν και να εργασθούν στο Τρόδο.</p> <p>Αυτή η πολιτική για να είναι ολοκληρωμένη και αποτελεσματική πρέπει να μην περιορίζεται στην προσφορά κατοικίας αλλά να καλύπτει και το ζήτημα των παρεχόμενων υπηρεσιών και της απασχόλησης. Θα πρέπει να είναι μακροπρόθεσμη (10 χρόνια) και να εφαρμόζεται σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση στο πλαίσιο της ΕΣΑΟΚ.</p>
Δράση ΣΠ3.1.1	<p>Συντονισμός πολιτικών και κινήτρων για την εξασφάλιση στέγης, υπηρεσιών και απασχόλησης</p> <p>Συντονισμός δημόσιων υπηρεσιών και κρατικών παρεμβάσεων (στέγης, υπηρεσιών και απασχόλησης), ενώ ιδιαίτερα σημαντική είναι η άρση διαφόρων εμποδίων που προκύπτουν από την εφαρμογή μη συντονισμένων και αντιφατικών πολιτικών, οι οποίες ουσιαστικά αναιρούν η μία την άλλη. Παράλληλα, στόχος είναι η εφαρμογή των ζωνών κινήτρων που διαμορφώθηκαν στην ΕΣΑΟΚ σε μια σειρά πολιτικών οι οποίες εμπεριέχουν κίνητρα, χωρίς να υπάρχει διαβάθμιση αυτών στο χώρο. Συνέπεια αυτών των κινήτρων είναι να ευνοούνται συχνά οι περιοχές της υπαίθρου που βρίσκονται μέσα ή κοντά στις περιφερειακές ζώνες, γεγονός που δεν εξυπηρετεί στο σύνολό του το στόχο των πολιτικών αυτών.</p>
Δράση ΣΠ3.1.2.	<p>Σύσταση Κέντρου Υποδοχής Πληθυσμού για την λειτουργία της Δομής Υποδοχής και Εγκατάστασης Νέου Πληθυσμού στο Τρόδο</p> <p>Εκπόνηση Σχεδίου Δράσης για την λειτουργία του Κέντρου (δημιουργία και ενημέρωση Βάσεων Δεδομένων, δράσεις προσέλκυσης πληθυσμού και επιχειρήσεων, συνεχής υποστήριξη νέων κατοίκων και εργαζομένων).</p>
Δράση ΣΠ3.1.3	<p>Νέα ολοκληρωμένη στεγαστική πολιτική για τις ορεινές κοινότητες</p> <p>Η εθνική στεγαστική πολιτική πρέπει να εμπλουτιστεί από τους στόχους, τις ζώνες και τις ανάγκες των ορεινών Κοινοτήτων του Τρόδου με ειδικά μέτρα. Στις οικογένειες που θα επιλέγουν να εγκατασταθούν στο Τρόδο θα μπορούν να προσφέρονται: Επιδότηση ενοικίου, Επιχορήγηση για την αγορά υφιστάμενης ή την ανέγερση νέας κατοικίας, πολεοδομικά ή φορολογικά κίνητρα, κίνητρα για την ενεργειακή αναβάθμιση υφιστάμενων οικοδομών, εξασφάλιση ευνοϊκών όρων δανεισμού από χρηματοδοτικούς οργανισμούς.</p>

Στρατηγική Παρέμβαση 4: Νέες Δομές Διαχείρισης φυσικού περιβάλλοντος και εθνικής σημασίας φυσικών Πόρων

Υπομέτρο ΣΠ.4.1	<p>Νέες Δομές Διαχείρισης φυσικού περιβάλλοντος και εθνικής σημασίας φυσικών Πόρων</p> <p>Μεταφορά αρμοδιοτήτων από το αρμόδιο Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος σε νέες δομές διαχείρισης περιβάλλοντος και σημαντικών εθνικών πόρων του Τρόδου (χλωρίδα , πανίδα, νερό κλπ.) υπό την αυστηρά εποπτεία του.</p> <p>Η δημιουργία των δύο νέων δομών απαντά σε τρία σημαντικά ζητούμενα:</p> <p>α) στις δεσμεύσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας ως προς την Ε.Ε. για τη διαχείριση των φυσικών πόρων της με τη συμμετοχή των τοπικών φορέων,</p> <p>β) στην αποτελεσματικότερη συνεργασία μεταξύ κεντρικής διοίκησης και τοπικών φορέων,</p> <p>γ) στην προώθηση δραστηριοτήτων οικολογικής (νερό, βιοποικιλότητα) και παραγωγικής σημασίας (αγρο-οικολογική οργάνωση παραγωγικών συστημάτων, σύνδεση με την ποιότητα των προϊόντων).</p>
------------------------	---

<p>Δράση ΣΠ4.1.1</p>	<p>Δημιουργία Οργανισμού Διαχείρισης της Προστατευόμενης Περιοχής Τροόδους</p> <p>Δημιουργία ενός ειδικού οργανισμού διαχείρισης του οποίου η χωρική εμβέλεια θα καλύπτει μια έκταση πέραν των καθαυτών περιοχών προστασίας, η οποία έτσι θα έχει μια κλίμακα μεγέθους τέτοια ώστε να αποτελεί ουσιαστική διαχειριστική μονάδα. Ο οργανισμός αυτός πρέπει να αναλάβει την ενιαία διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος του κεντρικού τμήματος του Τροόδους (θεωρούμενου ως προστατευόμενη περιοχή (ΠΠ)) που θα περιλαμβάνει τις παρακάτω αναφερόμενες περιοχές/ζώνες προστασίας οι οποίες εξάλλου αλληλοκαλύπτονται σε μεγάλο ποσοστό.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Περιοχές Natura (sites)</u> για την προστασία των ειδών χλωρίδας και πανίδας και των οικοτόπων (Habitat) που δεν αποτελούν κρατικά δάση, • <u>Περιοχές Υψηλής Φυσικής Αξίας / Σημασίας (ΥΦΑ) / (HNV)</u> για την προστασία και αξιοποίηση των αγροπεριβαλλοντικών οικοσυστημάτων, • <u>Τοπία ιδιαίτερης ιστορικής, αισθητικής, πολιτιστικής σημασίας και αξίας,</u> • <u>Λοιπές περιοχές της υπαίθρου</u> (μη συμπεριλαμβανομένων των οικισμών) ως περιφερειακή ζώνη (buffer zone). <p>Οι ανωτέρω κατηγορίες περιοχών έχουν μέχρι σήμερα διαφορετική διαχείριση από διαφορετικές κρατικές υπηρεσίες (Θήρας, Περιβάλλοντος, Γεωργίας κλπ.). Σε κάθε περίπτωση η ενιαία διαχείριση θα γίνει διατηρώντας τον <u>διακριτό ρόλο</u> των εμπλεκόμενων φορέων και των υφιστάμενων συστημάτων διαχείρισης.</p>
<p>Δράση ΣΠ4.1.2.</p>	<p>Δημιουργία Οργανισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης Υποδομών Ύδρευσης, Άρδευσης, Στερεών και Υγρών Αποβλήτων Ορεινών Κοινοτήτων Τροόδους</p> <p>Σκοπός του Οργανισμού θα είναι η βιώσιμη/αιετός ενιαία διαχείριση των υδατικών πόρων και δικτύων για ύδρευση /άρδευση / αποχέτευση / επεξεργασία και διάθεση των αστικών αποβλήτων στην περιοχή του Τροόδους εντός των λεκανών απορροής και κάλυψης των αναγκών/ζήτησης νερού ανάντη (περιοχή Τροόδους) και κατόντη περιοχών.</p> <p>Η δράση περιλαμβάνει την σύνταξη γενικών σχεδίων ύδρευσης και άρδευσης Τροόδους και την εκπόνηση Οικονομοτεχνικής μελέτης και μελέτης Θεσμικού πλαισίου για την δημιουργία Οργανισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης Υποδομών Ύδρευσης, Άρδευσης, Στερεών και Υγρών Αποβλήτων Ορεινών Κοινοτήτων Τροόδους</p> <p>Η μελέτη θα περιλαμβάνει επιπλέον, σχέδιο εκσυγχρονισμού και βελτίωσης της λειτουργίας των αρδευτικών δικτύων. Ο Οργανισμός θα πρέπει να αντιμετωπίσει το ζήτημα των μεταβιβάσεων και των δανείων των Αρδευτικών Επιτροπών.</p>

<p>Στρατηγική Παρέμβαση 5: Συμπλέγματα της Αυτοδιοίκησης στο Τρόδος</p>	
<p>Υπομέτρο ΣΠ.5.1</p>	<p>Συμπλέγματα της Αυτοδιοίκησης στο Τρόδος</p>
<p>Δράση ΣΠ5.1.1.</p>	<p>Πρώθηση του Νομοσχεδίου για τη Συμπλεγματοποίηση των Κοινοτήτων</p> <p>Πρώθηση του σχετικού Νομοσχεδίου με τις ακόλουθες προσαρμογές:</p> <ul style="list-style-type: none"> - τροποποιήσεις στα γεωγραφικά όρια μεμονωμένων προτεινόμενων συμπλεγμάτων - ενσωμάτωση προνοιών για σύσταση Περιφερειακών Συμβουλίων (ανάπτυξη συνεργασίας μεταξύ τουλάχιστον δύο συμπλεγμάτων σε υπερκείμενη κλίμακα)
<p>Δράση ΣΠ5.1.2</p>	<p>Εκπόνηση οικονομοτεχνικής και νομοτεχνικής μελέτης για τη σύσταση Περιφερειακού Συμβουλίου Συμπλεγμάτων Υπηρεσιών Ορεινών Κοινοτήτων Τροόδους, με βάση το πλαίσιο αρχών, οργάνωσης και αρμοδιοτήτων που καθορίστηκαν στην ΕΣΑΟΚ</p> <p>Για τον λεπτομερή καθορισμό των αρμοδιοτήτων και σχέσεων μεταξύ των επιπέδων (ιδιαίτερα με την Επαρχία) προτείνεται/ είναι απαραίτητη η σύνταξη ειδικής νομοτεχνικής έκθεσης /μελέτης. Στόχος είναι να υπάρξει η καλύτερη κατανομή ρόλων και αρμοδιοτήτων ανάμεσα στις δύο νέες δομές, καθώς και ανάμεσα σε αυτές και στις κοινότητες δηλαδή</p>

	ανάμεσα στα τρία επίπεδα αυτοδιοικητικών οντοτήτων στο Τρόδος (Κοινότητες, Συμπλέγματα, Περιφερειακό Σύμπλεγμα-Συμβούλιο)
--	---

Στρατηγική Παρέμβαση 6: Πλαίσιο Πολυεπίπεδης Διακυβέρνησης Τρόδους και Εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ	
Υπομέτρο ΣΠ6.1	Σύσταση Δομών με αρμοδιότητα το συντονισμό και την εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Ανάπτυξης για την Ορεινή Κύπρο και την εκπόνηση και εφαρμογή της Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων
Δράση ΣΠ6.1.1	Σύσταση Επιτροπής Υπουργών με αρμοδιότητα το συντονισμό και την εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Πολιτικής Ανάπτυξης για την Ορεινή Κύπρο (Καθορισμός της με απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου 84.854 / 24.4.2018)
Δράση ΣΠ6.1.2.	Μετεξέλιξη και διεύρυνση της Καθοδηγητικής Επιτροπής (Steering Committee) για σύσταση Επιτροπής Παρακολούθησης Η Καθοδηγητική Επιτροπή (Steering Committee) αποτελείται από τους Γενικούς Διευθυντές των Υπουργείων Εσωτερικών, Οικονομικών, Μεταφορών - Επικοινωνιών & Έργων, Ενέργειας- Εμπορίου & Βιομηχανίας, Γεωργίας - Αγροτικής Ανάπτυξης & Περιβάλλοντος, ή εκπροσώπους τους και τον Επίτροπο Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων ως Συντονιστή. Με την έγκριση της ΕΣΑΟΚ από το Υπουργικό Συμβούλιο η Καθοδηγητική Επιτροπή θα μετεξελιχθεί σε Επιτροπή Παρακολούθησης, διευρυμένο όργανο αρμόδιο για την παρακολούθηση της στρατηγικής και των προτεραιοτήτων της με οδηγό τις στρατηγικές και ολοκληρωμένες παρεμβάσεις της ΕΣΑΟΚ. Η Επιτροπή Παρακολούθησης οφείλει να αποτελεί ένα όργανο διευρυμένο στο οποίο συμμετέχουν κοινωνικοί και οικονομικοί εταίροι με εποπτικές και στρατηγικές αρμοδιότητες σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο.
Δράση ΣΠ6.1.3.	Σύσταση Τεχνικών Επιτροπών σε επίπεδο Υπουργείων σύμφωνα με την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου 84.854 / 24.4.2018 Με τις εν λόγω Επιτροπές θα γίνεται διαβούλευση για τον καθορισμό των σχεδίων δράσης για την εφαρμογή και υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων Τρόδους σε πρώτο στάδιο και των λοιπών ορεινών περιοχών σε ευθύτερο χρόνο.
Δράση ΣΠ6.1.4.	Θεσμοθέτηση Επιτρόπου Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων
Υπομέτρο ΣΠ.6.2	Λειτουργία Οριζόντιου Κυβερνητικού Μηχανισμού Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εφαρμογής Πολιτικής Ανάπτυξης για την Ορεινή Κύπρο
Δράση ΣΠ6.2.1	Γραφείο Επιτρόπου Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων Οργάνωση Τμημάτων και Στελέχωση με κατάλληλο και επαρκές προσωπικό για την εκτέλεση των καθηκόντων που έχουν ανατεθεί στον Επίτροπο Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων με βάση την πράξη διορισμού του. Το οργανόγραμμα του Γραφείου είναι απαραίτητο να ταυτίζεται με τις Ολοκληρωμένες και Στρατηγικές Παρεμβάσεις της ΕΣΑΟΚ.
Δράση ΣΠ6.2.2	Συμβούλιο Προσωπικότητας Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων Προσωπικότητες με καταγωγή από την περιοχή του Τρόδους έχουν εκφράσει τη στήριξη τους στην προσπάθεια της Κυβέρνησης, μέσω του Επιτρόπου Ανάπτυξης Ορεινών Κοινοτήτων, για διαμόρφωση και εφαρμογή Ολοκληρωμένης Πολιτικής Ανάπτυξης για την Ορεινή Κύπρο. Η συγκρότηση του Συμβουλίου αποσκοπεί στην οργάνωση παρεμβάσεων στήριξης της εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ από τις συγκεκριμένες προσωπικότητες
Δράση ΣΠ6.2.3	Δίκτυο Επιτρόπων για το Τρόδος (Επίτροπος Προεδρίας για Ανθρωπιστικά θέματα και θέματα Αποδήμων, Επίτροπος Περιβάλλοντος και Επίτροπος Εθελοντισμού και μη Κυβερνητικών Οργανώσεων) Συγκρότηση Δικτύου Επιτρόπων για συντονισμό τους ως προς την υποστήριξη της εφαρμογής της ΕΣΑΟΚ
Δράση ΣΠ6.2.4	Επιστημονικό Συμβούλιο για τη λειτουργία Δικτύου υποστήριξης της ΕΣΑΟΚ

	Τα Πανεπιστήμια που συμμετείχαν στην εκπόνηση της ΕΣΑΟΚ θα αποτελούν τη βασική ομάδα αξιολόγησης των δράσεων της ΕΣΑΟΚ σε συνεργασία με άλλα Πανεπιστήμια της Κύπρου και του εξωτερικού. Ταυτόχρονα τα Πανεπιστήμια αυτά θα συγκροτήσουν ένα Επιστημονικό Δίκτυο Υποστήριξης της ΕΣΑΟΚ.
Δράση ΣΠ6.2.5	Καθιέρωση της διοργάνωσης και της συμμετοχής σε Τοπικά, Ευρωπαϊκά και Διεθνή Συνέδρια και εκδηλώσεις
Υπομέτρο ΣΠ.6.3	Ενίσχυση, αναβάθμιση και δημιουργία νέων Κυβερνητικών Δομών για την υποστήριξη των παρεμβάσεων της ΕΣΑΟΚ
Δράση ΣΠ6.3.1	Ενίσχυση του κυβερνητικού μηχανισμού υποστήριξης της γεωργίας του Τροόδους, μέσω της αναβάθμισης του Γεωργικού Γραφείου Πιτσιλιάς σε Γεωργικό Γραφείο Τροόδους. Η Δράση αναπτύσσεται στην Ολοκληρωμένη Παρέμβαση 1: Καινοτομική Προσέγγιση Γεωργίας και Κτηνοτροφίας
Δράση ΣΠ6.3.2	Ενίσχυση του Επαρχιακού Γραφείου Τουρισμού στις Πλάτρες (Κέντρο Πληροφόρησης) με τη λειτουργία Γραφείου Επιθεωρητών. Η Δράση αναπτύσσεται στην Ολοκληρωμένη Παρέμβαση 3: Νέο πρότυπο ορεινού τουριστικού προϊόντος Τροόδους
Δράση ΣΠ6.3.3	Αναβάθμιση του ρόλου και ενίσχυση της λειτουργίας της Εταιρείας Τουριστικής Ανάπτυξης και Προβολής Τροόδους (ΕΤΑΤ) Η Δράση αναπτύσσεται στην Ολοκληρωμένη Παρέμβαση 3: Νέο πρότυπο ορεινού τουριστικού προϊόντος Τροόδους
Δράση ΣΠ6.3.4	Σύσταση Ιδρύματος Πολιτισμού Ορεινών Κοινοτήτων Τροόδους Σύσταση Ιδρύματος Πολιτισμού Ορεινών Κοινοτήτων Τροόδους το οποίο θα λειτουργεί σαν συμβουλευτικό σώμα προς την Κυβέρνηση και θα υλοποιεί δράσεις συντονισμού, προστασίας και αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η Δράση αναπτύσσεται στην Ολοκληρωμένη Παρέμβαση 8: Πολιτισμός – Σχέδιο «Αξίες Τροόδους»
Υπομέτρο ΣΠ6.4	Ενίσχυση και αναβάθμιση του ρόλου των Αναπτυξιακών Εταιρειών
Δράση ΣΠ6.4.1	Βελτίωση του θεσμικού πλαισίου για την ενίσχυση του ρόλου των Αναπτυξιακών Εταιρειών ως τοπικοί αναπτυξιακοί μηχανισμοί Θεσμική προσαρμογή νομικού περιεχόμενου η οποία αφορά το ρόλο των Αναπτυξιακών Εταιρειών ως ενδιάμεσοι μηχανισμοί υποστήριξης
Δράση ΣΠ6.4.2	Υπογραφή Συμφώνου Συνεργασίας με Αναπτυξιακή Εταιρεία η οποία θα υλοποιήσει συγκεκριμένες δράσεις της ΕΣΑΟΚ Επιλογή δράσεων της ΕΣΑΟΚ οι οποίες μπορούν να υλοποιηθούν από Αναπτυξιακή Εταιρεία με βάση τον χαρακτήρα και τις απαιτήσεις τους (τεχνική και συμβουλευτική υποστήριξη, δράσεις εμπύχωσης και ενεργοποίησης τοπικών δρώντων, ενημέρωση και πληροφόρηση, δημοσιότητα, κτλ.) και σύναψη συμφώνων συνεργασίας για την ανάληψη των δράσεων από αυτές.
Υπομέτρο ΣΠ6.5	Προσαρμογή και εφαρμογή πλαισίου χρηματοδότησης της ΕΣΑΟΚ
Δράση ΣΠ6.5.1	Ετοιμασία και υποβολή πρότασης για την αξιοποίηση του χρηματοδοτικού "εργαλείου" της Ολοκληρωμένης Εδαφικής Επένδυσης (ΟΕΕ) Προτείνεται η υιοθέτηση του εργαλείου της Ολοκληρωμένης Εδαφικής Επένδυσης (ΟΕΕ) αποτελεί την πλέον κατάλληλη από πλευράς μορφής και αποδοτική από πλευράς επιχειρησιακού σχεδιασμού επιλογή, για την υλοποίηση της ΕΣΑΟΚ, καθώς ανταποκρίνεται πλήρως στα κριτήρια σχεδιασμού της, προσφέροντας ταυτόχρονα ένα οργανωτικό και λειτουργικό πλαίσιο καθοριστικό για την αποτελεσματική εφαρμογή της στρατηγικής.
Δράση ΣΠ.6.5.2	Ένταξη των Στρατηγικών και Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων της ΕΣΑΟΚ στον στρατηγικό σχεδιασμό κάθε Υπουργείου Ένταξη των Στρατηγικών και Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων της ΕΣΑΟΚ στις Στρατηγικές επιδιώξεις κάθε Υπουργείου και των Υπομέτρων και Δράσεων της στους Στόχους και

	Δραστηριότητες κάθε Διεύθυνσης και Τμήματος κάθε Υπουργείου.
Δράση ΣΠ.6.5.3	<p>Σύσταση και λειτουργία Ταμείου Αναγέννησης Ορεινών Κοινοτήτων</p> <p>Το Ταμείο θα υποστηρίζεται από χορηγούς για την υλοποίηση δράσεων της ΕΣΑΟΚ. Το Συμβούλιο Προσωπικότητων θα επιφορτιστεί με τις ενέργειες προσέλκυσης χορηγών και την ετοιμασία σχεδίου διαχείρισης του Ταμείου.</p>